Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Bakalářská práce

Veronika Böhmová

Kritická edice vybraných vánočních písní V. K. Holana Rovenského

Critical Edition of Selected Christmas Songs of V. K. Holan Rovenský

Praha 2013

Vedoucí práce: Mgr. Alena A. Fidlerová, Ph.D.

Chtěla bych vyjádřit velké poděkování Mgr. Aleně A. Fidlerové, Ph.D. za vedení bakalářské práce a za poskytnutí některé literatury. Dále děkuji PhDr. Tomáši Slavickému, Ph.D. za velmi cenné rady a Michaelu Pospíšilovi za pomoc do začátku a za inspiraci, bez níž by téma této práce možná vůbec nevzniklo.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 29. července 2013

……..

Abstrakt

Bakalářská práce představuje návrh komentované kritické edice pěti písní z vánočního oddílu kancionálu *Capella regia musicalis* (Knihopis 1458), který uspořádal Václav Karel Holan Rovenský a roku 1694 vydal Jiří Laboun starší. Snaha o interdisciplinární lingvisticko-muzikologický přístup přináší výsledky reflektující vztah jazyka a hudby, těžiště práce však spočívá v jazykové charakteristice editovaných textů. Hlavním cílem je přispět do vědeckého výzkumu jazyka barokní doby v hymnografické produkci a zpřístupnit písňový materiál široké veřejnosti.

Klíčová slova: edice, dějiny češtiny, hymnografie, hymnologie, jazyk barokní doby, starší česká literatura, V. K. Holan Rovenský, vánoční písně

Abstract

The thesis proposes a commented critical edition of five songs from the Christmas part of the *Capella regia musicalis* hymnal (Knihopis 1458), edited by Karel Holan Rovenský and published by Jiří Laboun the elder. The attempt to apply interdisciplinary linguistic-musicological approach results in an outcome that reflects the relation between language and music. However, the main focus of the thesis lies in the language characterization of the edited texts. Its main goal is to contribute to the scientific research of the baroque language in hymnography production and to make the songs accessible to the general public.

Key words: edition, history of Czech language, hymnography, hymnology, Christmas songs, language of Baroque period, older Czech literature, V. K. Holan Rovenský

Obsah

Úvod …..... 7

1 Teplý větří Kaple královské (Jazyková studie editovaných písní) …..... 8

1.1 Grafika …..... 8

1.2 Hláskosloví …..... 10

1.3 Tvarosloví …..... 11

1.4 Lexikum a rytmus …..... 12

1.5 Syntax …..... 13

1.6 Závěr studie …..... 14

2 Edice …..... (25 stran)

Předmluva …..... nečíslováno

Vysvětlivky …..... nečíslováno

[Ó Ježíši Děťátko spanilé] …..... nečíslováno

[Vítej, vítej Boží Synáčku] …..... nečíslováno

[Vítej Děťátko jediné] …..... nečíslováno

[Nejslavnější Král nebeský] …..... nečíslováno

O utikání P[ána] Krista s P[annou] Marijí do Ejipta …..... nečíslováno

3 Transliterace …..... 15

3.1 Pjſně …..... 15

3.1.1 [O Gežjſſy Děťátko ſpanilé.] …..... 15

3.1.2 O Vmučenj Páně. …..... 16

3.1.3 O Wzkřjſſenj Páně. …..... 16

3.1.4 O Wſtaupenj Páně. …..... 17

3.1.5 O Duchu ſwatém. …..... 18

3.1.6 O S. a blahoſlawené Trogicy. …..... 18

3.2 [WJteg wjteg Božj Synáčku] …..... 20

3.3 [WJteg Děťátko gediné] …..... 21

3.4 [NEyſlawněgſſý Král Nebeſký] …..... 22

3.4.1 Tauž Notau. …..... 22

3.5 O Vtikánj P. K. s P. Marygi do Egypta. …..... 23

4 Ediční poznámka …..... 24

4.1 Co vydáváme a proč? …..... 24

4.1.1 O kancionálu …..... 24

4.1.2 Václav Karel Holan Rovenský a Jiří Laboun starší …..... 26

4.1.3 Dosavadní výzkum …..... 27

4.1.4 Kritéria výběru písní do edice …..... 28

4.1.5 Proč vydáváme? …..... 29

4.2 Jak vydáváme? (Metodologický rámec) …..... 31

4.3 Editorské značky …..... 33

4.4 Transliterační pravidla …..... 34

4.5 Transkripční pravidla textové části …..... 36

4.5.1 Grafika …..... 36

4.5.2 Hláskosloví …..... 40

4.5.3 Tvarosloví …..... 43

4.5.4 Syntax …..... 44

4.5.5 Na závěr transkripčních pravidel …..... 44

4.6 Transkripční pravidla notové části …..... 45

4.7 Soupis emendací …..... 48

5 Katalog editovaných písní …..... 51

6 Závěr …..... 53

7 Seznam pramenů a literatury …..... 56

7.1 Staré tisky …..... 56

7.2 Edice …..... 56

7.3 Literatura …..... 57

7.4 Obrazový doprovod …..... 63

7.5 Seznam citovaných hudebních ansámblů a sborů …..... 64

Přílohy …..... 65

Zkratky

CRM – *Capella regia musicalis*

Úvod

Předkládáme návrh komentované kritické edice vybraných vánočních písní z kancionálu *Capella regia musicalis*, který uspořádal Václav Karel Holan Rovenský a roku 1694 vytiskl Jiří Laboun starší. Na základě několika kritérií, jež upřesňujeme v kapitole *Co vydáváme a proč?*, vybíráme pět písní, z nichž některé obsahují texty i jiných písní s nevánoční tematikou. Ediční zpracování provádíme z interdisciplinárního lingvisticko-muzikologického hlediska a při transkripci textů vycházíme převážně z pravidel Pavla Koska. Téma práce považujeme za aktuální a pro vědeckou i laickou veřejnost inspirativní, jelikož písně pochází z doby dosud ještě důkladně neprozkoumané. Zpracovávaný materiál tak může nabýt ambice, aby se stal malým přispěním do bádání zabývajícího se pobělohorskou hymnografickou produkcí a jazykem barokní doby.

Práci otevírá jazyková studie charakterizující jazyk a grafiku editovaných textů. Poté následuje samotná edice notovaných písní s předmluvou a vysvětlivkami. Za edicí je umístěna transliterace a dále kritický aparát skládající se z ediční poznámky a katalogu editovaných písní. Ediční poznámka se věnuje dosavadnímu výzkumu – specifikuje, co vydáváme a proč a pomocí jaké metodologie, a jmenuje literaturu, z níž převážně vycházíme při zpracování edice. Dále obsahuje vysvětlivky k editorským značkám, transliterační pravidla, transkripční pravidla jazykové části, transkripční pravidla notového textu a soupis emendací.

Hlavním cílem práce je provedení kritické edice vybraných písní z vánočního oddílu kancionálu *Capella regia musicalis*, jež přihlíží také k možnému praktickému využití laickou veřejností, a zakomponovává proto do sebe i prvky edice čtenářské. Vedlejším cílem je pak snaha překročit omezení daná hranicemi jednotlivých disciplín, přinést výsledky z této snahy vyplývající, a nastínit tak vztah jazyka a hudby.

1 Teplý větří Kaple královské

Jazyková studie editovaných písní

1.1 Grafika

Kancionál *Capella regia musicalis. Kaple královská …* (1694) se vyznačuje kvalitním tiskem, který sice není prost tiskových chyb, ale užívá relativně krásného písma, je dobře čitelný a kupříkladu v diakritice důsledný. Sazba působí poněkud chaoticky, neboť ze stránek kancionálu lze vypozorovat patrnou sazečovu snahu o využití celého prostoru stránky, takže části notových osnov i textu jsou občas rozházené po prostoru tak, aby uspořily místo. Důsledkem této snahy (v malé míře se projevující i v originálech editovaných písní) je například časté užíváni zkratek či dobově chybné nedodržování mezer mezi hranicemi slov. Chyby v tisku vznikaly často nepozorností sazeče, který v případě „Kaple královské" pracoval pravděpodobně spolu se samotným pořadatelem kancionálu, Václavem Karlem Holanem Rovenským. Ze sazečské kasy se ručně vybíraly litery, jež se vkládaly na sazebnici pomocí sazební linky, lehce tak mohlo dojít k přehmatu a tím k chybě.[1]

V písních této edice se vyskytovala záměna litery *u* za *n*, což bývala častá tiskařská chyba také u dalších tisků 17. století. Méně frekventovaně lze najít v tiscích záměnu litery *y* za *u* nebo *e* za *i,* která se v námi editovaných písních vyskytla ve slovech *korunu* a *Trojici*. Naopak obvyklá bývala chybějící diakritika u majuskulí, jelikož tiskaři nedisponovali danými literami,[2] proto jsou všechna majuskulní citoslovečná *Ó* zapsaná v originále editovaných písní s krátkou kvantitou. Zajímavá slovotvorná nesrovnalost se vyskytuje v první sloce písně s incipitem „Vítej Děťátko jediné", v níž je v refrénu adjektivum *rozkošné,* avšak v refrénu společném pro další sloky má toto adjektivum o slabiku delší podobu jako *roztokošné*.[3] Naše hypotéza předpokládá, že k této chybě došlo kvůli sazečovu smíchání adjektiv *rozkošné* a *roztomilé* v jedné myšlenkové rovině. Konotace, jež měl s těmito adjektivy spojené, byly asi u obou slov velmi podobné (ne-li totožné), a proto vedly sazeče k následnému vytisknutí hybridního *roztokošné*. Tyto úvahy jsou však spíše námětem pro kognitivní lingvistiku či psycholingvistiku, nebudeme je tedy již více rozvádět.

Grafické znaky pro konsonant *š* (*ſſ / s̈ / ſs*) jsou ve slovech umístěny podle soudobého

1 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy,* s. 385.
2 KOSEK, Pavel. *Transkripční pravidla edice F. Bridela „Jesličky. Staré nové písničky".*
3 CRM, s. 114.

tiskařského úzu na obvyklých místech. Zajímavý je ovšem výskyt tiskařských ligatur neboli slitků, jež pomáhaly sazečům zrychlit práci.[4] V editovaných písních se vyskytují právě v grafémech označujících konsonant *š*, a to v podobě dvou propojených *ff,* přičemž druhému *f* chybí nahoře „háček“ (například ve slovech: *wſſechen*; *wzláſſťe*[5]). Dalším běžným, avšak v současné době neobvyklým jevem je užívání kustodů, tedy několika prvních slabik z počátku následující stránky, které se uváděly v pravém dolním rohu stránky.[6] Pokud je však kustod pod našimi editovanými písněmi uveden, tak vždy pouze v podobě jedné slabiky. V distribuci originálních interpunkčních znamének výrazně převažuje znak pro virguli (podobná současnému znaku pro lomítko) nad commou (současný znak pro čárku). Tendence ke kolísání výskytu interpunkce před vokativy a spojkou *a* ve slučovacím syntaktickém vztahu je pro editované písně rysem charakterizujícím, ale v kontextu dobových kancionálů častým.

Dvojí *l* se v tiscích 17. století vyskytovalo již málo, mnohdy se tisklo pouze vlivem *Bible kralické*, a jelikož se na českém území ve výslovnosti už nerozlišovalo, stalo se pouze moravským dialektismem.[7] V námi editovaném textu se však jedenkrát vyskytlo *l* s kličkou, které značí tvrdé *l*, a to ve slově *miłosti*.[8] Hypoteticky mohlo jít o Holanovu básnickou stylizaci, jelikož text je napsán pod zápisem melodie, která se od ostatních písní liší nápadně starou výstavbou melodické linky odkazující na menzurální notaci. Nemůžeme však vyloučit ani možnou iniciativu sazeče či potenciální skutečnost, že Holanovi autorství textu nepřísluší. Pokud tiskař užíval po určitých konsonantech důsledně měkké *i*, mohla tato skutečnost znamenat, že distribuci *i/y* nepovažoval za náhodnou.[9] Tiskařovi Holanova kancionálu zřejmě na rozlišování psaní *i/y* záleželo, neboť po *ř, ž* a *č* se litera *y* nikde v editovaných písních neobjevuje. Bez výjimky dodržel také Blahoslavův požadavek na psaní *y* ve spojce *i* a v předponách *vy-*.[10]

Pramennou podobu písní tedy můžeme charakterizovat jako kvalitní tisk s důkladnějším dodržováním pravopisného úzu. Tiskařská pochybení se projevila hlavně v nadpisech písní, zbylý text je proveden sazbou na svou dobu poměrně pečlivou.

4 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy,* s. 819.
5 CRM, s. 92.
6 TOBOLKA, Zdeněk. *Kniha. její vznik, vývoj a rozboı*, s. 145.
7 PORÁK, Jaroslav. *Humanistická čeština. Hláskosloví a pravopis,* s. 104.
8 CRM, s. 152.
9 FIDLEROVÁ, Alena A. Ke vztahům mezi písařským a tiskařským pravopisným územ, s. 56.
10 BLAHOSLAV, Jan. *Gramatika česká Jana Blahoslava*, s. 59.

1.2 Hláskosloví

Z hlediska hláskového se editované písně z Kaple královské vyznačují jazykem poměrně konzervativním, jenž navazuje na „spisovný“ český jazyk 16. století.[11] Podoby slov s proběhlými hláskovými změnami, které jsou v tiscích 17. století již frekventovaně používané, se vůbec nevyskytují, anebo pouze v minimální míře.

Úžení *é > í (ý)*, které bylo například pro Michnovy či Brideliovy písně obvyklé,[12] se vyskytuje v textech jen 6x, kdežto nezúžených případů je zhruba sto. Pokud úžení proběhlo, vždy se tak stalo pouze ve flektivních afixech adjektiv s tvrdou deklinací. Slova s touto proběhlou hláskovou změnou se navíc často vyskytují v editovaných textech i ve tvaru nezúženém; patrný je zúžený tvar *malý* u plurálu neživotných maskulin v akuzativu a kolísání *milý – milé* u singuláru neuter ve vokativu.

Diftongizace *í (ý) > ej* se vyskytla pouze 5x, a to v předponě (*vejchodní*), v základech slov (*hejbají; ozejvají*) a dvakrát v koncovce adjektiva *milej*, které má v editovaných písních také variantu *milý*. Diftongizace již byla v tiskařském úzu 17. století obvyklá a navzdory tomu, že se slova psala v editovaných písních podle staročeského úzu často v podobě nediftongizované, vyslovovala se mnohá pravděpodobně stejně jako podoby diftongizované, tedy s *ej*.[13]

Obě výše zmíněné proběhlé hláskové změny plní v písních jak funkci rýmové shody, tak jsou užity i mimo rým pro ozvláštnění textu. Další hláskovou diftongizací pak byla proměna náslovného *ú > ou (au)*.[14] V písních však máme pouze jedno slovo, kterého se mohla tato změna týkat. Je jím adjektivum *outlé* a změna u něho proběhla, ovšem z takto ojedinělého výskytu nemůžeme žádnou tendenci vyvozovat. Protetické *v-*, jež mělo charakter kolokvialismu, zcela chybí, což ale odpovídá jazykové tradici katolických kancionálů, jelikož v památkách vyššího stylu se nevyskytovalo.[15]

Pro hláskovou stránku jazyka editovaných písní tedy platí, že je konzervativní, vyznačuje se pouze minimem hláskových změn proběhlých ve 2. polovině 16. století a majících příznak hovorovosti. Všechna slova s proběhlými hláskovými změnami navíc pocházejí pouze z textů umístěných pod jednou notací, jejíž první píseň začíná incipitem

11 Pod pojmem „spisovný český jazyk 16. století“ si představujeme takovou podobu jazyka, jaká je vyložena v publikaci *Humanistická čeština* (autor Jaroslav Porák).
12 KOSEK, Pavel. *Brideliovy Jesličky z jazykového, literárního i hudebního hlediska – jazyk*.
13 PORÁK, Jaroslav. *Humanistická čeština. Hláskosloví a pravopis,* s. 143.
14 Tamtéž, s. 108.
15 KOSEK, Pavel. Kruh přátel českého jazyka, 28. 11. 2012.

„Ó Ježíši Děťátko spanilé“.[16] Tato skutečnost může být pouhou náhodou, anebo indicií k odlišnému stáří dané písně, ale konečnou odpověď zatím ponecháváme dalšímu průzkumu.

1.3 Tvarosloví

Příznačným konkrétním tvaroslovným rysem editovaných písní je rozdílná deklinace zájmena *já* od pravidel dobových[17] i současných. Tvar *mne*[18] určený pro genitiv a akuzativ se nevyskytuje a jeho místo zastupuje tvar *mně*, který se obvykle užíval (a užívá) v dativu a lokálu. Takovéto deklinační splynutí tvarů zájmena *já* může svědčit o pronikání dobového mluveného jazyka do kancionálových textů, avšak nelze ani vyloučit nedůslednost tiskaře. Prvkem z dobové mluvené češtiny je také výraz *poď,* jenž má však charakter progresivní.[19]

Charakteristickým rysem je časté krácení 2. osoby singuláru prézentu slovesa *být* do podoby koncového konsonantu *s*, který je připojen k některému ze slovních druhů. U substantiva pak takovýto zkrácený tvar vypadá jako *nohamis,* u zájmena *jenžs,* u verba *musils* atd. Na kolísání *Ty jsi – Tys* lze vypozorovat, že tvary byly voleny tak, aby vyhovovaly počtu slabik ve verši a nenarušily rytmické schéma. Dále se texty vyznačují odlišnými tvary zájmena *všechen* (*všecken, všickni, všecko*), které však byly v jazyce Holanovy doby obvyklé.[20] Z hlediska současné češtiny má zvláštní podobu také dativní tvar substantiva *jeslem* (v první strofě písně s incipitem „Ó Ježíši Děťátko spanilé“), který je vytvořen podle *i*-kmenové deklinace (vzor *kostem*); ve starších Brideliových Jesličkách[21] i v dnešní češtině se užívá původní *ja*-kmenový tvar *jeslím.*

Z hlediska současné češtiny se zajímavě chová nominativ plurálu substantiva *větři*, jehož koncovka je převzata z původní mužské *i*-kmenové deklinace (vzor *hosti*). Koncovka *-í* se v nominativu plurálu maskulin objevuje i v současné češtině, a to převážně v západočeské oblasti (*klucí; hostí*),[22] na rozdíl od substantiva *větří* se ale jedná o maskulina životná. Užití takovéto *i*-kmenové koncovky u maskulina neživotného sice nebylo dobově zvláštní, ale přeci jen méně frekventované, naše teorie je proto následující: Tvar *větří* měl zřejmě implikovat

16 CRM, s. 92– 95.
17 ROSA, Václav Jan. *Grammatica linguae Bohemicae*, s. 123.
BENEDIKT z Nudožer, Vavřinec. *Grammaticae Bohemicae*, s. 33–34.
18 V současné češtině je častěji užíván tvar *mě*, ale *mne* se vyskytuje v dobových mluvnicích (viz pozn. 17).
19 KOSEK, Pavel. *Transkripční pravidla edice F. Bridela „Jesličky. Staré nové písničky“*.
20 BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas.* Díl 4., s. 388.
21 KOSEK, Pavel. *Transkripční pravidla edice F. Bridela „Jesličky. Staré nové písničky“*.
22 BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas.* Díl 4., s. 152, 161.

gramatickou životnost, neboť a) podobný tvar měla hlavně substantiva životná, b) shoda přísudku s podmětem byla v originálech editovaných textů dodržovaná, přesto je přísudek podmětu *větří* zakončen měkkým *i*. Je možné, že tato implikace gramatické životnosti vytvořila substantivu *větří* konotaci přirozené životnosti a tato pak rozvila metaforu, jež označuje Ježíše za rozkvetlý strom: *O Gežjſſy Strome můg rozkwetlý/ wſſecken vſſlechtilý/ giž mrazy přeſtali/ wětřj teplý wáli*. Zdánlivá životnost *větří* mohla podporovat představu Ježíše vtěleného nejen do rostlinstva (rozkvetlého stromu), ale také do atmosférických jevů (*větří*). Tato teorie ale nechce popírat možnost, že tvaru substantiva *větří* mohlo být užito spontánně bez jakýchkoli dalších úmyslů.

Velice zvláštním tvarem je genitiv plurálu substantiva *šaty*, který se objevuje v kontextu: *gſa w Nebi bohatý/ zde ležjſs bez ſſaty.* Neobvyklou podobu přisuzujeme rýmové shodě se slovem *bohatý* a charakterizujeme ji jako básnický neologismus. Nevylučujeme však ani teorii předpokládající, že spojení *bez ſſaty* je adjektivem *bezšatý*, analogickým k adjektivům typu *bezvousý*.[23] Existenci adjektiva *bezšatý* pak dokazuje doklad ve slovníku Františka Štěpána Kotta.[24]

Stejně jako změny hláskové, tak i zvláštní tvaroslovné jevy se vyskytují pouze v textech patřících ke stejnému notovému zápisu, který začíná písní s incipitem „Ó Ježíši Děťátko spanilé“. Tyto zvláštní jazykové jevy vypovídají o stylistické pestrosti písní.

1.4 Lexikum a rytmus

Výběr lexika je vzhledem k ostatním dobovým kancionálům obvyklý, oproti jejich většině dokonce jednodušší. Spíše než v originálním lexiku spočívá těžiště písňových textů v rytmice a kompaktnosti způsobené mimo jiné častým opakováním určitých výrazů (např. *svatý*). Ve scénách s malým Ježíšem se objevují deminutiva, která dodávají básním expresivitu, neboť vyjadřují citový vztah k malému božímu dítěti (incipity „Víte, vítej Boží Synáčku“; „Vítej Děťátko jediné“; „Maria Matko přemilá“), za to v oslavné písni s incipitem „Nejslavnější Král nebeský“ zdrobněliny absentují.

Nejzajímavější využití deminutiv se vyskytuje v písních již zmiňovaných v souvislosti s jejich hláskovou a tvarovou pestrostí. První píseň (incipit „Ó Ježíši Děťátko spanilé“) se vyznačuje vysokou frekvencí deminutiv a také další bohatostí lexikální, např. exotismy

23 Tímto děkujeme Mgr. Aleně A. Fidlerové, Ph.D. za nápad.
24 KOTT, František Štěpán. *Česko-německý slovník.* Díl pátý, s. 986.

(*papouškové*; *pštrosové*). Ostrým kontrastem pak působí následující píseň (*O umučení Páně*), která vážnost svého tématu vyjadřuje mimo jiné naprostou absencí lexikálních zdrobnělin. V další písni (*O vzkříšení Páně*) se již deminutiva opět v menší míře vyskytují. Tendence k lexikálně kontrastnímu střídání písní pokračuje, takže v písni *O vstoupení Páně* deminutiva nalézt nemůžeme, v textu *O Duchu svatém* opět v menší míře ano, a v závěrečné písni *O svaté a blahoslavené Trojici* nikoli.

Zatímco tedy texty začínající písní s incipitem „Ó Ježíši Děťátko spanilé“ se vyznačují bohatým lexikem, expresivitou, a navazují tak na tradici písní Adama Michny z Otradovic, pro ostatní písně je charakteristické spíše prostší vyjádření.

V textech počínajících písní s incipitem „Ó Ježíši Děťátko spanilé“ se vyskytuje také několik rytmických vybočení, která kontrastují s pravidelností ostatních písní. V páté strofě písně *O umučení Páně* chybí v osmém verši jedna slabika a stejný problém je v sedmé strofě písně *O svaté a blahoslavené Trojici* ve verši desátém. Tyto odchylky však nenarušují rytmické schéma a fungují jako oživení textu, což lze vypozorovat například v případě písně *O umučení Páně*. Nejdříve je napsán verš *ach ukřižúj*, v němž těžká doba připadá na hlásku *u*. Následuje verš *ukřižúj*, ve kterém chybějící interjekce *ach* posunuje těžkou dobu na slabiku *kři*. Proměna zadního vokálu *u* v přední vokál *i* v souvislosti s konsonantickou skupinou *kř* slouží jako zvukový podpůrný prostředek k vyjádření naléhavosti a dramatičnosti obsahu textu.

Zvláštním případem jsou také verše *nad zem vznášíš/ se vynášíš* ve čtvrté strofě písně *O vstoupení Páně*. Reflexivní zájmeno *se* považujeme za slovo, které se váže s oběma verby, a jeho solitérní výskyt mezi slovesy pokládáme za jistou formu zkratky, podřizující se rytmickému schématu písně. Naše úvaha vychází z reflektování: a) významu, v němž jsou obě verba užita, b) dobové valenčnosti obou sloves, c) absence interpunkčního znaménka mezi oběma verši v pramenu písně.

1.5 Syntax

Z důvodu specifičnosti, které syntax nabývá v žánru písňových kancionálových textů, se této jazykovědné disciplíně nadále věnovat nebudeme.

1.6 Závěr studie

Jazyk editovaných písní z kancionálu *Capella regia musicalis* je podřízen záměru, s nímž byly jednotlivé písně napsány. V. K. Holan Rovenský nebyl učitel, zakládající si na pravidlech dobové gramatiky, ale především hudebník a básník. Přestože jsou písně psány převážně „spisovným" jazykem 16. století, pronikly do nich některé prvky hovorového nižšího stylu (např. slova s diftongizací *í(ý)* v *ej*) nebo další jevy s charakterem progresivním (např. *pod'*). V písních se objevuje také dobový pravopisný archaismus (tvrdé *ł*) a možná i neologismus (genitiv plurálu substantiva *šaty*).

Závěrem lze konstatovat, že cyklus textů počínajících písní s incipitem „Ó Ježíši Děťátko spanilé" a končící písní *O svaté a blahoslavené Trojici* se vymyká stylu písní zbývajících a z hlediska lingvistického je nejzajímavější, neboť se oproti ostatním textům vyznačuje výrazy reflektujícími dobový mluvený jazyk a výraznější básnickou intencí.

Pět vánočních písní z kancionálu:

Capella regia musicalis. Kaple královská zpěvní a muzikální v řeči a v jazyku českém svato-václavském někdy od otce vlasti slavné a svaté paměti císaře Karla čtvrtého na hradě Pražském často zvučně a hlučně držaná ... to jest Kancionál a kniha zpěvní na všechny svátky a slavnosti vejroční nyní v nově vydaná ... od Václava Karla Holana Rovenskýho, vejhradního kostela vyšehradského kapelmistra

(1694)

Ó Ježíši Děťátko spanilé

Vítej, vítej Boží Synáčku

Vítej Děťátko jediné

Nejslavnější Král nebeský

O utikání Pána Krista s Pannou Mariji do Ejipta

Předmluva

Pramennou základnou následující edice vánočních písní je monumentální pobělohorský kancionál *Capella regia musicalis* (Praha: 1694), který uspořádal Václav Karel Holan Rovenský a vytiskl Jiří Laboun starší. Vycházíme primárně z výtisku umístěného v Praze v Národní knihovně České republiky pod signaturou 54 A 48, který je též nafocen v databázi *Manuscriptorium* dostupné na <http://www.manuscriptorium.com>. V edici užíváme pro Holanův kancionál již zavedenou zkratku CRM.

Obrazový doprovod edice je převzat z internetových stránek *Obrázky, kliparty, ilustrace – Velký výběr obrázků zdarma*, které jsou dostupné na <http://obrazky.superia.cz>.

Notový záznam vznikl pomocí notačního softwaru *Sibelius 7*.

Uživatelům: Pravopisné, morfologické, lexikální a syntaktické jevy odlišující se od současné jazykové normy nejsou chybami, ale důsledkem našeho respektování všech podstatných dobových jazykových vlastností editovaných textů. Neobratnosti v notaci (ztráta původního rytmického členění, změny tempového označení aj.) vznikly kvůli kompromisu mezi požadavkem přístupnosti notového zápisu pro současného interpreta a požadavkem zachování intence znějící podoby díla. V hranatých závorkách uvádíme text námi rekonstruovaný.

Transkripční neobvyklosti v edici: Dodatečně rekonstruované křížky a béčka naznačující generálbas nejsou z technických důvodů uvedeny v hranatých závorkách, ale v závorkách kulatých. Znaky lomítek v textu pod notami označují hranice veršů.

Nechť písně slouží dobrým účelům.

Vysvětlivky

Zavádíme v edici poznámky pod čarou, a to trojího druhu: 1. Číslované poznámky plní funkci jazykových vysvětlivek. 2. Poznámky značené abecedně řazenými písmeny jsou vysvětlivkami věcnými. 3. Symbolem hvězdičky je označena poznámka komentující způsob interpretace písně.

Zkratky ve vysvětlivkách

Bible	–	*Bible.* Ekumenický překlad. 2. vydání. Praha: Ekumenická rada církví v ČSR, 1984.
ESSČ	–	*Elektronický slovník staré češtiny* [online]. Verze 0.4.2. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.
J	–	Jan, *Evangelium podle Jana.*
Janečková	–	Janečková, Marie: *K jazyku českého baroka*. Praha: ARSCI, 2009.
L	–	Lukáš, *Evangelium podle Lukáše.*
MSS	–	BĚLIČ, Jaromír, KAMIŠ, Adolf, KUČERA, Karel. *Malý staročeský slovník* [online]. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978 [citováno ze dne 28. 6. 2013]. ÚJČ AV ČR, v. v. i. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.
RohnNom	–	ROHN, Jan Karel. *Nomenclator*. Díl 3. [online]. Praha: 1764. [citováno ze dne 15. 5. 2013]. ÚJČ AV ČR, v. v. i. Dostupné z <https://madla.ujc.cas.cz>.
StčS	–	NĚMEC, Igor, PEČÍRKOVÁ, Jaroslava a kol. *Staročeský slovník,* sešit 1–26 [online]. Praha: ÚJČ AV, 1968–2008 [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.
ŠimekSlov	–	ŠIMEK, František. *Slovníček staré češtiny* [online]. Praha: Orbis, 1947 [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.
VW	–	*Vokabulář webový* [online]. Verze 0.4.2. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

Písně

[Ó Ježíši Děťátko spanilé]

(CRM, s. 92–95)

Václav Karel Holan Rovenský

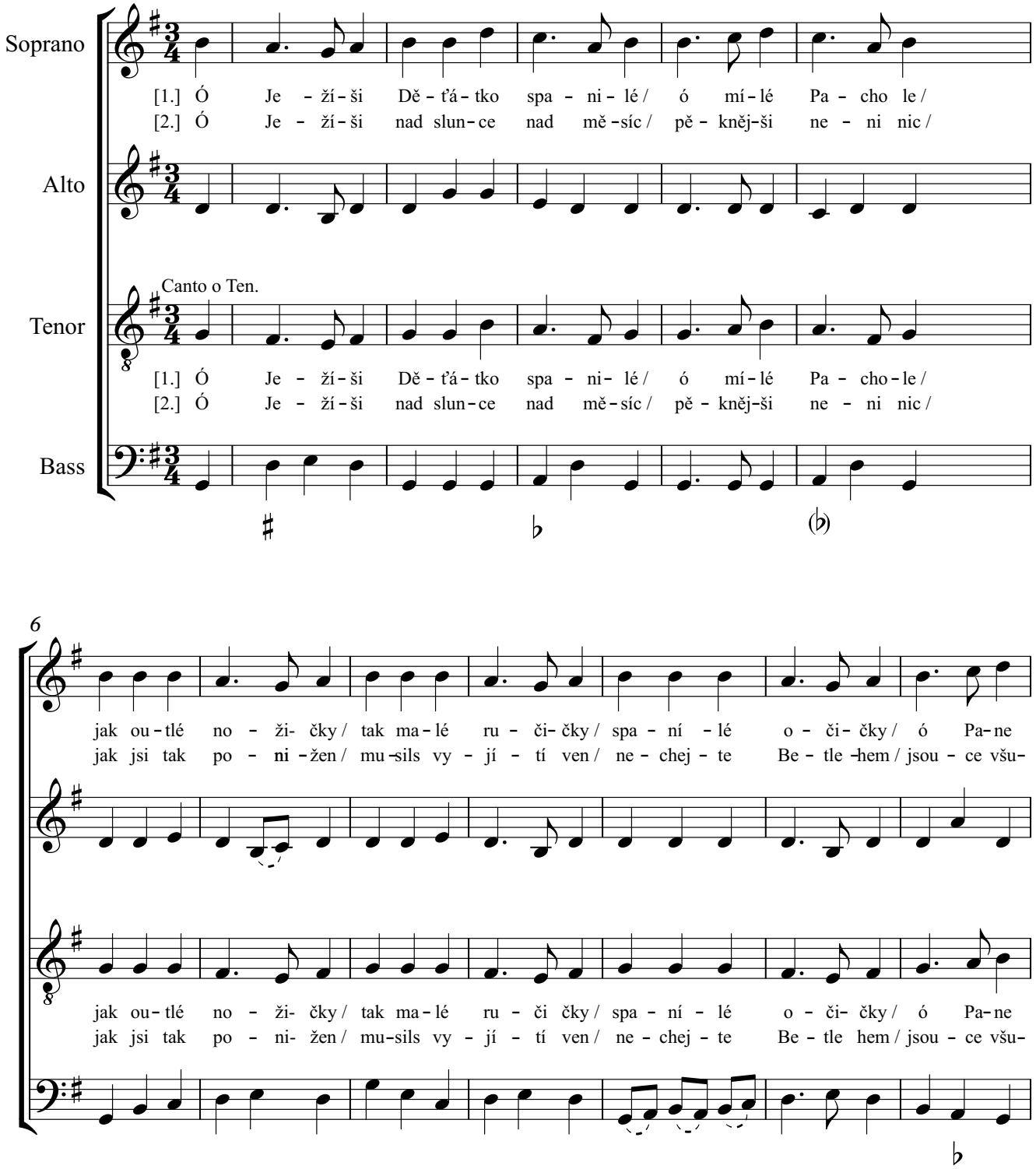

Copyright © 2012 Veronika Böhmová

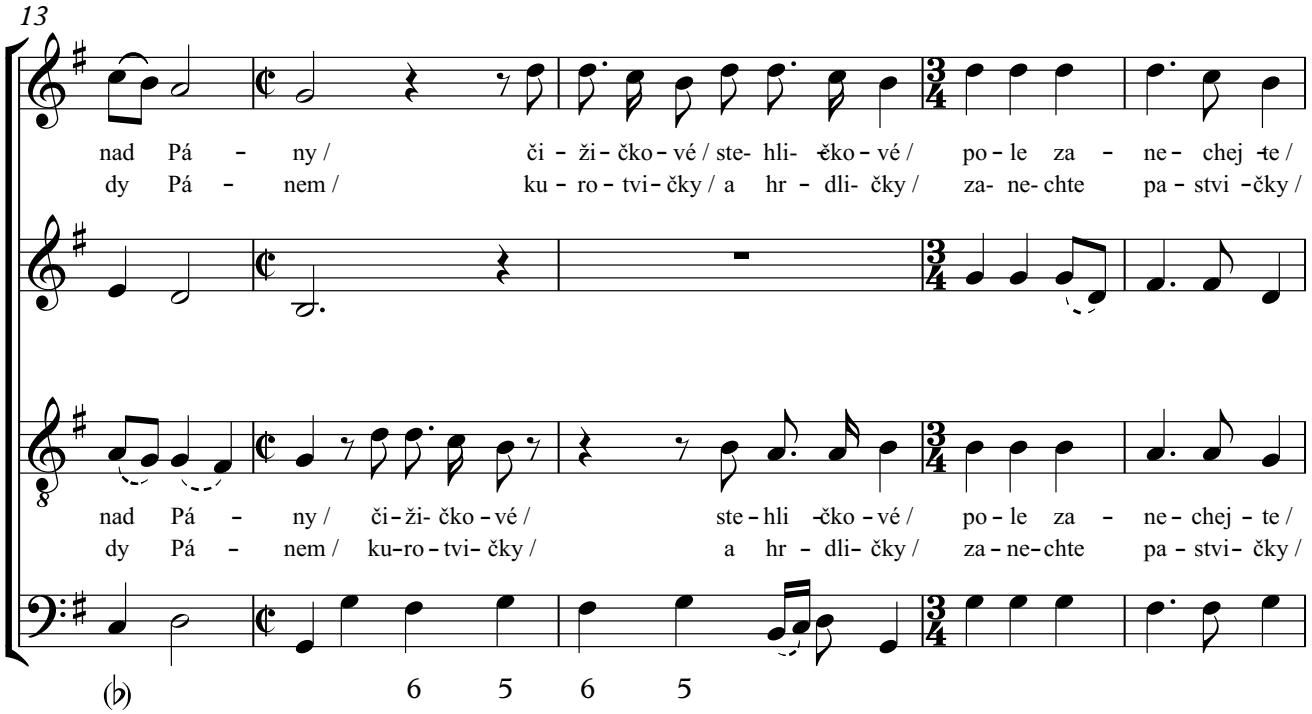
13
nad Pá - ny / či - ži - čko - vé / ste- hli- čko - vé / po - le za - ne - chej - te /
dy Pá - nem / ku - ro - tvi - čky / a hr - dli- čky / za- ne- chte pa - stvi - čky /
nad Pá - ny / či - ži- čko - vé / ste - hli - čko - vé / po - le za - ne - chej - te /
dy Pá - nem / ku-ro - tvi- čky / a hr - dli- čky / za - ne - chte pa - stvi- čky /
6 5 6 5

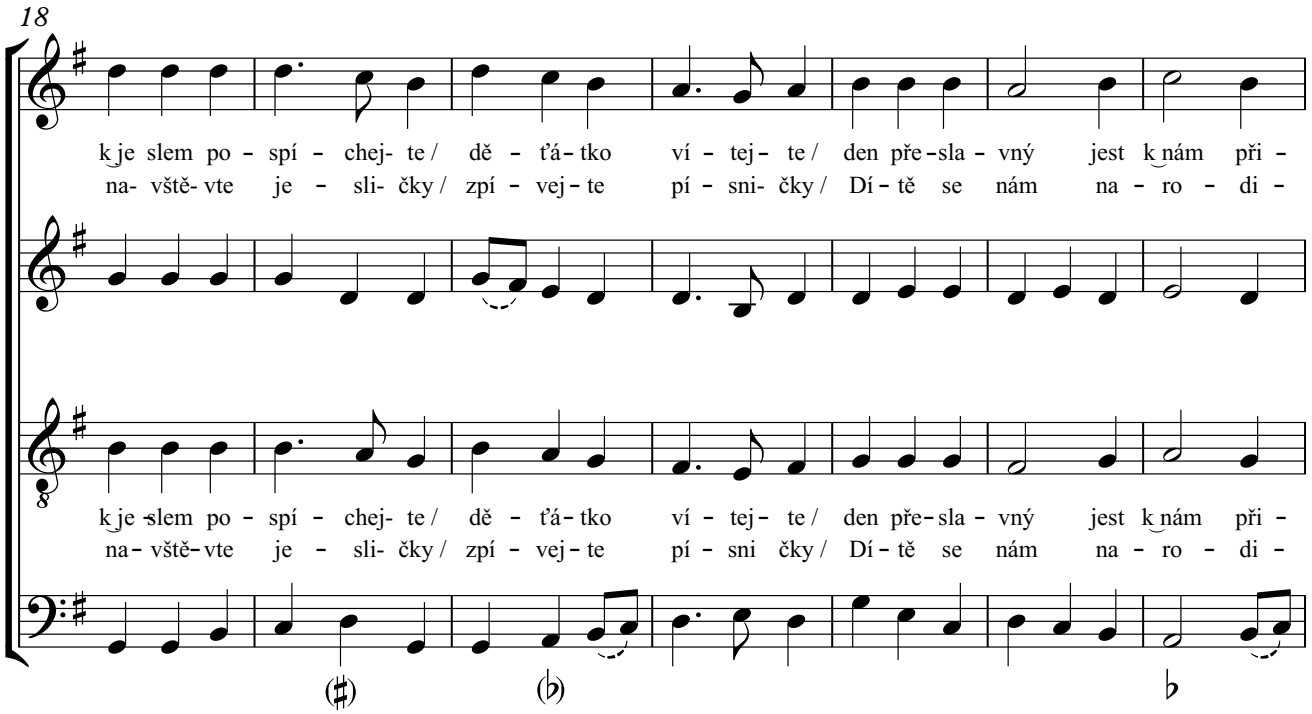
18
k je slem po - spí - chej- te / dě - ťá - tko ví - tej - te / den pře - sla - vný jest k nám při -
na- vště- vte je - sli- čky / zpí - vej - te pí - sni- čky / Dí - tě se nám na - ro - di -
k je slem po - spí - chej- te / dě - ťá - tko ví - tej - te / den pře - sla - vný jest k nám při -
na- vště- vte je - sli- čky / zpí - vej - te pí - sni čky / Dí - tě se nám na - ro - di -

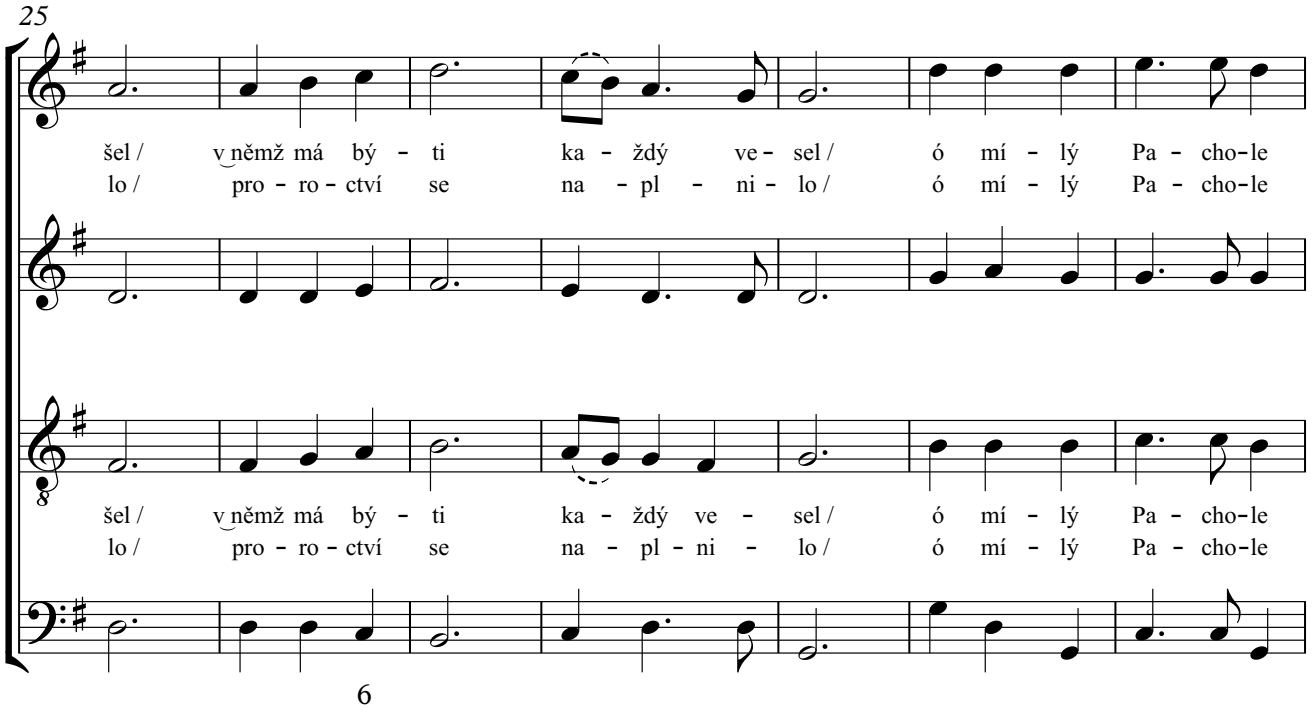
25
šel / v němž má být - ti ka - ždý ve - sel / ó mí - lý Pa - cho - le
lo / pro - ro - ctví se na - pl - ni - lo / ó mí - lý Pa - cho - le
šel / v němž má být - ti ka - ždý ve - sel / ó mí - lý Pa - cho - le
lo / pro - ro - ctví se na - pl - ni - lo / ó mí - lý Pa - cho - le

6

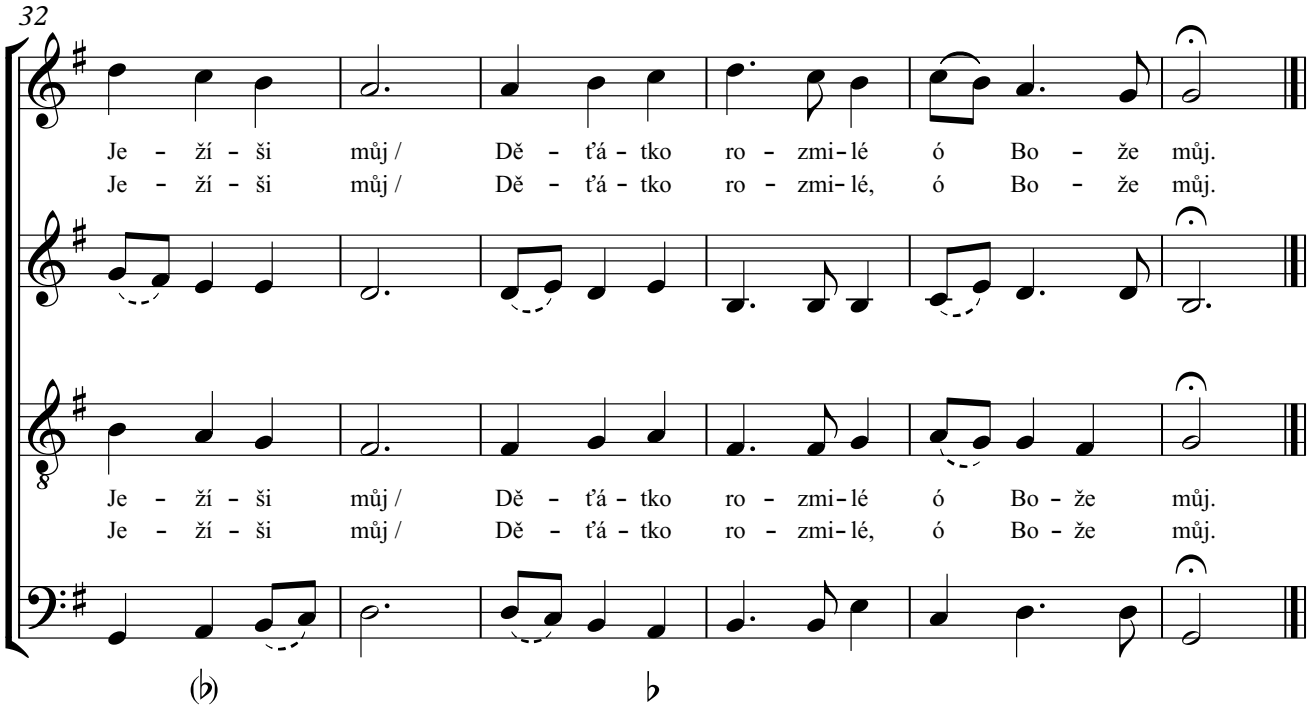
32
Je - ží - ši můj / Dě - ťá - tko ro - zmi - lé ó Bo - že můj.
Je - ží - ši můj / Dě - ťá - tko ro - zmi - lé, ó Bo - že můj.
Je - ží - ši můj / Dě - ťá - tko ro - zmi - lé ó Bo - že můj.
Je - ží - ši můj / Dě - ťá - tko ro - zmi - lé, ó Bo - že můj.

[1.]
Ó Ježíši Děťátko spanilé
ó milé Pachole
jak outlé nožičky
tak malé ručičky
spanílé očičky
ó Pane nad Pány
čižičkové[1]
stehličkové
pole zanechejte
k jeslem pospíchejte
děťátko vítejte
den přeslavný jest k nám přišel
v němž má býti každý vesel
ó milý Pachole Ježíši můj
Děťátko rozmilé ó Bože můj.

[2.]
Ó Ježíši nad slunce nad měsíc
pěknější neni nic
jak jsi tak ponižen
musils vyjíti ven
nechejte Betlehem
jsouce všudy Pánem
kurotvičky[2]
a hrdličky
zanechte pastvičky[3]
navštěvte jesličky
zpívejte písničky
Dítě se nám narodilo
proroctví se naplnilo
ó milý Pachole Ježíši můj,
Děťátko rozmilé, ó Bože můj.

[3.]
Ó Ježíši jak ležíš chudičký
u chudé Matičky
jsa v nebi bohatý
zde ležíš bez šaty
od lásky zajatý
ó Svatý nad Svatý
papouškové
a pštrosové
z Indie přileťte
péří své mu dejte
děťátku zpívejte
že se narodilo dítě
v Bethlémě v tom malém městě
ó milý Pachole Ježíši můj
Děťátko rozmilé ó Bože můj.

[4.]
Ó Ježíši Koruno anjelská
kde berla královská
královna tvá Matka
anjele, čeládka
dvořané, hovádka[4]
ó Králi nad Králi
anjelové
spěváčkové
muziku zjednejte
k Králi pospíchejte
vesele zpívejte
v hospodě místa nemělo
mezi hovady leželo
ó Kriste Králi můj a Pane můj
Ježíši spanilý ať jsem jen tvůj.

1 Čížek – drobný zpěvný pták (VW: *ESSČ,* 14. 5. 2013).
2 Kurotva – koroptev (VW: *ŠimekSlov*, 14. 5. 2013).
3 Pastva – potrava (VW: *StčS*, 14. 5. 2013).
4 Hovado – dobytče (VW: *ŠimekSlov*, 14. 5. 2013).

[5.]
Ó Ježíši očičky slzičky
vylevaji vždycky
tvé outlé nožičky
tvé krásné ručičky
zimou třepetají
ó Ježíši malý
sem lištičky
a králíčky
kožičky svláčejte[5]
Ježíše přikrejte
tak Pána zahřejte
Kriste pro tvé narození
dej nám hříchům odpuštění
ó Dítě spanilé ctíme tebe
přijmi nás všechny k sobě do nebe.

5 Svláčeti – svlékat (VW: *MSS*, 14. 5. 2013).

O umučení Páně

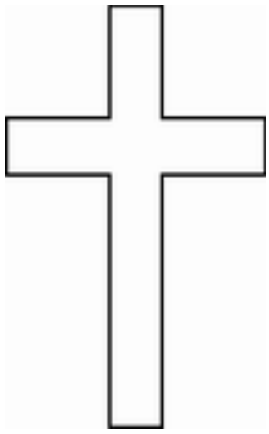

[1.]
Ó Ježíši ve vsi Jetsemanské[a]
v hradbě olivetské[b]
na zemis rozprostřen
zármutkem přikvapen[6]
krví se potící
s smrtí zapásicí
učedlnici[7]
milovnici
spaní zanechejte
Pánu pot stírejte
omdlévat nedejte
nastal jest den zarmoucení
od věčnosti nařízený
zemdlený Ježíši ctíme tebe
pro tvůj pot krvavý vem nás k sobě.

a Getsemanská zahrada – místo, na kterém se Ježíš modlil tu noc, kdy byl zatčen (*Bible*: L 22, 39–54).
b Olivetská hora – vrch u Getsemanské zahrady (*Bible:* L 22, 39).
6 Přikvapiti – zachvátit, omráčit (VW: *MSS,* 7. 1. 2013).
7 Učedlnici – vyslovujeme jako „učednici“, tedy čtyřslabičně.

[2.]
Ó Ježíši od Židu svázaný
skrze políbení
od lasky zajatý
a řetezý spiatý
nohamis pošlapán
jsa nebe, země Pán
učednici
služebnici
Pána zastávejte
s pomoci přispějte
mordovat nedejte
ach kde jsou všickni, utekli
neb[8] se protivenství lekli
zdráv buď ó Beránku opuštěný
mezi líté vlky postavený.

[3.]
Ó Ježíši ve tmách jsi vložený
přes Cedron[c] šmejkaný
v domu Anášovém[d]
tams poličkovaný
bídně potupený
velmi zahanbený
Světlo nebe
Pravdo země
jenžs pro mě ponižen
buď ode mě chválen
za to v nebi věčně
děkujeť stokrát mé srdce
jak může býti nejvíce
cos k tomu říkala Matko milá
když jsi tu novinu uslyšela.

[4.]
Ó Ježíši v domu Kayfáše[e]
to pro hříchy naše
těžces osočený
lstivě přesvědčený
falši přemožený
od Petra zapřený
Lásko srdce
snášíš těžce
Petrovo zapření
i mé provinění
velmi souží tebe
jak smutný nocleh má přílíš
můj přezarmoucený Ježíš
v den soudný bude vše vyjeveno
co jest bylo té noci trpeno.

[5.]
Ó Ježíši ráno v Pilátovém
domu jsi postaven
a těžce osočen
by byl z světa zklizen
mordýří[9] představen
a nad ně potupen
ach ukřižúj
ukřižúj
ukřižúj Piláte
odpovíme[10] za tě
sami před císařem
tu žalosti máteř vadne
smutkem div na zem nepadne
zdráva buď Panenko zarmoucená
pro Synáčka svého skormoucená.

8 Neb – neboť.
c Cedron – potok, přes který šel Ježíš do Getsemanské zahrady těsně před zatčením (*Bible*: J 18, 1).
d Annáš – tchán Kaifáše (*Bible:* J 18, 13).
e Kaifáš – druhý velekněz, ke kterému byl poslán zatčený Ježíš (*Bible:* J 18, 24).
9 Též je možné interpretovat jako „s mordýří“.
10 Odpověděti – nést zodpovědnost (VW:*StčS*, 14. 5. 2013).

O vzkříšení Páně

[1.]

Ó Ježíši vstaň Vítěziteli
světa Spasitely
vstaň Vykupitely
světa Spasitely
radostný veselý
mocný silný Králi
dnes ptáčkové
dnes žáčkové
smutku zanechejte
k hrobu pospíchejte
Ježíši zpívejte
třetí[h]o dne vstal Stvořitel
z mrtvých náš milý Spasitel.
Ježíši vzkříšený, ó Bože můj
Kriste oslavený ó Pane můj.

[2.]

Ó Ježíši zanech v tuto dobu
žalostnou podobu
přestaly bolestí
přestaly žalosti
vstaň vítězný z hrobu
vem jinši podobu
ptáci letí
jest podletí[11]
kvíti se rozvíjí
rozlíhá se v háji
ptáčkové zpívají
zpívejte všickni ptáčkové
již veseleji než prve.
Ježíši vzkříšený, ó Bože můj
Kriste oslavený ó Pane můj.

[3.]

Ó Ježíši všechen oslavený
bez rány, modřiny
vem tělo létavé
kypré pronikavé
Ježíši vzkříšený
mé milé spasení
duše vítá
k tělu lítá
vítej tělo slávy
korunové hlavy
ó Králi nad Králi
prozpěvújmež všickni nyní
na den božího vzkříšení.
Ježíši vzkříšený, ó Bože můj
Kriste oslavený ó Pane můj.

[4.]

Ó Ježíši Květe nazaretský
i Ovotce[12] rájský
zasaď se[13] na trůnu
vem si dnes korunu
Králi oslavený
nové šaty vezmi
jižs bohatý
Králi svatý
strom smrti zahlazen
had starý zapuzen
ďábel jest přemožen
utěšený nám den nastal
v němžto Pán Kristus z mrtvých vstal.
Ježíši vzkříšený, ó Bože můj
Kriste oslavený ó Pane můj.

11 Podletí – jaro (VW: *MSS*, 14. 5. 2013).

12 Souhláskovou skupinu *tc* vyslovujeme jako dlouhé *c* (JANEČKOVÁ, Marie: s. 84).

13 Zasaditi se – posadit se (VW: *MSS*, 14. 5. 2013).

[5.]
Ó Ježíši Strome můj rozkvetlý
všecken ušlechtilý
již mrazy přestaly
větří teplý vály
tobě Pane k vůli
i jablka zrají
v krásném ráji
tobě k vůli
všecko se zelená
jde vůně líbezná
vesele zvířátka
i všecka zprostá[14] hovádka
chválí Pána Jezu Krista.
Ježíši vzkříšený, ó Bože můj
Kriste oslavený ó Pane můj.

O vstoupení Páně
[1.]
Ó Ježíši ó Králi nad Králi
tebe všickni chválí
poď a seď na trůnu
vezmi svou korunu
již vstupuješ vzhůru
ó Pane nad Pány
tě nebeští
též i zemští
anjelé vítají
nebe otvírají
takto ti zpívaji
Ježíši sladká paměti
jenž plodíš v srdci radosti.
Ježíši vzkříšený ó Bože můj
Kriste oslavený, a Pane můj.
[2.]
Ó Ježíši tobě otvírají
nebe a vítají
Otec i Duch svatý
v svých dařích bohatý
míle objímají
radostně plesají
Synu milej
stokrát milej
posaď se na trůnu
vezmi svou korunu
vítej milý Synu
Ježíši Králi předivný[15]
a Vítezitely slavný.
Ježíši vzkříšený ó Bože můj
Kriste oslavený, a Pane můj.

14 Sprostý – obyčejný (*MSS*, 7. 1. 2013).

15 Předivný – zázračný (*ESSČ*, 14. 5. 2013).

[3.]
Ó Ježíši tebe korunují
v nebi se radují
se vši svatou říši
potěš nás Ježíši
všichni se radují
tobě Kriste slavný
vem vladařství
své císařství
vezmi nové šaty
neb jsou všecky zlatý
mocný slavný Králí
nebešťane jej vítejte
brány vaše otvírejte.
Ježíši vzkříšený ó Bože můj
Kriste oslavený, a Pane můj.

[4.]
Ó Ježíši nad orla létavý
všechen pronikavý
jdeš napřed do nebe
doprovází tebe
houfové spanilý
ó Ježíši milý
nad zem vznášíš
se vynášíš
prorážíš oblaky
jako Bůh veliký
prosíme tvé dítky
zůstaň s námi Hospodine
osvěť oči zaslepené.
Ježíši vzkříšený ó Bože můj
Kriste oslavený, a Pane můj.

O Duchu svatém

[1.]
Duše svatý nad orla létavý
jasný, pronikavý
jak se vzhůru vznáší
neopusť vlasť naší
Jezu nejmilejší
pomoz svojí říši
Pán u dvéří
hned otevří
ohniček zahřeje
srdce potěšuje
vesele zpívejme
ó navštěv nás Duše svatý
jenž jsi v dařích svých bohatý.
Navštěvúj, posilňúj, v každé době
nebo[16] nemůžeme nic bez tebe.

[2.]
Duše svatý věj větříčku milý
vejchodní, spanilý
tichý, roztomilý
větříčku všem milý
rozvi kvítky malý
vítej ó můj milý
dnes bílička
holubička
v ohni v větru svatý
Duch letí bohatý
přichází k nám svatý
Těšiteli Duše svatý
navštěv nás neb jsi bohatý.
Navštěvúj, posilňúj, v každé době
nebo nemůžeme nic bez tebe.

16 Nebo – neboť.

O s[vaté] a blahoslavené Trojici

[1.]
Bože svatý, plný velebnosti
Bůh všemohoucnosti
svatý, svatý, svatý
ó Bože přesvatý
veliký Pán svatý
ó svatý nad svatý
cherubíni[f]
serafíni[g]
zde oči zklopují
své tváře snižují
strachem prospěvují
nejmocnější nejsilnější
Bože nejdobrotivější.
Všemohoucí Bože a Pane můj
plný velebnosti ó Bože můj.

[2.]
Bože svatý Bože svatý, silný
tobě neni rovný
ó svatý nad svatý
ó Bože troj svatý
silný, nerozdílný
ó svatý nad svatý
dnes mocnosti
vždy s moudrosti
sloupové klesají
Boha se lekají
i ti potentáti[h]
Hospodin Pán Bůh zástupů
plno vůkol jest rytířů.
Všemohoucí Bože a Pane můj
plný velebnosti ó Bože můj.

[3.]
Bože svatý, svatý, nesmrtedlný[17]
nepochopitedlný[18]
ó svatý nad svatý
svatý, svatý, [svatý]
Pane nevymluvný
ó Bože přesvatý
archanjele
i anjele
stále bez přestání
chválí bez ustání
vesele zpívají
svatý, svatý, třikrát svatý
svatý, stotisickrát svatý.
Všemohoucí Bože a Pane můj
plný velebnosti ó Bože můj.

f Cherubín – v hierarchii nebeských bytostí vysoce postavený anděl, spolu se serafíny je nejblíže Bohu.
g Serafín – v hierarchii nebeských bytostí vysoce postavený anděl, spolu s cherubíny je neblíže Bohu.
h Potentát – panovník (*RohnNom*, 1764).
17 Nesmrtedlný – vyslovujeme jako „nesmrtelný“, tedy čtyřslabičně.
18 Nepochopitedlný – vyslovujeme šestislabičně.

[4.]
Bože svatý, dobrý, milosrdný
spravedlivý, hrozný
svatý, svatý, svatý
ó Bože přesvatý
a mocnáři svatý
ó svatý nad svatý
dominici[ch]
mají práci
mocnostmi hejbají
moci ozejvají
třikrát dnes zpívají
sláva Otci, též i Synu
i také Duchu svatému.
Všemohoucí Bože a Pane můj
plný velebnosti ó Bože můj.

[5.]
Bože svatý, svatý, spravedlivý
svatý, litostivý
svatý, svatý, svatý
a třikrát přesvatý
ó Císaři svatý
ó svatý nad svatý
dnes na str[u]ny
hrají trůny
líce zakryvají
pod nohy padají
hřbety podkládají
sláva Otci, též i Synu
i také Duchu svatému.
Všemohoucí Bože a Pane můj
plný velebnosti ó Bože můj.

[6.]
Bože svatý, hrozný, Bůh strašlivý
vzláště když hněvivý
svatý, svatý, svatý
ó Bože přesvatý
nesmrtedlný, svatý
ó svatý nad svatý
zem s nebesy
vše se děsí
dvakrát dvanáct starci
hází svými věnci
před Boží stolici
sláva Otci, též i Synu
i také Duchu svatému.
Všemohoucí Bože a Pane můj
plný velebnosti ó Bože můj.

[7.]
Bože svatý svatý Bože silný
svatý, nesmrtedlný
svatý, dobrý, hrozný
svatý, milosrdný
nám shovívající
svatý všecken krásný
dnes s knížaty
zvučme s[vatý]
s[vatý], spravedlivý
svatý, litostný
svatý Bůh strašlivý
sláva Otci, též i Synu
i také Duchu svatému.
Všemohoucí Bože a Pane můj
plný velebnosti ó Bože můj.

---

ch Možná ve významu „vyslanci Hospodina“, plurál latinského *missus dominicus*.

[Vítej, vítej Boží Synáčku]

Jako: Nebeský Otče všech věci tvorče

(CRM, s. 113)

Václav Karel Holan Rovenský

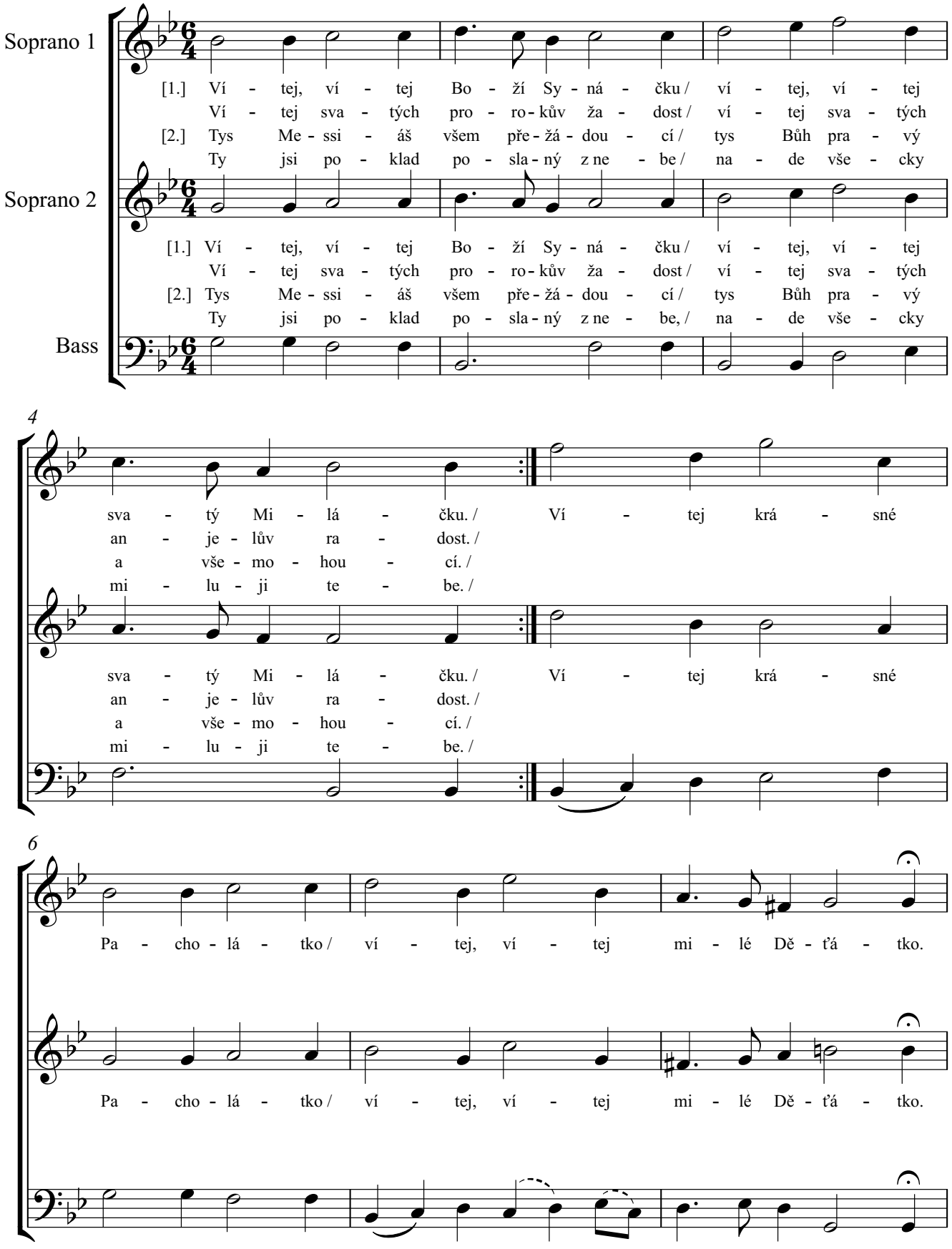

Copyright © 2012 Veronika Böhmová

[1.]
Vítej, vítej Boží Synáčku
vítej, vítej svatý Miláčku.
Vítej svatých prorokův žadost
vítej svatých Anjelův radost.
Vítej krásné Pacholátko
vítej, vítej milé Děťátko.

[2.]
Tys Messiáš všem přežádoucí
tys Bůh pravý a všemohoucí.
Ty jsi poklad poslaný z nebe
nade všecky miluji tebe.
Vítej krásné Pacholátko
vítej, vítej milé Děťátko.

[3.]
K tobě milý jakžto k cíli
naše srdce laskavé stříli.
Tys cíl lásky pobožných Duší
v tvé lásce se kochati sluší.
Vítej krásné Pacholátko
vítej, vítej milé Děťátko.

[Vítej Dětátko jediné]

Jako: Spívejmež všickní vesele

(CRM, s. 114)

Václav Karel Holan Rovenský

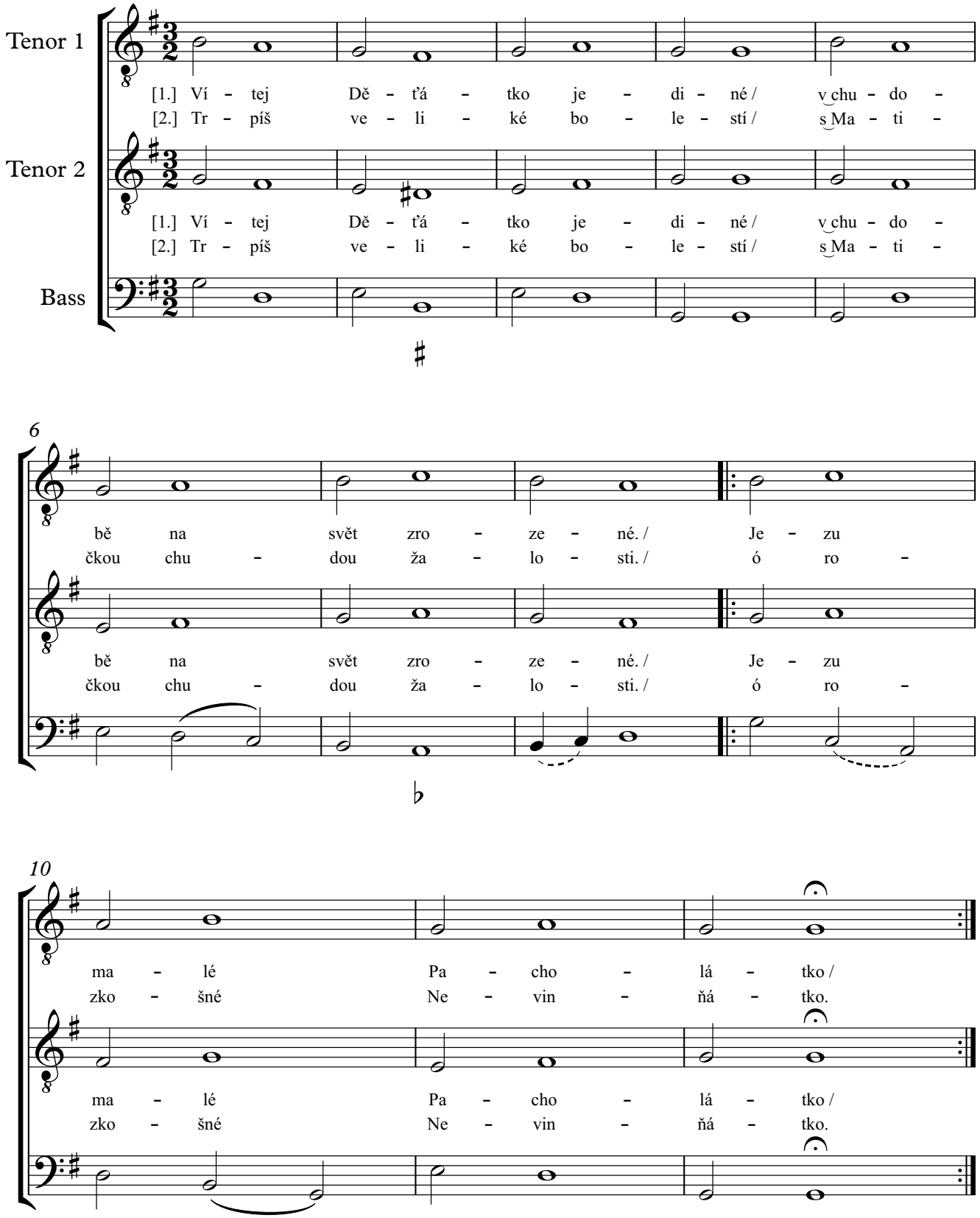

Copyright © 2012 Veronika Böhmová

[1.]
Vítej Děťátko jediné
v chudobě na svět zrozené.
Jezu malé Pacholátko
ó rozkošné Nevinňátko.

[2.]
Trpíš veliké bolestí
s Matičkou chudou žalosti.
Jezu malé Pacholátko
ó rozkošné Nevinňátko.

[3.]
V svých jeslíčkách ležíš těžce
hříšný toho znáti nechce.
Jezu malé Pacholátko
ó rozkošné Nevinňátko.

[4.]
Pláčeš, kvílíš po spasení
člověka pekla zbavení.
Jezu malé Pacholátko
ó rozkošné Nevinňátko.

[5.]
K tobě my hříšní voláme
za smilování žádáme.
Jezu malé Pacholátko
ó rozkošné Nevinňátko.

[6.]
Dejž bychom se tebe báli
po tobě vždycky toužili.
Jezu malé Pacholátko
ó rozkošné Nevinňátko.

[7.]
Kriste pro tvé narození
dejž nám hříchům odpuštění.
Jezu malé Pacholátko
ó rozkošné Nevinňátko.

[8.]
Ať nás nezže věčný plamen
uchovej nás Kriste Amen.
(Jezu malé Pacholátko
ó rozkošné Nevinňátko.)*

* Záleží na interpretech, zda budou performovat i text uvedený v závorkách. Z grafiky kancionálu nelze původní záměr jednoznačně určit.

[Nejslavnější Král nebeský]

Jako: Otče náš jenž v nebi bydlíš. Přidajíce koleraturu

(CRM, s. 152)

Václav Karel Holan Rovenský

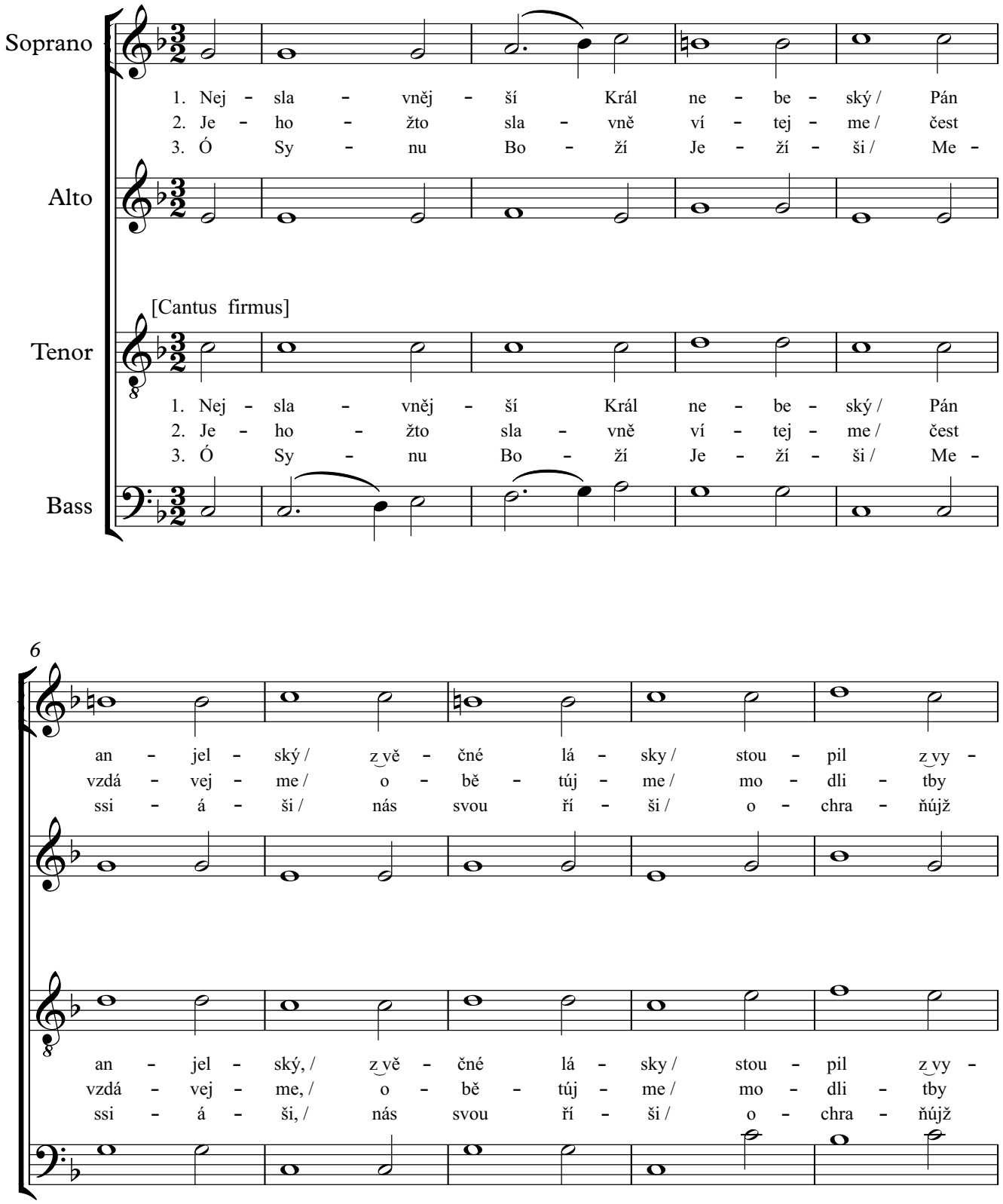

Copyright © 2012 Veronika Böhmová

11

so - ké - ho ne - be / a po - ní - žil se -
i sr - dce či - stá / toť jest po - cta ji -
mi - lo - sti ví - ce / stí - nem své pra - vi -

so - ké - ho ne - be / a po - ní - žil se -
i sr - dce či - stá / toť jest po - cta ji -
mi - lo - sti ví - ce / stí - nem své pra - vi -

16

be / z‿Si - o - na nám spa - se - ní /
stá / neb sli - by u - či - ně - né /
ce / ať v‿po - ko - ji tvou mi - lost /

be / z‿Si - o - na nám spa - se - ní /
stá / neb sli - by u - či - ně - né /
ce / ať v‿po - ko - ji tvou mi - lost /

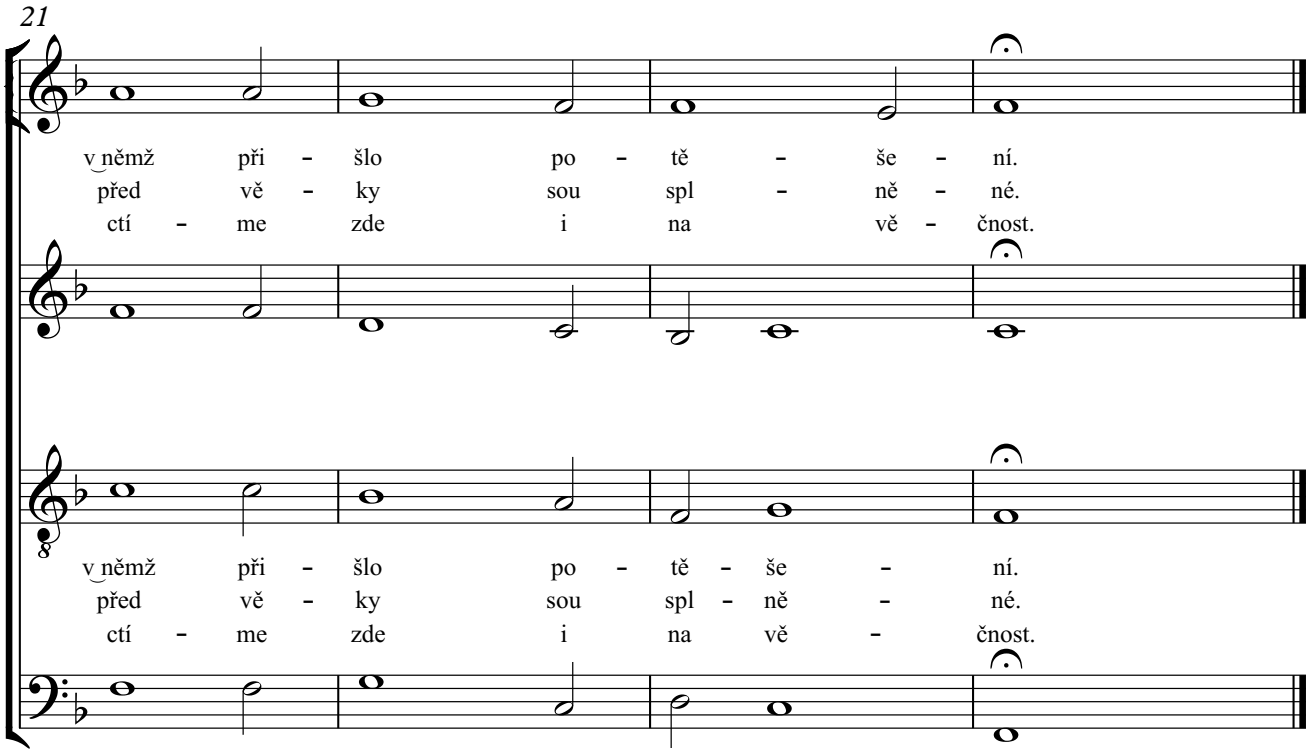
21
v němž při - šlo po - tě - še - ní.
před vě - ky sou spl - ně - né.
ctí - me zde i na vě - čnost.
v němž při - šlo po - tě - še - ní.
před vě - ky sou spl - ně - né.
ctí - me zde i na vě - čnost.

1.
Nejslavnější Král nebeský
Pán anjelský
z věčné lásky
stoupil z vysokého nebe
a ponížil sebe
z Siona[i] nám spasení
v němž přišlo potěšení.

2.
Jehožto slavně vítejme
čest vzdávejme
obětujme
modlitby i srdce čistá
toť jest pocta jistá
neb sliby učiněné
před věky sou splněné.

3.
Ó Synu Boží Ježíši
Messiáši
nás svou říši
ochraňújž milosti více
stínem své pravice
ať v pokoji tvou milost
ctíme zde i na věčnost.

4.
Poprosmež my toho Krále
v pravdě stálé
dokonalé
ať on pro své narození
nám lidem na zemi
dá pokoj, lásku, svornost
časnou i věčnou radost.

5.
Kdežto jej chválí anjelé
archanjele
v věčné slávě
svatý, s[vatý] Pán Bůh jeden
věky věkův Amen
přej nám tě zde chváliti
potom s tebou bydleti.

i Sion – návrší v Jeruzalémě.

Touž notou

1.
Tři králové od východu
alleluja
alleluja
přijeli klanět se Bohu
řcemež alleluja
nesouce dary jemu
zlato, kadidlo, mirrhu.

2.
Chvalmež všickni Krista Pána
all[eluja]
[alleluja]
jehož nám přečistá Panna
rčem[ež] [alleluja]
bez bolesti zrodila
a v jesle položila.

3.
Jemuž za to dobrodiní
all[eluja]
all[eluja]
všickni hlasy veselými
rčem[ež] [alleluja]
buď tobě Kriste chvála
na věky neskonalá.

4.
Pochvalmež svatou Trojici
all[eluja]
all[eluja]
od věčnosti trvající
rčemež all[eluja]
buď od nás Bože chválen
na věky věkův Amen.

O utikání P[ána] Krista s P[annou] Mariji do Ejipta

Jako: Jestiť psáno dá[vním]

(CRM, s. 154)

Václav Karel Holan Rovenský

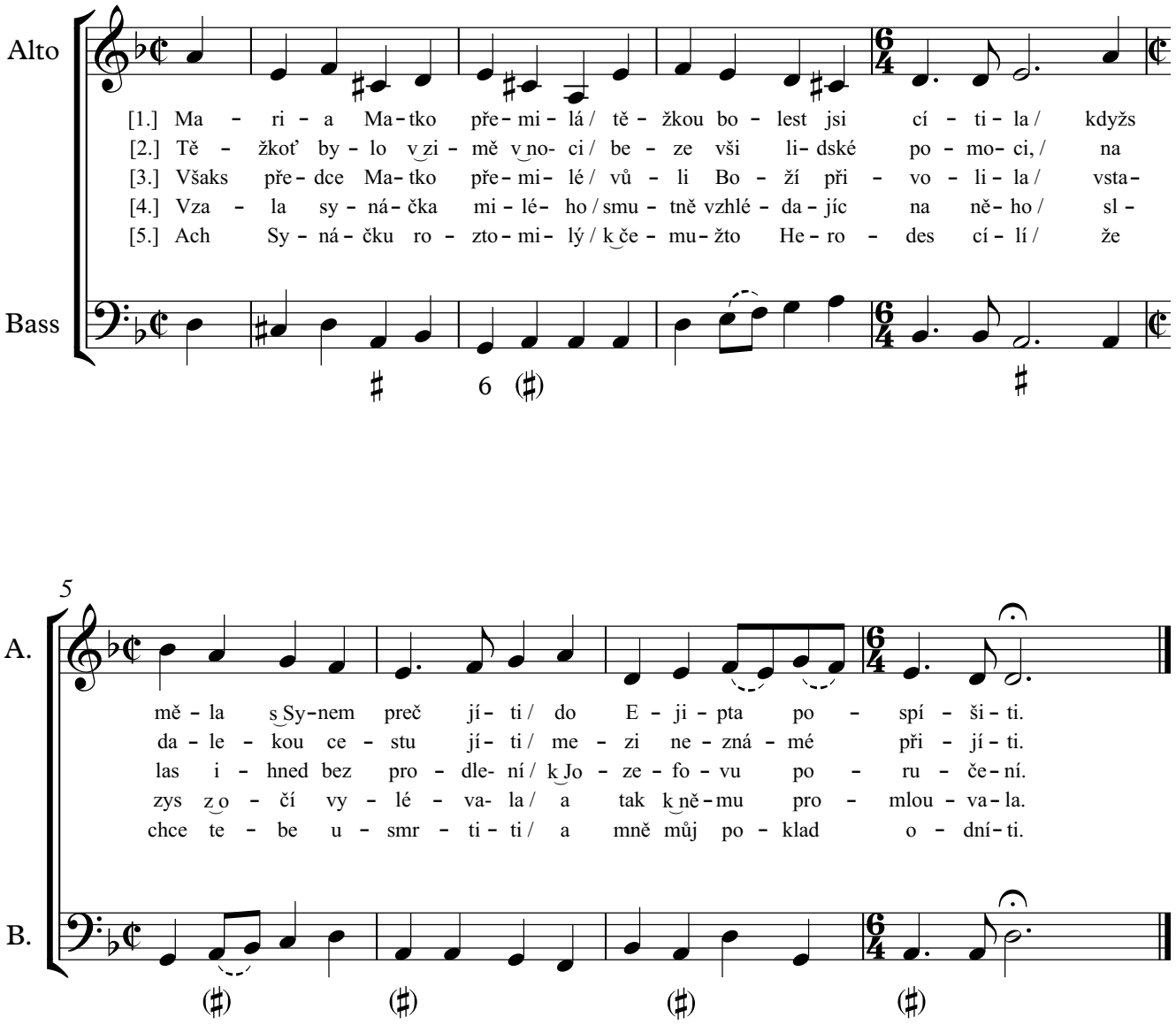

Copyright © 2012 Veronika Böhmová

[1.]
Maria Matko přemilá
těžkou bolest jsi cítila
když měla s Synem preč jíti
do Ejipta pospíšiti.

[2.]
Těžkoť bylo v zimě v noci
beze vši lidské pomoci
na dalekou cestu jíti
mezi neznámé přijíti.

[3.]
Všaks předce Matko přemilé
vůli Boží přivolila
vstalas ihned bez prodlení
k Jozefovu poručení.

[4.]
Vzala synáčka milého
smutně vzhlédajíc na něho
slzys z očí vylévala
a tak k němu promlouvala.

[5.]
Ach Synáčku roztomilý
k čemužto Herodes[j] cílí
že chce tebe usmrtiti
a mně můj poklad odníti.

[6.]
Nedámť já tebe zabiti
bych měla pro tě umříti
Synáčku mně nejmilejší
lásko má nejlibeznější.

[7.]
Na tos mu v svém zarmoucení
z lásky dala polibení
přitisklas ho k srdci svému
láskou téměř rozpuklému.

[8.]
Tak si smutně odcházela
Synáčka preč odnášela
snášejíc mnoho těžkosti
na cestě vzlášť v neznámosti.

[9.]
Ctná Panno přimluv se za nás
ať Ježíše na každý čas
při sobě zachováváme
kamkoliv se odbíráme.

j Herodes – král, přisuzuje se mu vyvraždění betlémských novorozeňat.

CAPELLA REGIA MUSICALIS
Václav Karel Holan Rovenský
Ediční zpracování: Veronika Böhmová
V Praze, Českém Brodě a Klučově, léta 2012–2013.

3 Transliterace

3.1Pjſně

3.1.1 [O Gežjſſy Děťátko ſpanilé.]

(CRM, s. 92–95)

[1.] O GEžjſſy Děťátko ſpanilé/ ó mílé Pachole/ gak autlé Nožičky/ tak malé Ručičky/ ſpanílé Očičky/ ó Pane nad Pány/ Cžižičkowé/ Stehličkowé/ Pole zanechegte/ k geſlem poſpjchegte/ děťátko wjtegte/ den přeſlawný geſt k nám přiſſel/ w němž má býti každý weſel/ ó mílý Pachole Gežjſſy můg/ Děťátko rozmile ó Bože můg.

[2.] O Gežjſſy nad ſlunce nad měſýc pěkněgſſy neni nic/ gak gsy tak ponižen/ muſyls wygjti wen/ nechegte Betlehem/ gſauce wſſudy Pánem/ Kurotwičky a hrdličky/ zanechte paſtwičky nawſſtěwte Geſličky/ zpjwegte pjſničky/ Djtě ſe nám narodilo/ Proroctwj ſe naplnilo/ ó mílý Pachole Gežjſſy můg/ Děťátko rozmilé/ ó Bože můg.

[3.] O Gežjſſy gak ležjſs chudičký/ v chudé Matičky/ gſa w Nebi bohatý/ zde ležjſs bez ſſaty/ od láſky zagatý/ ó Swatý nad Swatý/ Papauſſkowé a Pſſtroſowé/ z Yndye přileťte/ Péřj ſwé mu degte/ děťátku zpjwegte/ že ſe narodilo djtě/ w Bethlémě w tom malém Měſtě/ ó mílý Pachole Gežjſſy můg/ Děťátko rozmilé ó Bože můg.

[4.] O Gežjſſy Koruno angelſká/ kde berla Královſká/ Královna twá Matka/ Angele Čeládka/ Dwořáné howádka/ ó Krály nad Krály/ Angelowé/ ſpěwáčkowé/ Muzyku zgednegte k Králi poſpjchegte/ weſele zpjwegte/ w hospodě mjſta nemělo/ mezy howady leželo/ ó Kryſte Králi můg a Pane můg/ Gežjſſy ſpanilý ať gſem gen twůg.

[5.] O Gežjſſy Očičky slžičky/ wylewagi wždycky/ twé autlé Nožičky/ twé kráſné Ručičky/ Zymau třepetagj/ ó Gežjſſy malý/ ſem Liſſtičky a Králíčky/ Kožičky ſwláčegte/ Gežjſſe přikreyte/ tak Pána zahřegte/ Kryste pro twé narození/ dey nám hřjchům odpuſſtěnj/ ó Djtě ſpanilé ctjme tebe/ přigmi nás wſſechny k ſobě do Nebe.

3.1.2 O Vmučenj Páně.

[1.] O Gežjſſy we Wſy Getſemanſké w hradbě oliwetſké/ na Zemis rozproſtřen/ zármutkem přikwapen/ krwj ſe potjcý/ s Smrtj zapáſycý/ Včedlnicy/ Milownicy/ ſpanj zanechegte/ Pánu pot ſtjregte/ omdléwat nedegte/ naſtal geſt den zarmaucenj/ od wěčnoſti nařízený/ zemdlený Gežjſſy ctjme tebe/ pro twůg pot krwawý wem nás k ſobě.

[2.] O Gežjſſy od Židu ſwázaný/ ſkrze poljbenj/ od laſky zagatý/ a Ržetezý ſpiatý/ nohamis poſſlapán/ gſa Nebe/ Země Pán/ Včednicy/ Služebnicy/ Pána zaſtáwegte/ s pomocy přiſpěgte/ mordowat nedegte/ ach kde gſau wſſickni vtekli/ neb ſe protiwenſtwj lekli/ zdráw buď ó Beránku opuſſtěný/ mezy líté Wlky poſtawený.

[3.] O Gežjſſy we tmách gſy wložený/ přes Cedron ſſmeykaný/ w domu Anáſſowém/ tams poličkowaný/ bjdně potupený/ welmi zahanbený/ ſwětlo nebe/ prawdo země/ genžs pro mně ponižen/ buď odemně chwálen/ za to w Nebi wěčně/ děkugeť ſtokrát mé ſrdce/ gak může býti neywjce/ cos k tomu řjkala Matko milá/ když gsy tu Nowinu vſlyſſela.

[4.] O Gežjſſy w Domu Kayffáſſe/ to pro hřjchy naſſe/ téžces oſočený/ lſtiwě přeſwědčený/ falſſy přemožený/ od Petra zapřený/ Láſko ſrdce/ ſnáſſýſs těžce/ Petrowo zapřenj/ y mé prowiněnj/ welmi ſaužj tebe/ gak ſmutný Nocleh má přjljſs/ můg přezarmaucený Gežjſs/ w den ſaudný bude wſſe wygeweno/ co geſt bylo té nocy trpeno.

[5.] O Gežjſſy ráno w Pilátowém/ domu gsy poſtawen/ a téžce oſočen/ by byl z Swěta zklizen/ Mordýřj předſtawen/ a nad ně potupen/ ach vkřižůg/ vkřižůg/ vkřižůg Piláte/ odpowjme za tě/ ſami před Cýſařem/ tu žaloſti Máteř wadne/ ſmutkem diw na zem nepadne/ zdráwa buď Panenko zarmaucená/ pro Synáčka ſwého ſkormaucená.

3.1.3 O Wzkřjſſenj Páně.

[1.] O Gežjſſy wſtaň Wjtězyteli/ Swěta Spasytely/ wſtaň Wykupitely/ Swěta Spasytely/ Radostný weselý/ mocný ſylný Krály/ dnes Ptáčkowé/ dnes Žáčkowé/ ſmutku zanechegte/ k hrobu poſpjchegte/ Gežjſſi zpjwegte/ třetjº dne wſtal Stwořitel/ z mrtwých náš mílý Spaſytel/ Gežjſſy wzkřjſſený/ ó Bože můg Kryſte oſlawený ó Pane můg.

[2.] O Gežjſſy zanech w tuto dobu/ žalostnau podobu/ přeſtaly boleſtj/ přeſtaly žaloſti/ wſtaň wjtězný z hrobu/ wem ginſſy podobu/ Ptácy letj gest podletj/ Kwjti ſe rozwjgj/ rozljhá se w Hági/ ptáčkowé zpjwagj/ zpjwegte wſſyckni ptáčkowé/ giž weselegi než prwe/ Gežjſſy wzkřjſſený/ ó Bože můg Kryſte oſlawený ó Pane můg.

[3.] O Gežjſſy wſſechen oſlawený/ bez rány/ modřiny/ wem tělo letawé/ kypré pronikawé/ Gežjſſy wzkřjſſený/ mé mílé ſpaſenj/ duſſe wjtá/ k tělu ljtá/ wjteg tělo ſláwy/ korunowé hlawy/ ó Králi nad Králi/ prozpěwůgmež wſſyckni nynj/ na den božjho wzkřjſſenj/ Gežjſſy wzkřjſſený/ ó Bože můg Kryſte oſlawený ó Pane můg.

[4.] O Gežjſſy Kwěte Nazaretſký/ y Owotce Rágſký/ zaſaď ſe na Trůnu/ wem sy dnes Korynu/ Krály oſlawený/ nowé ſſaty wezmi/ gižs bohatý Krály swatý/ ſtrom ſmrti zahlazen/ had ſtarý zapuzen/ ďábel gest přemožen/ vtěſſený nám den naſtal/ w němžto P. K. zmrtwých wſtal/ Gežjſſy wzkřjſſený/ ó Bože můg Kryſte oſlawený ó Pane můg.

[5.] O Gežjſſy Strome můg rozkwetlý/ wſſecken vſſlechtilý/ giž mrazy přeſtali/ wětřj teplý wáli/ tobě Pane k wůli/ y Gablka zragj/ w králſném Rági tobě k wůly/ wſſecko ſe zelená/ gde wůně ljbezná/ wesele zwjřátka/ y wſſecka zproſtá howádka/ chwálj Pána Gezu Kryſta/ Gežjſſy wzkřjſſený/ ó Bože můg Kryſte oſlawený ó Pane můg.

3.1.4 O Wſtaupenj Páně.

[1.] O Gežjſſy ó Králi nad Králi/ tebe wſſickni chwálj/ poď a sed na Trůnu/ wezmi ſwau Korunu/ giž wſtupugeſs w zhůru/ ó Pane nad Pány/ tě Nebeſſtj též y Zemſſtj/ Angelé wjtagj/ Nebe otwjragj/ takto ti zpjwagi/ Gežjſſy ſladká paměti/ genž plodjſs w ſrdcy radoſti/ Gežjſſy wzkřjſſený ó Bože můg Kryſte oſlawený/ a Pane můg.

[2.] O Gežjſſy tobě otwjragj/ Nebe a wjtagj/ Otec y Duch Swatý/ w ſwých dařjch bohatý/ mjle obgjmagj/ radoſtně pleſagj/ Synu mileg/ ſtokrát mileg/ poſaď ſe na Trůnu/ wezmi ſwau Korunu/ wjteg milý Synu/ Gežjſſy Králi přediwný/ a Wjtezytely ſlawný/ Gežjſſy wzkřjſſený ó Bože můg Kryſte oſlawený/ a Pane můg.

[3.] O Gežjſſy tebe korunugj/ w Nebi ſe radugj/ ſewſſy ſwatau Ržjſſy/ potěſs nás Gežjſſy/ wſſychni ſe radugj/ tobě Kryſte ſlawný/ wem wladářſtwj swé Cýſařſtwj/ wezmi nowé ſſaty neb gſau wſſecky zlatý/ mocný ſlawný Králí/ Nebeſſtiane gey wjtegte/ brány waſſe otwjregte/ Gežjſſy wzkřjſſený ó Bože můg Kryſte oſlawený/ a Pane můg.

[4.] O Gežjſſy nad Orla letawý/ wſſechen pronikawý/ gdeſs napřed do Nebe/ doprowázý tebe/ hauffowé ſpanilý/ ó Gežjſſy milý/ nad zem wznáſýſs ſe wynáſſýſs/ prorázýſs oblaky/ gako Bůh weliký/ proſýme twé djtky/ zůſtaň s námi Hoſpodine/ oſwěť očj zaſlepené/ Gežjſſy wzkřjſſený ó Bože můg Kryſte oſlawený/ a Pane můg.

3.1.5 O Duchu ſwatém.

[1.] Duſſe ſwatý nad Orla letawý gaſný pronikawý/ gak ſe wzhůru wznáſſý/ neopuſť Wlaſť naſſý/ Gezu neymilegſſý/ pomoz ſwogj Ržjſſy/ Pán v dwéří/ hned otewří/ ohniček zahřege/ ſrdce potěſſuge/ wesele zpjwegme/ ó nawſſtěw nás Duſſe ſwatý/ genž gsy w dařjch ſwých bohatý/ Nawſſtěwůg poſylňůg/ w každé době/ nebo nemůžeme nic bez tebe.

[2.] Duſſe ſwatý wěg wětřjčku milý/ weychodnj ſpanilý/ tichý roztomilý/ wětřjčku wſſem milý/ rozwy kwjtky malý/ wjteg ó můg milý/ dnes bjličká holubička/ w ohni w větru ſwatý/ Duch letj bohatý/ přicházý k nám ſwatý/ Těſſytely Duſſe ſwatý/ nawſſtěw nás neb gsy bohatý/ Nawſſtěwůg poſylňůg/ w každé době/ nebo nemůžeme nic bez tebe.

3.1.6 O S. a blahoſlawené Trogicy.

[1.] Bože ſwatý plný welebnoſti/ Bůh wſſemohaucnoſti/ ſwatý ſwatý ſwatý/ ó Bože přeſwatý/ weliký Pán ſwatý/ ó ſwatý nad ſwatý/ Cherubjni Seraffjni/ zde očj zklopugj/ ſwé tváře ſnjžugj/ ſtrachem proſpěwugj/ neymocněgſſý neyſylněgſſý/ Bože neydobrotiwěgſſý/ Wſſemohaucý Bože a Pane můg/ plný welebnoſti ó Bože můg.

[2.] Bože ſwatý Bože ſwatý ſylný/ tobě neni rowný/ ó ſwatý nad ſwatý/ ó Bože trog ſwatý/ ſylný nerozdjlný/ ó ſwatý nad ſwatý/ dnes mocnoſti wždy s maudroſti/ ſlaupowé kleſagj/ Boha ſe lekagj/ y ti Potentáti Hoſpodin Pán Bůh Záſtupů/ plno wůkol geſt Rytjřů/ Wſſemohaucý Bože a Pane můg/ plný welebnoſti ó Bože můg.

[3.] Bože ſwatý ſwatý neſmrtedlný/ nepochopitedlný/ ó ſwatý nad ſwatý/ ſwatý ſwatý/ Pane newymluwný/ ó Bože přeſwatý/ Archangele y Angele/ ſtále bez přeſtánj/ chwálj bez vſtánj/ wesele zpjwagj/ ſwatý ſwatý třikrát ſwatý/ ſwatý ſtotiſyckrát ſwatý/ Wſſemohaucý Bože a Pane můg/ plný welebnoſti ó Bože můg.

[4.] Bože ſwatý dobrý miloſrdný/ ſprawedliwý hrozný/ ſwatý ſwatý ſwatý/ ó Bože přeſwatý/ a Mocnáři ſwatý/ ó ſwatý nad ſwatý Dominycy magj prácy/ Mocnoſtmi heybagj/ Mocy ozeywagj/ třikrát dnes zpjwagj/ Sláwa Otcy též y Synu/ y také Duchu ſwatému/ Wſſemohaucý Bože a Pane můg/ plný welebnoſti ó Bože můg.

[5.] Bože ſwatý ſwatý ſprawedliwý/ ſwatý litoſtiwý/ ſwatý ſwatý ſwatý/ a třikrát přeſwatý/ ó Cýsaři ſwatý/ ó ſwatý nad ſwatý/ dnes na ſtr[u]ny hragj Trůny/ líce zakrywagj/ pod nohy padagj/ hřbety podkládagj/ Sláwa Otcy též y Synu/ y také Duchu ſwatému/ Wſſemohaucý Bože a Pane můg/ plný welebnoſti ó Bože můg.

[6.] Bože ſwatý hrozný Bůh ſtraſſliwý/ wzláſſťe když hněwywý/ ſwatý ſwatý ſwatý/ ó Bože přeſwatý/ neſmrtedlný ſwatý/ ó ſwatý nad ſwatý/ Zem s Nebesy wſſe ſe děſý/ dwakrát dwanáct ſtarcy házý ſwými Wěncy/ před Božj ſtolicy/ Sláwa Otcy též y Synu/ y také Duchu ſwatému/ Wſſemohaucý Bože a Pane můg/ plný welebnoſti ó Bože můg.

[7.] Bože ſwatý ſwatý Bože ſylný/ ſwatý neſmrtedlný/ ſwatý dobrý hrozný/ ſwatý miloſrdný/ nám showjwagjcý/ ſwatý wſſecken kráſný/ dnes s Knjžatý zwučme S. / S. ſprawedliwý/ ſwatý litoſtný/ ſwaty Bůh ſtraſſliwý/ Sláwa Otcy též y Synu/ y také Duchu ſwatému/ Wſſemohaucý Bože a Pane můg/ plný welebnoſti ó Bože můg.

3.2 [WJteg wjteg Božj Synáčku]

Gako: Nebeſký Otče wſſech wěcy Tworče.

(CRM, s. 113)

[1.] WJteg wjteg Božj Synáčku/ wjteg wjteg ſwatý Miláčku :/: Wjteg ſwatých Prorokůw žadost/ wjteg ſwatých Angelůw radoſt :/: Wjteg kráſné Pacholátko/ wjteg wjteg milé Děťátko.

[2.] Tys Meſsyáſs wſſem přežádaucý/ tys Bůh prawý a Wſſemohaucý :/: Ty gſy poklad poſlaný z Nebe/ nadewſſecky milugi tebe :/: Wjteg kráſné Pacholátko/ wjteg wjteg milé Děťátko.

[3.] K tobě milý gakžto k Cýli/ naſſe ſrdce laſkawé ſtřjli :/: Tys Cýl láſky pobožných Duſſý/ w twé láſce ſe kochati ſluſſý :/: Wjteg kráſné Pacholátko/ wjteg wjteg milé Děťátko.

3.3 [WJteg Děťátko gediné]

Gako: Spjwegmež wſſyckní weſele.

(CRM, s. 114)

[1.] WJteg Děťátko gediné/ w chudobě na ſwět zrozené/ Jezu malé Pacholátko/ ó rozkoſſné Newinňátko.

[2.] Trpjſ̈ weliké boleſtj/ s Matičkau chudau žaloſti/ Jezu malé pacholátko/ ó rozkoſſné Newinňátko.

[3.] W ſwých Geſljčkách ležjſs těžce/ hřjſſný toho znáti nechce/ Jezu malé Pacholátko/ ó roztokoſſné Newinňátko.

[4.] Pláčeſs, kwjljſs po ſpaſenj/ člověka Pekla zbawenj/ Jezu malé Pacholátko/ ó roztokoſſné Newinňátko.

[5.] K tobě my hřjſſnj woláme/ za ſmilowánj žádáme/ Jezu malé Pacholátko/ ó roztokoſſné Newinňátko.

[6.] Degž bychom ſe tebe báli/ po tobě wždycky taužili/ Jezu malé Pacholátko/ ó roztokoſſné Newinňátko.

[7.] Kryſte pro twé Narozenj/ degž nám hřjchům odpuſſtěnj/ Jezu malé Pacholátko/ ó roztokoſſné Newinňátko.

[8.] Ať nás nezže wěčný Plamen/ vchoweg nás Kryſte Amen. Jezu malé Pacholátko/ ó roztokoſſné Newinňátko.

3.4 [NEyſlawněgſſý Král Nebeſký]

Gako: Otče náſs genž w Nebi bydljſs. přidagjce Koleraturu.

(CRM, s. 152)

1. NEyſlawněgſſý Král Nebeſký Pán angelſký/ z wěčné láſky/ ſtaupil z wyſokého Nebe a ponjžil ſebe z Syona nám ſpaſenj/ w němž přiſſlo potěſſenj.

2. Gehožto ſlawně wjtegme/ čeſt wzdáwegme/ obětůgme/ Modlitby y Srdce čiſtá/ toť gest pocta giſtá/ neb ſliby včiněné/ před wěky ſau ſplněné.

3. O Synu Božj Gežjſſy Mesſyáſſy nás ſwau řjſſy/ ochraňůgž miłoſti wjce ſtjnem ſwé prawice ať w Pokogi twau miloſt/ ctjme zde y na wěčnoſt.

4. Poproſmež my toho Krále w prawdě ſtálé/ dokonalé/ ať on pro ſwé narozenj/ nám lidem na zemi dá pokog, láſku ſwornoſt čaſnau y wěčnau radoſt.

5. Kdežto geg chwálj angelé/ archangele/ w wěčné ſláwě/ ſwatý S. Pán Bůh geden/ wěky wěkůw Amen/ přeg nám tě zde chwáliti/ potom s tebau bydleti.

3.4.1 Tauž Notau.

1. TRži Králowé od Wýchodu Alleluja/ alleluja/ přigeli klanět ſe Bohu/ řcemež alleluja neſauce dary gemu/ Zlato Kadidlo Mirrhu.

2. Chwalmež wſſyckni Kryſta Pána/ all: gehož nám přečiſtá Panna rčem: bez boleſti zrodila/ a w Geſle położila.

3. Gemuž za to dobrodinj/ all: all: wſſyckni hlaſy weſelými rčem: buď tobě Kryſte chwála/ na wěky neſkonalá.

4. Pochwalmež ſwatau Trogicy/ all: all: od wěčnoſti trwagjcy rčemež all: buď od nás Bože chwálen/ na wěky wěkůw Amen.

3.5 O Vtikánj P. K. s P. Marygi do Egypta.

Gako: Geſtiť pſáno da:

(CRM, s. 154)

[1.] MArya Matko přemilá těžkau boleſt gſy cýtila/ kdyžs měla s Synem preč gjti/ do Egypta poſpjſſyti.

[2.] Těžkoť bylo w zymě w nocy/ bezewſſy lidſké pomocy/ na dalekau ceſtu gjti/ mezy neznámé přigjti.

[3.] Wſſaks předce Matko přemilé/ wůli Božj přiwolila/ wſtalas y hned bez prodlenj k Jozeffowu poručenj.

[4.] Wzala ſynáčka milého ſmutně wzhlédagjc na něho/ ſlzys z oči wyléwala/ a tak k němu promlauwala.

[5.] Ach Synáčku roztomilý / k čemužto Herodes cýlj/ že chce tebe vſmrtiti/ a mně můg poklad odnjti.

[6.] Nedámť gá tebe zabiti/ bych měla pro tě vmřjti/ Synáčku mně neymilegſſý/ láſko má neylibezněgſſý.

[7.] Na tos mu w ſwém zarmaucenj/ z láſky dala polibenj/ přitiſklas ho k ſrdcy ſwému/ láſkau téměř rozpuklému.

[8.] Tak ſy ſmutně odcházela/ Synáčka preč odnáſſela/ ſnáſſegjc mnoho těžkoſti/ na ceſtě wzláſſť w neznámoſti.

[9.] Ctná Panno přimluw ſe za nás/ ať Gežjſſe na každý čas při ſobě zachowáwáme/ kamkoliw ſe odbjráme.

4 Ediční poznámka

4.1 Co vydáváme a proč?

4.1.1 O kancionálu

Naše kritická edice písní je výborem z vánočního oddílu pobělohorského katolického kancionálu *Capella regia musicalis* (dále CRM). Kancionál je datován do roku 1693 i 1694, avšak vyšel až v roce 1694, a to ve dvojím vydání. Obě verze uspořádal Václav Karel Holan Rovenský a vytiskl Jiří Laboun starší. Pramennou základnou této edice se stal exemplář umístěný v Národní knihovně České republiky (Praha) pod signaturou 54 A 48, který je též naskenován v internetové databázi *Manuscriptorium.*[25] Bohumil Maletín označuje tento výtisk za nejúplnější paralelní vydání.[26] Kolací se základním vydáním[27] (exemplář umístěný v Muzeu české hudby pod signaturou AZ 13) jsme zjistili, že námi editované části kancionálu jsou v základním a paralelním vydání naprosto totožné.

V souvislosti s porovnáváním pramenů bychom chtěli aktualizovat údaje uvedené v Knihopise.[28] Exemplář Vlastivědného muzea Nymburk (signatura 205) se aktuálně považuje za ztracený a, jak upozornila Kateřina Smékalová a Jitka Rejhonová ve studii *Kancionál Capella regia musicalis Karla Holana Rovenského a jeho místo v raněnovověké české hymnografické produkci,*[29] ztrátu ohlásilo také Městské muzeum Turnov (signatura 14 875). Jelikož turnovský exemplář býval majetkem kostela v Týně-Rovensku[30] a obsahoval Holanovy poznámky v jiných výtiscích neuvedené,[31] je ztráta tohoto exempláře obzvláště závažná.

25 *Manuscriptorium.* Pod signaturou 54 A 48.
26 MALETÍN, Bohumil: Václav Karel Holan Rovenský a jeho kancionál, s. 102.

Studie *Kancionál Capella regia musicalis Karla Holana Rovenského a jeho místo v raněnovověké české hymnografické produkci* považuje za nejúplnější exemplář ten, který je uložen v Národní knihovně pod signaturou 52 A 48. Výtisk s takovouto signaturou však v Národní knihovně neexistuje a ojedinělé datum 1685, které se má v exempláři vyskytovat (viz studie), je otištěné v kancionálu se signaturou 54 A 48. Pravděpodobně se tedy studie shoduje s názorem Bohumila Maletína a odlišně uvedená signatura je pouhým překlepem.

27 Termín Bohumila Maletína. In: MALETÍN, Bohumil: Václav Karel Holan Rovenský a jeho kancionál, s. 95.
28 *Knihopis Digital Database*.
29 Tímto děkujeme Mgr. Smékalové a Mgr. Rejhonové z FF MU za zaslání studie. (Vyšlo též tiskem.)
30 PODOBSKÝ, Jaroslav. *Kaple královská*, s. 10.
31 Tímto děkujeme Michaelu Pospíšilovi za poskytnutí informací.

Capella regia musicalis je zpěvník monumentálních rozměrů, pokládá se dokonce za největší kancionálový soubor z období českého katolického baroka.[32] Jako první katolický kancionál má velký foliový formát,[33] kvůli němuž (a jeho vysoké pořizovací ceně) pravděpodobně nebýval v běžných domácnostech, ale používal se spíše na kůrech kostelů a chrámů (byť byl určen také pro zpěvy v soukromí a v procesích). Skládá se ze starých písní, pocházejících z rozličných zdrojů; ve vánočním oddíle jsou to především písně převzaté z děl Adama Michny z Otradovic, kterého Holan obdivoval a na něhož navazoval více než na Matěje Václava Šteyera,[34] ale také například písně Fridricha Bridelia či Václava Jana Rosy. CRM však obsahuje i písně nové, čistě autorské, kterými V. K. Holan Rovenský nevědomky naplnil požadavek Matěje Václava Šteyera z roku 1683, aby kancionály obsahovaly též písně nové a lid měl tak změnu.[35] V oddíle *Písně o narození syna Božího, na Nový rok, o svatých Třech králích*, z něhož jsme vybírali písně pro naši edici, je za čistě Holanovo dílo ve vědeckých kruzích uznávaná pouze jedna píseň, a to *Jasné slunce již jest vyšlo*, jelikož obsahuje akrostich a vykazuje další rysy Holanovy poetiky (CRM, s. 125).[36]

Písně, které jsme editovali, specifikujeme jako kostelní písně. Pod tento pojem zahrnujeme strofické hudební útvary náboženského charakteru určené pro kolektivní zpěv, nikoli však písně určené pro soukromou pobožnost či útvary se světskými nápěvy.[37] Pojem duchovní písně pokládáme za nadřazený pojmu kostelní písně a označujeme jím nejen všechny kostelní písně, ale také ostatní písně duchovního charakteru (např. s tematikou přírody). Kancionál je koncipován jako antologie duchovních písní, která sloužila k praktickému užití, o čemž svědčí kupříkladu i občasné vysázení písně do apertury, což je uspořádání hudebníkům uživatelsky příznivé.[38] Hlavním úkolem Holanova kancionálu však bylo výběrové shromáždění duchovních písní dřívějších období a jejich uchování pro další generace. Přestože pasivní přijímání jeho obsahu bylo určené široké obci věřících a mělo tedy „konzumní" charakter,[39] aktivní interpretace byla určena spíše zkušeným muzikantům, neboť CRM je po hudební stránce na vyšší úrovni, než tomu bývalo u podobných kancionálů zvykem.[40]

32 RACEK, Jan. Česká hudební kultura v údobí pobělohorském, s. 125.
33 ŠKARKA, Antonín. *Půl tisíciletí českého písemnictví,* s. 294.
34 Tamtéž, s. 293.
35 SEHNAL, Jiří: Český zpěv při mši, s. 13.
36 Viz též tabulka Holanových autorských písní ve studii *Capella regia musicalis Karla Holana Rovenského a jeho místo v raněnovověké české hymnografické produkci* (autorky Jana Rejhonová a Kateřina Smékalová).
37 MALURA, Jan: Duchovní píseň v českých zemích, s. 44–45.
38 Také ŠKARPOVÁ, Marie. Kruh přátel českého jazyka, 28. 11. 2012.
39 ŠKARPOVÁ, Marie: *Šteyerův Kancionál český – návrh českého hymnografického kánonu.*
40 Také SEHNAL, Jiří. Duchovní píseň v českých zemích, s. 48–49.

Holanovo dílo (autorské i neautorské) bylo předáváno dál (např. do kancionálu *Slaviček rájský*[41]) a na kůrech kostelů aktivně provozováno až do začátku 19. století.[42] V posledních několika letech opět nabývá na populárnosti, o čemž svědčí kupříkladu nahrávky natočené Michaelem Pospíšilem a jeho souborem *Ritornello*, konkrétně třeba CD *Jesličky, staré nové písničky*[43] obsahující některé Holanovy písně, a CD *Čas jako hlas*,[44] které je koncipované jako výbor z Holanova kancionálu. Dále také například koncerty vokálního souboru *Čeští madrigalisté* nebo souboru *Vagantes*, smíšeného sboru *Vox Bohemica* či rozličných chrámových sborů.

4.1.2 Václav Karel Holan Rovenský a Jiří Laboun starší

V. K. Holan Rovenský pocházel ze severovýchodočeské nářeční oblasti, neboť se narodil v Rovensku u Jičína. Před vydáním CRM působil také v Turnově a v Dobrovici na Mladoboleslavsku jako varhaník a v 90. letech 17. století byl varhaníkem a kapelmistrem v Praze v chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Po vydání kancionálu se vrátil zpět do Rovenska, kde se věnoval sochařství a kamenictví. Dožil na hradě Valdštejn jako poustevník.[45]

Katolická nauka, v jejímž duchu je jeho kancionál vystavěn, je odrazem přísné katolické výchovy, které se dostalo Holanovi v jezuitské koleji v Jičíně, kam odešel po základní škole s úmyslem dalšího sebevzdělávání.[46] Jeho varhanická profese se v CRM projevuje vysokou frekvencí písní, jež jsou opatřené bassem continuem, které často doplnil právě sám pořadatel kancionálu, Holan Rovenský. Přítomnost nových písní v kancionálu dokazuje, že Holan byl také skladatelem a básníkem, a to básníkem s barokním vkusem a citem pro eufonii a rýmové efekty.[47]

Jiří Laboun starší, u něhož si nechal Holan vytisknout CRM, byl zakladatelem tiskařského rodu Labounů. Roku 1686 si v Karolinu otevřel tiskárnu, která se stala v Praze dosti významnou a její tisky byly považovány za kvalitní. Kromě Holanových tisků vydal například práci *Miscellanea historica Regni Bohemiae* Bohuslava Balbína a tiskl také ta díla,

41 Např. píseň Maria pole vznešené. In: BOŽAN, Jan Jozef: *Slaviček rájský,* s. 19.
42 MALETÍN, Bohumil. Václav Karel Holan Rovenský a jeho kancionál, s. 89.
43 POSPÍŠIL, Michael a Ritornello. *Jesličky, staré nové písničky*.
44 POSPÍŠIL, Michael a Ritornello. *Čas jako hlas*.
45 OTRUBA, Mojmír. Václav Karel Holan Rovenský, s. 235.
46 MALETÍN, Bohumil. Václav Karel Holan Rovenský a jeho kaniconál, s. 86.
47 ŠKARKA, Antonín. *Půl tisíciletí českého písemnictví,* s. 295.

jež byla do té doby dostupná pouze v zahraničních edicích.[48]

4.1.3 Dosavadní výzkum

Dílem V. K. Holana Rovenského se dosud příliš vědců nezabývalo, a pokud se dostalo do oblasti jejich zájmů, nesměřovalo většinou jejich úsilí k vytvoření edice. Předkládáme soupis nejdůležitějších jmen, který rozvíjí poznámky diplomové práce Marty Svobodové.[49]

Ve druhé polovině 19. století se Holanovské problematice věnoval spoluzakladatel Hlaholu a varhaník Josef Leopold Zvonař, jemuž muselo být Holanovo umění pro jeho varhanictví blízké. Holanovou osobností se zabýval také historik Josef Vítězslav Šimák, jenž jako turnovský rodák sdílel s Holanem Rovenským stejný kraj, a historik František Antonín Rybička, který pocházel také ze stejného kraje, ale z oblasti chrudimské. V první polovině 20. století se kancionálem CRM stále zabývali muzikologové (Emilián Trolda a Jaroslav Bužga) a varhaníci (chrudimský rodák František Alois Tichý), ale zájem pronikl také mezi literární historiky. Patřil k nim představitel katolické moderny Vilém Bitnar a především Antonín Škarka, jenž s hymnologem Vladimírem Helfertem navrhl a zrealizoval projekt *Hymnorum thesaurus bohemicus*,[50] který je nyní již elektronický dostupný.[51] Byl tak položen základ mezioborového hymnologického filologicko-muzikologického přístupu, na který v českém prostředí nejvýrazněji navázal v 90. letech Jan Malura, Pavel Kosek a Michael Pospíšil,[52] ve 21. století pak Marie Škarpová a Tomáš Slavický.[53]

Z bohemistického vědeckého prostředí se o edici části Holanova kancionálu pokusil pouze historik a literární kritik Zdeněk Kalista, nemoc a úmrtí však jeho dílo překazily, takže zůstaly dochovány jen nedokončené rukopisné zlomky. Na edici pracoval v 70. letech, ve kterých napsal také soubor studií, shromážděných v publikaci *Tvář baroka.* V publikaci se zmiňuje nejen o své edici, ale také o své rukopisné analýze „Kaple královské zpěvní“.[54]

Z předkládaného výčtu je patrné, že *Capella regia musicalis* se dosud neocitla v pracích lingvistů a zaznamenala pouze sporadický zájem u literárních historiků. Sekundární literatura ke kancionálu CRM a k osobnosti V. K. Holana Rovenského proto pochází z okruhu muzikologů, hudebníků a historiků.

48 VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy,* s. 509.
49 SVOBODOVÁ, Marta. *Interní subjekty v "nových" písních Holanova kancionálu,* s. 9–10.
50 ŠKARKA, Antonín. Hymnorum thesaurus bohemicus, jeho plán a realizace, s. 164–189.
51 Dostupné z <http://www.clavmon.cz/clavis>.
52 BOŽAN, Jan Josef: *Slaviček rájský* (edice).
53 Např. píseň *Zavítej k nám Dítě milé*.
54 KALISTA, Zdeněk. *Tvář baroka,* s. 151.

4.1.4 Kritéria výběru písní do edice

Pramenný materiál, z něhož jsme vybírali písně, jsme si nejprve zúžili pouze na vánoční oddíl. Učinili jsme tak (mimo jiné) z důvodů pragmatických, neboť jsme chtěli vyhovět poptávce muzikantů a obecenstva po vánoční tematice.

Jako první kritérium pro výběr písní do naší edice jsme si pak stanovili podmínku, podle níž nesměly být písně dosud zpracovány (či právě zpracovávány) formou kritické edice.

Druhým požadavkem bylo, aby písně nebyly mezi lidmi známé, nezpívaly se, a naše edice tak mohla potenciálně obohatit kostelní repertoár, zpěv ve školách či v rodinném kruhu.

Posledním (avšak neméně důležitým) kritériem byl požadavek, aby editované písně byly otextovány Holanem a v písních se tak projevil Holanův jazyk;[55] byť si uvědomujeme, že vzhledem k existenci obrovského množství pramenů jsme nemuseli Holanovo autorství určit správně a při veškeré jazykové analýze postupujeme s tímto vědomím. Všímali jsme si ale také hudebního aspektu námi vybraných písní a všechny převzaté melodie jsou Holanem bohatě upravené. Holan komponoval k základním melodiím další hlasy a většinu písní navíc podkládal bassem continuem. Pokud tedy námi editované písně nezobrazují Holana jako básníka, tak jako skladatele ano. Nejstarší fáze geneze melodií uvádíme v písňovém katalogu, umístěném v závěru naší edice.

Na základě zmíněných kritérií jsme vybrali pět písní s vánoční tematikou, které jsme v edici seřadili za sebou podle jejich pořadí v kancionálu CRM. Píseň „Nejslavnější Král nebeský“ pod sebou zahrnuje také nenotovanou píseň s incipitem „Tři králové od východu“, která se zpívá „touž notou“. Píseň „Ó Ježíši Děťátko spanilé“ má pod sebou dalších pět nenotovaných písní s tematikou velikonoční (*O umučení Páně*, *O vzkříšení Páně*, *O vstoupení Páně*, *O Duchu svatém*, *O svaté a blahoslavené Trojici*), pod stejný notový záznam jsou tak vloženy jak texty o právě narozeném Ježíškovi, tak o jeho smrti a slavném znovuzrození. Písně s incipity „Vítej Děťátko jediné“, „Vítej, vítej Boží Synáčku“ a „Maria Matko přemilá“ považujeme za kontrafakta,[56] tedy za staré jednohlasé nápěvy, k nimž Holan složil nové básnické texty.

55 Za pomoc při výběru jednotlivých písní bychom chtěli poděkovat Michaelu Pospíšilovi a PhDr. Tomáši Slavickému, Ph.D.

56 Pojem *kontrafaktura*: MUŽÍK, František. *Úvod do kritiky hudebního zápisu,* s. 16.

4.1.5 Proč vydáváme?

„Kancionál [...] je totiž už ze své podstaty zvýrazněným nositelem literární / hudební / hymnografické paměti.“[57] A my dodáváme: A jazykové paměti. Díky kancionálům, které zachycovaly písně staré, ale zároveň obsahovaly i písně nové, můžeme sledovat český jazyk v jeho historickém vývoji. A nemíníme tím vývoj spisovného jazyka tak, jak ho popisovaly dobové mluvnice, ale vývoj bližší reálné dobové jazykové situaci; byť musíme mít na paměti, že se jedná o texty charakteru uměleckého. Antonín Škarka považuje katolickou pobělohorskou duchovní píseň za médium, které se zbavuje strnulé spisovnosti a jazyk písní se proto „přibližuje hovorové řeči lidu“.[58] Texty kancionálových písní totiž nezachycují pouze soudobou kulturní češtinu, ale také průnik novějších mluvených jevů, výrazy archaické, neologismy a řadu nářečních jevů. Duchovní písně navíc plnily již ve středověku funkci národně identifikační. V průběhu 15. století výrazně pomohly českému jazyku při procesu zrovnoprávňování češtiny s latinou a staly se první oblastí, ve které český jazyk dokázal plně nahradit do té doby všudypřítomnou latinu v duchovních písních a liturgii.[59] Písně z kancionálu CRM tedy vydáváme, neboť mají význam jazykový.

Druhým argumentem je jejich nesporný význam literárněhistorický. Písňové texty v kancionálu CRM jsou v podstatě básněmi pokrývajícími svým původem časové rozmezí od nejranějších děl české literární historie (např. *Hospodine, pomiluj ny*) až po tvorbu vrcholně barokní. Námi editované texty jsou možná složeny samotným Holanem (alespoň tak předpokládáme) a zosobňují pokračování barokní písňové tradice započaté Adamem Michnou z Otradovic. Kancionálové texty v CRM však nejsou jen důkazem kontinuálního literárního vývoje dob minulých, ovlivnily i epochy budoucí. A dovolíme si tvrdit, že stále ovlivňují. Barokními duchovními písněmi se totiž inspirovalo mnoho spisovatelů pozdějších dob, jmenujme za všechny například Julia Zeyera, Bohuslava Reynka, Jana Zahradníčka či Jana Skácela.

Písně vydáváme, protože kancionál, jako médium zachovávající pro budoucí generace myšlenky a umění katolické tradice, má význam teologický. Holan do jisté míry zachovával pořadí písní tak, aby tvořily kolo církevního roku, ale obsáhl ve svém kancionálu taktéž písně pro každodenní modlitby. V pobělohorské pokatoličtěné české společnosti ovlivňovaly české

57 ŠKARPOVÁ, Marie. *Šteyerův Kancionál český – návrh českého hymnografického kánonu*.
58 ŠKARKA, Antonín. Hymnorum thesaurus bohemicus, jeho plán a realizace, s. 166.
59 TESAŘ, Stanislav. Duchovní píseň v českých zemích, s. 41.

duchovní písně široké lidové vrstvy, neboť na venkově byl český zpěv při mši obvyklý[60] a bohoslužby se zúčastňovali téměř všichni obyvatelé.[61] Konkrétně Holanův kancionál patřil vedle kancionálu Matěje Václava Šteyera a Jana Jozefa Božana k nejpoužívanějším a nejoblíbenějším.[62] Námi editované písně tedy měly na naše předky pravděpodobně vliv masový.

V neposlední řadě jsou písně významné po hudební stránce. Konkrétně CRM vyniká vysokou a na svou dobu neobvyklou hudební propracovaností písní, a jejich interpretace proto mnohdy vyžadovala zkušené muzikanty. Písně v této edici jsou komponované až pro čtyři různé hlasy a často se značením bassa continua; takovéto mohutné hudební obsazení a zanesení generálbasu rozhodně nebývalo v kancionálech časté. Některé další písně v CRM navíc obsahují i obsazení pro další hudební nástroje, a jsou tak plnohodnotným materiálem i pro větší vokálně-instrumentální ansámbly.

Písně z Holanova kancionálu vydáváme, jelikož je považujeme z výše uvedených důvodů za zásadní díla českého pobělohorského období. Tvoří pouze pomyslnou malou kapku v moři hymnografické editorské produkce, přesto ale může být jejich edice prospěšná, a to pro a) vědecké účely, b) teologické účely, c) širokou katolickou i nekatolickou veřejnost. Reflektujeme také slova Marie Škarpové, která považuje novodobou edici Holanova zpěvníku za „úkol přednostní barokologické editologie“.[63] Jak již bylo dříve zmíněno, Holanovy dosavadní výborové edice pocházejí převážně ze zpracování muzikologů a hudebníků a bývají často praktické. Kupříkladu dvě písně z naší edice (incipity „Vítej, vítej Boží Synáčku“ a „Vítej Děťátko jediné“) již před dvěma lety zpracovala Věra Müllerová na oboru *Sbormistrovství chrámové hudby* v podobě praktické edice.[64] Zaznamenali jsme ovšem, že neexistuje kritická edice Holanových písní, která by usilovala o interdisciplinární pojetí. Výjimkou je právě vznikající kritická edice autorských Holanových písní, na níž pracuje v Brně na FF MU literární historička Jitka Rejhonová a muzikoložka Kateřina Smékalová. Dosud však chybí takové zpracování CRM, které by písně postihlo také z hlediska lingvistického. Naší snahou bylo pokusit se na toto hledisko zaměřit, a do edice tak přispět i malým průzkumem jazyka vybraných písní.

60 SEHNAL, Jiří. Český zpěv při mši, s. 10.
61 Tamtéž, s. 3.
62 ŠKARPOVÁ, Marie. *Šteyerův Kancionál český – návrh českého hymnografického kánonu.*
63 ŠKARPOVÁ, Marie. Jak vydávat českou raněnovověkou kancionálovou píseň?, s. 87.
64 MÜLLEROVÁ, Věra. *Tříhlasé adventní a vánoční písně z kancionálu V. K. Holana Rovenského.*

4.2 Jak vydáváme?

(Metodologický rámec)

Edice je koncipována z hlediska lingvisticko-muzikologického, pouze s malým přihlédnutím k problematice literárněhistorické a teologické, přičemž lingvistické pojetí převažuje. Snažíme se tedy o náznak mezioborového výzkumu, neboť kancionálovou píseň chápeme jako útvar složený jak z části textové, tak z hudební. Předpokládáme, že obě složky (textová i hudební) jsou navzájem provázané a samostatně fungující pouze nekompletně.[65] Tímto pojetím reagujeme na kritickou edici kancionálu *Jesličky. Staré nové písničky*,[66] která reprezentuje důslednou interdisciplinární spolupráci literární historičky Marie Škarpové, lingvisty Pavla Koska a muzikologa Tomáše Slavického.

Edici textů provádíme podle transliteračních a transkripčních pravidel Pavla Koska,[67] ovšem s několika změnami. Odklon od pravidel zmiňujeme a zdůvodňujeme v příslušných pasážích. Pavel Kosek vychází z Vintrových zásad transkripce českých textů,[68] ale na rozdíl od Josefa Vintra texty upravuje méně. Častěji ponechává původní hranice slov, slova cizího původu transkribuje podle originálu atd. Původní sekundárně zdloužená *u*, jejichž délka je označena kroužkem, na druhou stranu upravuje na *u* s čárkou podle principů pravopisu současné češtiny. V naší edici tudíž provádíme (v duchu zásad Pavla Koska) jen takové úpravy, které považujeme za nutné pro zpřístupnění kancionálových písní novočeským recipientům, a zachováváme podstatné jazykové prvky charakterizující text (např. kolísání, nářeční jevy). Snažíme se upravovat co nejméně, čímž se vymezujeme kupříkladu oproti edici Alexandra Sticha, který v Kořínkových *Starých pamětech kutnohorských*[69] opravuje podle pravidel současného pravopisu předpony *s*/*z*, zkratky píše podle dnešního úzu apod.; celkově tedy upravuje text o něco více než Vintr a Kosek.

Způsobem, jakým koncipujeme naši edici, reagujeme na Jana Linku, který považuje absenci notových záznamů ve vydání kancionálů za nežádoucí.[70] Také vycházíme do jisté míry vstříc požadavkům Jana Malury, jenž prosazuje ohled na čtenáře a navrhuje hybridní

65 Tento předpoklad vyjádřila již dříve Marie Škarpová. In: ŠKARPOVÁ, Marie: Jak vydávat českou raněnovověkou kancionálovou píseň?, s. 87.
66 BRIDELIUS, Fridrich: *Jesličky, staré nové písničky.*
67 KOSEK, Pavel. *Transkripční pravidla edice F. Bridela „Jesličky. Staré nové písničky“.*
KOSEK, Pavel. Transkripční poznámka, s. 312–318.
ŠKARPOVÁ, Marie, SLAVICKÝ, Tomáš, KOSEK, Pavel. Sem, sem děťátko – kritická edice české barokní písně, s. 165–167.
68 VINTR, Josef. Zásady transkripce českých textů z barokní doby, s. 341–346.
69 KOŘÍNEK, Jan. *Staré paměti kutnohorské*.
70 LINKA, Jan. Co z raněnovověkých textů vydávat? A jak?, s. 234.

ediční typ stojící na pomezí vydání kritického a čtenářského.[71] Tento koncept ovšem již dříve nastínil Jiří Daňhelka, když doporučil vydávat staré památky způsobem, který by sloužil cílům edice kritické i čtenářské zároveň.[72] Vliv čtenářské edice je v naší kritické edici patrný v předmluvě v pasáži nazvané *Uživatelům* a dále ve vysvětlivkách, které se zaměřují na jevy hymnologům běžně známé. V hudební části se rysy praktické edice projevují v zavedení taktů a přerušovaných legatových obloučků.

Tato edice nevyhovuje požadavku Jana Malury, jenž se týká vysvětlujícího doprovodu. Malura navrhuje, aby vysvětlivky byly umístěny v závěrečných částech edice, a nerušily tak čtenáře při recepci písní. Dále požaduje, aby byly rozšířeny o komentáře, které by uváděly kupříkladu údaje o předlohách textů, nápěvech, strofických strukturách, symbolice, principech poetiky.[73] Naše edice ale neobsahuje natolik obsáhlé komentáře, protože z podstaty své koncepce nepostihuje některé literárněhistorické aspekty (symboliku, poetiku). Také odděluje vysvětlivky od komentářů a vkládá je přímo do edice pod čáru. Činí tak proto, že umístění vysvětlivek přímo pod písněmi pokládá za praktičtější a pro laického recipienta dokonce z hlediska pochopení textu za nutné, neboť bez horního indexu odkazujícího na příslušnou poznámku pod čarou by současný recipient nemusel rozpoznat, že u slova došlo během století například k posunu významu či ke změně výslovnosti. Horní indexy a krátké vysvětlivky v textu edice sice mohou potenciálně působit rušivým dojmem, ale klady, které skýtá umístění vysvětlivek do poznámek pod čarou, převažují.

Cílem naší práce tedy bylo vydání takového výboru vánočních písní, který by obsahoval všechny náležitosti ke kritické lingvistické edici patřící, jenž by nepostrádal patřičné propojení s hudebním textem a mohl bez větších problémů sloužit k praktickým účelům.

71 MALURA, Jan. Jak dnes vydávat českou barokní hymnografii?, s. 107.
72 DAŇHELKA, Jiří. Směrnice pro vydávání starších českých textů., s. 287.
73 MALURA, Jan. Jak dnes vydávat českou barokní hymnografii?, s. 106–107.

4.3 Editorské značky

Do hranatých závorek **[]** umisťujeme text, který jsme museli rekonstruovat, protože byl v kancionálu nečitelný anebo nepřítomný (např. rozpití tiskařské barvy, nadpisy, číslování strof, rozepsání zkratek, chybějící písmena a slova).

V kulatých závorkách **()** v platnosti hranatých závorek jsou zapsány rekonstruované křížky a béčka značící generálbas. Do hranatých závorek jsme je neumístili z technických důvodů spojených s fungováním notačního programu. Do kulatých závorek v platnosti kulatých závorek umisťujeme text, u kterého není zřejmé, jestli se má performovat; dáváme tedy na výběr interpretům.

Znaménka lomítek **/** v textu pod notami plní v naší edici stejnou funkci, jakou mají obvyklá editorská znaménka svislic **|** označující konce řádků.[74] Lomítka ponecháváme v textech písní z důvodu jejich společné funkce s lomítky v originálních textech, v nichž taktéž značí konce veršů.

Přerušované legatové obloučky v notovém textu jsme rekonstruovali; v originále tedy zaneseny nejsou, ale v edici slouží k lepší orientaci při synchronizaci textu a not.

74 DAŇHELKA, Jiří. Směrnice pro vydávání starších českých textů, s. 291.

4.4 Transliterační pravidla

Transliterace písňových textů jsme provedli v duchu pojetí filologického, nikoli paleografického. V důsledku tohoto pojetí proto nezachováváme přesnou grafickou podobu textů, ale upravujeme zjevné tiskařské chyby či zvláštnosti vzniklé technickými problémy při typografickém zpracování textů. Za zvláštnosti, které mohly pro nedostatek místa na stránce vzniknout i záměrně, považujeme některé nerozlišené hranice slov (konkrétně *wſtal Stwořitel* m. *wſtalStwořitel*[75]) či chybějící mezery po symbolu lomítka – virgule suspensivy. Zjevnou tiskařskou chybou je především nezáměrné prohazování liter *n* a *u* (*Páně* m. *Páuě*;[76] *neopuſẗ* m. *neopnſt*[77]), litera *e* místo *y* ve třetí verzi nadpisu *O svaté a blahoslavené Trojici* (*Trogicy* m. *Trogice*[78]) nebo rozpitá barva činící písmeno *u* nečitelné (*ſtr[u]ny* m. *ſtr_ny*[79]). Dále neuchováváme prvky pro filologickou vědu nepodstatné: rušíme kustody, které v kancionálech běžně fungovaly jako značky odkazující na začátek další stránky, a také nedodržujeme dělení slov na konci řádků, neboť slova přepisujeme dohromady.

Výrazněji jsem se odklonili od transliteračních pravidel vědeckého týmu Marie Škarpová – Pavel Kosek – Tomáš Slavický[80] v bodě, který se týká grafického rozdělení textů na verše. Neuvádíme každý verš na nový řádek, ale ponecháváme texty podle originálu in continuo. Činíme tak, jelikož rozdělení textů na verše chápeme jako poměrně velký zásah do interpretace textů, který patří až do transkripce. Určování konce veršů z originálního pramene považujeme u námi editovaných písní za problematické, protože verše mají kupříkladu různé počty slabik, zapadajících do rytmicko-eufonického schématu, na konci některých veršů chybí příslušné znaménko oddělující je od veršů dalších a na jiném místě zase vzniká otázka, zda můžeme dané verše považovat za dopěv a graficky je odlišit.

Pro lepší přehlednost jsme zavedli číslování slok i tam, kde scházelo. Čísla námi rekonstruovaná uvádíme – stejně jako ostatní naše textové rekonstrukce – v hranatých závorkách. Ponecháváme speciální znaky bratrského pravopisu (*ſſ, ſ, s̈*) a zvláštní znaky pro repetice (:/:), ale *ė* převádíme na *ě* a *l* s kličkou přepisujeme literou pro polské tvrdé *ł*. Také upravujeme ta *ſſ,* která mají druhé dlouhé *ſ* zapsané pouze jako kolmou čáru bez horního

75 *CRM*, s. 94: O vzkříšení Páně, 1. sloka, 3. řádek.
76 *CRM*, s. 92: O umučení Páně, nadpis.
77 *CRM,* s. 92: O Duchu svatém, 1. sloka, 1. řádek.
78 *CRM,* s. 95: O svaté a blahoslavené Trojici, nadpis.
79 *CRM,* s. 93: O svaté a blahoslavené Trojici, 5. sloka, 2. řádek.
80 ŠKARPOVÁ, Marie, SLAVICKÝ, Tomáš, KOSEK, Pavel. Sem, sem děťátko – kritická edice české barokní písně, s. 167.

„háčku“, na *ff,* protože se jedná o stejné grafémy se stejnou funkcí. Adjektivum *blahoslavené* ve čtyřikrát se vyskytujícím záhlaví písně *O svaté a blahoslavené Trojici*[81] je v originále zapsáno dvakrát s majuskulí a dvakrát s minuskulí na začátku. Pro transliteraci, v níž se záhlaví objevuje pouze jednou jako nadpis písně, jsme zvolili variantu s minuskulí.

81 *CRM,* s. 93–96: O svaté a blahoslavené Trojici, nadpis.

4.5 Transkripční pravidla textové části

4.5.1 Grafika

Texty vánočních písní jsou psané bratrským pravopisem, který byl v tiscích 17. století obvyklý. Jednalo se o pravopis diakritický, ponechávající si vlivem historického vývoje některé spřežky, které v naší edici transkribujeme. Konkrétně upravujeme *tia* na *ťa* (*nebešťane* m. *Nebeſſtiane*), jelikož *tia* bylo vždy vyslovováno jako *ťa*. Digrafy *ſſ* a *ſs* transkribujeme na *š* (např. *ležíš* m. *ležjſs*; *Ježíš* m. *Gežjſſ;* *šaty* m. *ſſaty*; *šmejkaný* m. *ſſmeykaný*), ovšem s výjimkou slova *Messiáš,* což je jediné slovo v edici, ve kterém se *ſs* objevuje uprostřed slova, a nikoli na jeho konci. Digraf *ſs* je zde v platnosti zdvojeného *s*, které etymologicky odkazuje na latinské *Messias,* pocházející z aramejského *mᵉšīhā*.[82] Jiří Daňhelka doporučuje ponechat v edici zdvojenou souhlásku tehdy, pokud se vyskytuje v cizím vlastním biblickém jméně, ve kterém má tradici v latinských pramenech.[83] V souladu s Daňhelkovým doporučením a s Koskovými pravidly pro transkripci slov cizího původu ponecháváme ve vlastním jméně *Messiáš* zdvojenou souhlásku (*Messiáš* m. *Meſsyáſs*). Dále měníme *cz* na *č* (*čižičkové* m. *Czižičkowé*; *čeládka* m. *Czeládka*) a *rž* na *ř* (*řetezý* m. *Ržetezý*; *říši* m. *Ržjſſy*; *Tři* m. *TRži*). Texty do jisté míry vyhovují přístupu dobového jazykovědce Václava Jana Rosy, který doporučoval spřežku *rž* odstranit.[84] Spřežky *cz* a *rž* se v editovaných písních vyskytují totiž pouze v majuskulích, a jsou tak pouhou záležitostí typografa, jemuž chyběly patřičné litery.

Zjednodušujeme *ff* na *f* (*houfové* m. *hauffowé*; *Kayfáše* m. *Kayffáſſe*; *Jozefovu* m. *Jozeffowu*; *serafini* m. *Seraffjni*).

Transkribujeme zvláštní znaky; měníme *ſ* na *s* (např. *spanilé* m. *ſpanilé*; *písničky* m. *pjſničky*), *s̈* na *š* (*náš* m. *näs̈*; *trpíš* m. *Trpjs̈*), které v případě slova *náš* kolísá s jiným znakem označujícím *š*, a to s digrafem *ſs*. Jedenkrát se vyskytuje *l* s kličkou, které značí tvrdé *l*. Sjednocujeme ho v edici s klasickým středním *l*, neboť dvojí *l* se v době Holana Rovenského již ve výslovnosti nerozlišovalo (*milosti* m. *miłoſti*).[85] Upravujeme *w* na *v* (např. *více* m. *wjce*; *pravice* m. *prawice*), počáteční *v-* na *u-* (např. *utikání* m. *vtikánj*; *umučení* m. *Vmučenj*) a dvojhlásku *au* na *ou* (např. *souží* m. *ſaužj*; *jsou* m. *gsau*). Sekundárně

82 REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*, s. 374.
83 DAŇHELKA, Jiří. Směrnice pro vydávání starších českých textů, s. 294.
84 ROSA, Václav Jan. *Grammatica linguae Bohemicae,* s. 399.
85 HÁDEK, Karel. K transkripci česky psaných památek 16.–17. st., s. 30.

zdloužená *u* s kroužkem, která se nevyvinula z diftongu *uo*, transkribujeme na *u* s čárkou (v námi editovaných textech se toto pravidlo vztahuje na imperativ sloves 3. třídy typu kupovati, např. *obětújme* m. *obětůgme*; *navštěvúj* m. *Nawſſtěwůg*).

Také upravujeme *j* ve funkci dlouhého *i* na *í* (např. *ponížil* m. *ponjžil*; *spasení* m. *ſpaſenj*). Dále transkribujeme grafém *g* v platnosti konsonantu *j* a grafém *y* po vokálu *e* na *j* (např. *můj* m. *můg*; *dej* m. *dey*). Pravidlo vokálu *e* je námi vypozorované v souvislosti s touto edicí, avšak Josef Vintr se zmiňuje o jakékoliv samohlásce před *y*.[86] Tato pravidelnost svědčí o progresivním vývoji, neboť ještě v Blahoslavově gramatice se píše, že distribuce *g* a *y* ve funkci *j* nemá pravidel.[87] Grafém *g* upravujeme na *j* také ve slově *Ejipt* (*Ejipta* m. *Egypta*), jelikož se jednalo o zdomácnělé slovo, u kterého předpokládáme, že se vyslovovalo se souhláskou *j* podle středověké latinské výslovnosti.[88] Také je ovšem možné, že výslovnost i zápis tohoto toponyma mělo podobu *Egypt*, jelikož tvrdé *y* signalizovalo, že předcházející litera *g* má platnost hlásky *g*.[89] Analogicky podle naší změny ve slově *Ejipt* transkribujeme adjektivum *Getsemanské* na *Jetsemanské* a substantivum *angel* na *anjel*, protože za *g* následuje vokál přední řady a před vokály přední řady se konsonant *j* psával literou *g*.[90] *Vzlášťe* upravujeme na *vzláště*, ale ponecháváme *i* v adjektivu *spiatý*, které vzniklo z verba *spieti* – svázat.[91]

Slova cizího původu transkribujeme podle originálu, jelikož jejich grafická podoba podává údaj o stupni jejich zdomácnění (*Kayfáš*, *Messiáš*, *mirrha*). Ve slovech *alleluja* a *Jezu* ponecháváme grafém *j*, neboť má funkci souhlásky *j*.[92] Po sykavkách upravujeme psaní *i/y* podle pravidel jazyka, ze kterého dané slovo pochází (*dominici* m. *Dominycy*; *Siona* m. *Syona*; *Císař* m. *Cýsař*). Dále měníme *i/y* ve vžitých latinských jménech *Marya* na *Maria, Krystus* na Kristus, dále v toponymu *Yndye* na *Indie* a ve jméně *Egypt* na *Ejipt*, v němž tak činíme z důvodu naší úpravy litery *g* na *j*. Nedodržujeme požadavek Jana Linky na sjednocenost biblických jmen v rámci edice,[93] protože rozkolísanost propria *Betlehem* a *Bethlém* je v souladu s rytmickým schématem básně (tj. námi editovaného písňového textu).

Majuskule ponecháváme u slov vyjadřujících náboženskou úctu (*Boží*, *Anjelův*, *Děťátko*, *Dítě*, *Pacholátko*, *Pachole*, *Nevinňátko*, *Panenka*, *Matička*, *Matka*, *Pán*, *Syn*, *Otec*,

86 VINTR, Josef. Zásady transkripce českých textů z barokní doby, s. 342.
87 BLAHOSLAV, Jan. *Gramatika česká Jana Blahoslava*, s. 50.
88 GEBAUER, Jan. *Slovník staročeský. Díl 1. A–J*.
89 PORÁK, Jaroslav. *Humanistická čeština. Hláskosloví a pravopis,* s. 91.
90 Tamtéž, s. 89.
91 ŠIMEK, František. *Slovníček staré češtiny*.
92 KOSEK, Pavel. *„Jesličky" F. Bridelia jako objekt interdisciplinární edice,* s. 4.
93 LINKA, Jan. Explikatologie?, s. 158.

Amen). Dále u zástupných, často symbolických nebo alegorických, označení náboženských bytostí (*Svatý*, *Miláček*, *Beránek*, *Koruna*, *Vítězitel/Vítezitel*, *Spasitel*, *Vykupitel*, *Stvořitel*, *Květ*, *Ovotce*, *Strom*, *Světlo*, *Pravda*, *Láska*, *Těšitel*, *Císař*). Kolísání v psaní velkých písmen ponecháváme v případech, ve kterých se daná odchylka neprokázala jako tisková chyba. Adjektiva vyjadřující náboženskou úctu, která počínají minuskulí, ponecháváme nezměněná. Analogicky volíme v adjektivu *blahoslavené* minuskuli, byť se v jiné verzi stejného nadpisu vyskytuje i s majuskulním *B*. Ve zbylých případech transkribujeme podle novočeských pravopisných pravidel (např. *Maria* m. *MArya*; *zlato* m. *Zlato*).

Zkratky rozepisujeme a rekonstruované části vkládáme do hranatých závorek. Upravujeme *třetíº* na *třetího*; *S.* na *svaté* a třikrát na *svatý*; *all:* na *alleluja* a podle potřeby rytmického schématu písňového textu ho násobíme; *rčem:* na *rčemež*; *P.* na *Panna* podle významu a analogicky podle stejného pojmenování Marie v jedné ze strof; *da:* na *dávním* podle názvu písně, na kterou se odkazuje a jež se jmenuje *Jestiť psáno dávním rokem*.[94] Dále upravujeme *P. K.* na *Pán Kristus* analogicky podle vzoru v ostatních strofách a s přihlédnutím k rytmickému schématu textu a ze stejných důvodů jedenkrát doplňujeme do třetí sloky písně *O svaté a blahoslavené Trojici* adjektivum *svatý*.

Hranice slov upravujeme tehdy, je-li zájmeno neodděleno od předložky (*ode mě* m. *odemně*; *se vši* m. *ſewſſy*; *beze vši* m. *bezewſſy*; *nade všecky* m. *nadewſſecky*). Dále upravujeme y *hned* na *ihned,* neboť *ihned* vzniklo přesmykem ze staročeského *inhed*, a nikoli z celků *i* a *hneď*[95] a také *zmrtwých* na *z mrtvých.* Hranice slov však uchováváme, pokud jsou oba komponenty motivované svojí původní samostatností (*troj svatý*).

Interpunkci neupravujeme podle současných syntaktických pravidel, ale ponecháváme její rytmicko-eufonický princip, jenž byl v Holanově době obvyklý a pro texty 16. a 17. století charakteristický. Následujeme tím nejen Koskovy transkripční zásady pro psaní interpunkce, ale také doporučení Dušana Šlosara, který dává přednost zachování pauzového členění textu před zavedením syntaktického.[96]

V důsledku této editorské volby ponecháváme neoddělené interjekce (např. *Ach Synáčku*; *Ó Ježíši*), vokativy (např. *vítej Boží Synáčku*), apozice (např. *Hospodin Pán Bůh zástupů*) a dokonce i krátké vedlejší věty (např. *navštěv nás neb jsi bohatý*), jelikož při hlasité reprodukci textu byly tyto věty čteny bez pauzy.[97] Kolísání ponecháváme.

94 Např. ŠTEYER, Matěj Václav. *Kancionál český.* Informace o dalších výskytech písně jsou dostupné online na <http://www.clavmon.cz>.
95 REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*, s. 234.
96 ŠLOSAR, Dušan. Poznámky ke dvěma edičním otázkám, s. 65.
97 ŠLOSAR, Dušan. Poznámky k vývoji české interpunkce v 16. století, s. 128.

V originálních textech se pouze dvakrát vyskytuje čárka v grafické podobě současné čárky, tzv. commy, a v obou případech slouží k oddělení dvou koordinačních větných členů (*pláčeš, kvílíš*;[98] *pokoj, lásku*[99]). Čárky doplňujeme i mezi ostatní větné členy v koordinačním vztahu (např. *zlato, kadidlo, mirrhu* m. *Zlato Kadidlo Mirrhu*). V ostatních případech je čárka v kancionálu značena lomítkem, tzv. virgulí. Upravujeme ji na commu, a pokud je umístěna na konci verše, rušíme ji. Výjimku tvoří virgule před dopěvy, které začínají majuskulí. V takových případech virguli přepisujeme na tečku. Odkláníme se tím od zásad Pavla Koska, který čárky na konci veršů ponechává a v případě jejich absence je na konce veršů často i doplňuje; považujeme totiž čárky na konci veršů ve vztahu k originálu za nadbytečné, jelikož rušíme původní formu textu psanou in continuo a v edici zavádíme psaní každého verše na nový řádek. V takto upraveném textu je konec verše zřetelně viditelný a při hlasitém čtení se za ním dělá pauza. Zatímco v originálním textu jsou tedy hranice veršů signalizovány virgulemi, v naší edici jsou vyjádřeny koncem řádku.

Dále graficky zvýrazňujeme dopěvy, a to odsazením. Rušíme tečky za nadpisy tam, kde nemají žádnou funkci, a naopak v podnadpise *Jako: Otče náš jenž v nebi bydlíš. Přidajíce koloraturu* tečku dopisujeme. Odstraňujeme znaménka pro refrén (*:/:*), protože je považujeme za funkčně vágní. Odkazují pouze na opakování melodie, nikoli na opakování textu, a na jiném místě značí začátek dopěvu.

Psaní *i/y* ve slovech cizího původu jsme již popsali výše, v ostatních slovech upravujeme podle současné normy. Nejčastěji přepisujeme *y/ý* na *i/í* po souhlásce *š* (*všickni* m. *wffyckni*), *s* (*měsíc* m. *měſýc*), *z* (*mezi* m. *mezy*), *c* (*práci* m. *prácy*) a také po konsonantu *l* ve vokativu a instrumentálu kolísajících podob *Krály nad Krály – Králi nad Králi*; *Vítězitely – Vítěziteli* a v oslovení *Spasitely*. Tvrdá deklinace byla v dobových mluvnicích evaluativně reflektována, v tzv. Žáčkovi je uvedeno: „...všude by se mělo psát *i* v Nominativo a Vocativo, ale někteří učí točené *y.*“[100]

98 *CRM,* s. 114: Vítej Děťátko jediné, 4. sloka.
99 *CRM,* s. 152: Nejslavnější Král nebeský, 4. sloka, 2. řádek.
100 ŠTEYER, Matěj Václav: *Žáček,* s. 31.

4.5.2 Hláskosloví

Ponecháváme diftongizaci *ý* > *ej* (např. *ozejvají*; *vejchodní*) jako charakteristický rys svědčící o průniku soudobé mluvené češtiny do psaných textů[101] a zachováváme kolísání s variantami původními (*milý – milej*). Ze stejných důvodů neupravujeme ani občasné úžení *é* > *í* v afixech (např. *milý Pachole*; *šaty zlatý; teplý větří*). Uchováváme v barokní době již archaistický tvar adverbia *preč*. Ponecháváme vokál *e* v substantivu *koleratura*, jež mělo stejný význam jako slovo *koloratura*, které je i v současné době pojmem pro zdobení hlasem. O koleraturním zpěvu ptáčků se zmiňuje například i Felix Kadlinský ve *Zdoroslavíčku*.[102] Opravujeme však akuzativ *Korynu* na *korunu*, neboť vokál *y* klasifikujeme jako tiskařskou chybu.

Samohláskovou kvantitu ponecháváme původní tehdy, pokud se nám ji podařilo doložit 1) důkladně odůvodněnou v edicích barokních kancionálů, 2) v raněnovověkých slovnících a gramatikách, 3) v sekundární literatuře zabývající se jazykem 17. století a jeho historickým vývojem, včetně vývoje nářečních jevů. Prokázané tiskařské chyby opravujeme. Častým dobovým jevem byla nedostatečná samohlásková kvantita v majuskulích, jelikož tiskař neměl majuskulní litery s diakritikou.[103] Upravujeme proto majuskulní interjekci *O* na *Ó* (*Ó Ježíši* m. *O Gežjſſy*). Rozkolísanou kvantitu ponecháváme, jelikož dosud není známo, které samohláskové délky souvisí s grafikou a které s fonologií barokního českého jazyka.[104] Nemůžeme se navíc řídit ani podle rýmové shody, protože výzkum kancionálů barokní doby již prokázal, že samohlásková kvantita není na rýmech závislá.[105] Pokud se nám nepodařilo nalézt doklad daného slova v jiných primárních či sekundárních publikacích, transkribujeme samohláskovou kvantitu podle pravidel současného českého jazyka. Přestože samohlásková délka bývala záležitostí převážně tiskaře,[106] předpokládáme, že samohlásková kvantita v kancionálu Holana Rovenského podléhala jeho částečné kontrole, jelikož Holan byl při tisku přítomen a prováděl některé dodatečné úpravy.

Originální délku ponecháváme v nářečních podobách afixů, tedy *s knížatý* (jako *s kuřatý* v severní polovině východomoravských dialektů);[107] v akuzativu měkké zájmenné

101Tamtéž, s. 43.
102 NEJEDLÝ, Petr a kol. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny.*
103 KOSEK, Pavel. *Transkripční pravidla edice F. Bridela „Jesličky. Staré nové písničky“*.
104 VINTR, Josef. Pravidla označování kvantity vokálů v barokní češtině podle „Brusu“ Jiřího Konstance z r. 1667, s. 44.
105 KOSEK, Pavel. *Transkripční pravidla edice F. Bridela „Jesličky. Staré nové písničky“*.
106 ŠLOSAR, Dušan. Samohlásková kvantita v době Adama Michny z Otradovic, s. 345.
107 BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas.* Díl 4, s. 288.

deklinace pronomina *naší* (hlásková změna *našú* > *naši*, jež proběhla ve 14. století v severočeských a středočeských nářečích); ve slovech původně dvojslabičných s intonací raženou (*míle*);[108] v původních koncovkách nominativu a instrumentálu plurálu někdejších *jo*-kmenů, které převzaly *i*-kmenovou koncovku[109] (*králí*; *řetezý*; *mordýři*) a v mužské *i*-kmenové deklinaci substantiva *větři*;[110] v sufixu deminutivního feminina (*jeslíčkách*); dále u *péří* (podle *péra* v Brideliových Jesličkách);[111] *dvéři*;[112] adjektivního jmenného tvaru *všickní* (nominativ plurálu maskulina životného);[113] singulárního imperativu *otevři* (dloužení vzniklé možná analogií k typům *pít* a *krýt*[114]); ve verbu *snížují* (doklad v *Kancionálu Jana Rozenpluta*[115]); adverbiu *přílíš* (doklad v *Pamětech Jednoty bratrské*[116]); adjektivu *spanílé* (analogicky k *mílé*, *slíčné*); v nominativu a akuzativu plurálu substantiva *bolestí* (na záměrnost v užití dlouhého vokálu *í* usuzujeme z grafického vyjádření *í* literou *j* a z toho vyplívající nesynchronizace substantiva *bolestí* s rýmujícím se slovem *žalosti*).

Avšak substantivum *dvořáné* transkribujeme jako *dvořané,* jelikož jsme nalezli doklad dlouhé kvantity pouze v deminutivním tvaru *dvořánkové*[117]. Emendujeme plurál nominativu *očí* na *oči* a podle pravidel současné češtiny opravujeme také *vladářství* na *vladařství*, byť se domníváme, že původní tvar měl vypadat *vládařství*,[118] neboť by lépe vyhovoval tečkovanému rytmu melodické linky a rýmujícímu se slovu *císařství*. Ve verších „duše vítá/ k tělu lítá“ ponecháváme verbum *lítá* s *í*, ale navrhujeme možnou interpretaci slova *lítá* jako adjektivum *litá*, byť by takováto podoba byla neobvyklá. Tuto možnost zmiňujeme, jelikož motiv duše a těla k sobě patřící se v písních vyskytuje a tendencí textu je prodlužovat vokály v adjektivních tvarech (např. *spanílý*); navíc by mohlo jít o případ, kdy výraz *lítá* má dlouhou kvantitu analogicky k rýmujícímu se *vítá*.

Originální krátkost pak uchováváme u základů tříslabičných sloves odvozených slabičnou předponou, tedy u *zabiti* (bezpříznakové staročeské sloveso,[119] konjugační vzor *píti*[120]) a analogicky k tomuto pravidlu také ve slovesných tvarech *vylevaji* a *zakryvaji*,

108 LAMPRECHT, Arnošt, ŠLOSAR, Dušan, BAUER, Jaroslav. *Historická mluvnice češtiny*, s. 79.
109 BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas.* Díl 4, s. 152.
110 Současnému člověku může tvar *větří* implikovat životnost, tudíž je zajímavé porovnat tvary se stejnou implikací, např. tvar *větérkové* v Jungmannově *Česko-německém slovníku* a *větříkové* v *Bibli kralické*.
111 KOSEK, Pavel. *Transkripční pravidla edice F. Bridela „Jesličky. Staré nové písničky“*.
112 Tamtéž. Dále také: GEBAUER, Jan. *Slovník staročeský. Díl 1. A–J.*
113 HÁDEK, Karel. Ke kvantitě samohlásek v češtině 17. století, s. 48.
114 BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas.* Díl 4, s. 462.
115 NEJEDLÝ, Petr a kol. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny.*
116 Tamtéž.
117 JUNGMANN, Josef. *Slovník česko-německý*. Díl 1., A–J, s. 525.
118 KOSEK, Pavel. Transkripční poznámka, s. 313.
119 BĚLIČ, Jaromír, KAMIŠ, Adolf, KUČERA, Karel. *Malý staročeský slovník*.
120 LAMPRECHT, Arnošt, ŠLOSAR, Dušan, BAUER, Jaroslav. *Historická mluvnice češtiny*, s. 221.

v substantivu *polibeni* a adjektivu *nejlibeznější*; v obvyklém nářečním slovesném tvaru *neni*;[121] v kmenech dvouslabičných feminin[122] (*laska*) analogicky podle starého krácení ve východočeských nářečích ve slovech typu *skala*[123]; v genitivu plurálu *Židu* (moravská nářeční obměna původní u-kmenové koncovky *ó* > *uo* > *ů*[124]); ve tvarech krácené přípony *-ik* nominativu plurálu životných maskulin v severočeských nářečích[125] (*učednici*; *milovnici*; *služebnici*) a v koncovce *-e* (*anjele*; *nebešťane*); u instrumentálu singuláru ženského *ja-*kmenu (*říši*; *stolici*; *Mariji*) a *i-*kmenu[126] (*žalosti*; *falši*; *pomoci*; *moudrosti*); u genitivu plurálu feminin jako charakteristický nářeční rys severní poloviny Čech[127] (*věci*; *oči*); u deminutivních sufixů (*ohniček*) a slovních základů deminutiv (*čižičkové*; *stehličkové*; *očičky*); ve tvarech zakončených na -íci (*trvajíci*);[128] v prefixu slova *zapásici*, přičemž ponecháváme dlouhou kvantitu u vokálu *á* (doklad: *Dicteria seu proverbia Bohemica* a *Akta Jednoty bratrské*).[129]

Originální krátkost zachováváme dále v participiích n-ových,[130] tedy u *ponižen*; ve slově *poličkovaný*;[131] v dějovém substantivu *utikání* (podle staročeského pravidla rytmického zákona, podle něhož nemohla mít víceslabičná substantiva více než dvě délky[132]); v číslovce *stotisickrát* (analogicky podle Božanova *tisic*[133]); v nominativu *kvíti* (analogicky např. podle tvaru *křovi* ve sbírce kázání *Operae ecclesiasticae, Robota církevní*[134]); dále u *nevymluvný*, *litostivý/litostný* a *žadost.* Ponecháváme také instrumentál *se vši* a genitiv *beze vši*, ale s komentářem, že tyto podoby spíše než nářečnímu vlivu podléhají tiskařskému zvyku.

Ovšem adjektivum *letavý/letavé* transkribujeme jako *létavý/létavé* a *pěknější* jako *pěknější.*[135] Kolísání koncovkové kvantity v tvrdém typu adjektiv bylo obvyklé,[136] ale v originálu námi editovaných textů se objevuje adjektivum *svaty* pouze 1x, kdežto *svatý* 75x. Klasifikujeme nenáležitou krátkost vokálu *y* jako tiskařskou nedůslednost

121 HÁDEK, Karel: Ke kvantitě samohlásek v češtině 17. století, s. 50.
122 ŠLOSAR, Dušan: Příspěvek k poznání české kvantity v 16. století, s. 9.
123 BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas.* Díl 5., s. 222.
124 Tamtéž, díl 4., s. 186.
125 Tamtéž, díl 5., s. 36.
126 Také u Michny. ŠLOSAR, Dušan. Samohlásková kvantita v době Adama Michny z Otradovic, s. 340.
127 BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas.* Díl 4, s. 220.
128 HÁDEK, Karel. Ke kvantitě samohlásek v češtině 17. století, s. 50.
129 NEJEDLÝ, Petr a kol. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny.*
130 JANEČKOVÁ, Marie. *K jazyku českého baroka*. s. 148.
131 JUNGMANN, Josef. *Slovník česko-německý*. Díl 3., P–R, s. 265.
132 LAMPRECHT, Arnošt, ŠLOSAR, Dušan, BAUER, Jaroslav. *Historická mluvnice češtiny*, s. 80.
133 KOSEK, Pavel. Transkripční poznámka, s. 313.
134 NEJEDLÝ, Petr a kol. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny.*
135 MICHNA, Adam z Otradovic. *Básnické dílo, texty písní 1674–1661*, s. 681.
136 HÁDEK, Karel. Ke kvantitě samohlásek v češtině 17. století, s. 47.

a sjednocujeme adjektivum *svaty* na *svatý*.

Slabiku *ťe* přepisujeme na *tě*, tedy *vzláště* m. *wzlášťe* (vznik z podoby *wzlášťě*, neboť v průběhu 13.–16. století proběhla disimilace *šč* > *šť* a ve 14. st. ztráta jotace *ě* > *e*). Vokál *é* v adverbiu *tézces* a *tézce* opravujeme jako tiskovou chybu na *těžces* a *těžce*. Slovesný tvar *prorázýſs* transkribujeme na *prorážíš*. Zachováváme severovýchodočeské nářeční *e* místo *ě* po bilabiálách[137] (*trpeno*) a po dentálách[138] (*řetezý*; *Vítezitely*). Dále ponecháváme podle originálu předpony *s/z* (*prospěvují*; *prozpěvújmež*; *skormoucen*; *zprostá*) i jejich kolísání (*spěváčkové – zpěváčkové*; *spívejmež – zpívejme*) a také hiátové *j* (*Mariji*). Uchováváme zvláštní zastaralé souhláskové skupiny *dl* (*učedlnici*), *dc* (*předce*) a grafickou podobu dlouhé souhlásky *tc* (*Ovotce*).

Domníváme se, že v podobě substantiva *Nevinňátko* se u Holana zpívaly/vyslovovaly obě zdvojené souhlásky, tedy *n* i *ň*, jelikož v severovýchodočeské oblasti byla takováto výslovnost zřejmě obvyklá.[139] Předložky nevokalizujeme, a to ani v případech, kdy stojí před slovem začínajícím na stejnou souhlásku, tedy na *k* (*k Králi*), *s* (*s smrtí*), *v* (*v větru*). Jednak byla nevokalizace prepozic charakteristickým rysem tisků barokní doby,[140] jednak by s vokalizovanými předložkami nevycházel počet slabik ve verších.

4.5.3 Tvarosloví

Druhý a čtvrtý pád zájmena *já* transkribujeme podle pravidel současného pravopisu (např. *pro mě* m. *pro mně*). Ponecháváme progresivní variantu *poď* (k psanému *pojď)*, neboť její tvar svědčí o průniku mluvené dobové češtiny do textů kancionálových písní. Doklad genitivu plurálu substantiva *šaty* jsme nikde nenalezli, ale tvar uchováváme a klasifikujeme ho jako básnický neologismus.[141] Ponecháváme také dobově rozšířené podoby *všickni*, *všecken*, *všecko*, které v severočeské oblasti (Holanově rodišti) přetrvaly dodnes, avšak pouze jako tvary nářeční.[142]

Dále zachováváme vokativní plurál *králíčky* (*o*-kmen, typ *bratr*), akuzativní plurál *očičky* (*a*-kmen, typ *žena*), nominativní plurál substantiva *větří* (*i*-kmen, typ *host*), slovesný tvar třetí osoby singuláru *nezže* (od verba *zžéci*) a podobu substantiva *vlasť.* Uchováváme

137 BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie*, s. 231.
138 KOSEK, Pavel. Transkripční poznámka, s. 316.
139 KOMÁREK, Miroslav. *Nástin fonologického vývoje českého jazyka,* s. 66, 81.
140 JANEČKOVÁ, Marie. *K jazyku českého baroka,* s. 94.
141 Více na s. 12 této bakalářské práce.
142 BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas.* Díl 4., s. 390.

obvyklé jazykové formy, jakými jsou *houfové* (*u*-kmenové zakončení[143]), *Duše svatý* (*o*-kmen), *v dařích* (mužský *o*-kmen či *jo*-kmen), plurální genitiv *věkův* (mužský *u*-kmen, typ *syn*, z původního *věkóv*), *potěšuje* (od verba *potěšovati*), *stoupil* (od verba *stoupiti*), *navštěvte* (od verba *navštěviti*) a adjektivum *korunové*.

Ponecháváme kolísání imperativů *vezmi – vem* (průnik původní podoby imperativu sloves 3. a 5. třídy ke slovesu 1. třídy), *řcemež – rčemež*[144] a inicálního *j-* v prézentních tvarech verba *být* (*jsou – sou*; *jsi – si*). Přítomnost inicálního *j-* negativně hodnotily některé dobové mluvnice, které jeho zápis považovaly za zbytečný, neboť se nevyslovovalo.[145] Kolísání zachováváme také u *Ty jsi – Tys* (vyhovuje takto i počtu slabik ve verších) a nerozepisujeme ani ostatní zkrácené tvary slovesa *být* ve 2. osobě singuláru, vyjádřené koncovým konsonantem *s* (*musils*, *na zemis*, *nohamis*, *tams*, *jenžs*, *těžces*, *jižs*, *tys*, *kdyžs*, *všaks*, *vstalas*, *slzys*, *tos*, *přitisklas*). Ponecháváme původní zdůrazňovací částici *ť* (*děkujeť, nedámť, jestiť, těžkoť)* a *ž* (*prozpěvůjmež, spívejmež, dejž, ochraňújž, poprosmež, pochvalmež*).

4.5.4 Syntax

Syntaktické uspořádání textu důsledně zachováváme podle originálu. Transkribujeme pouze *i/y* ve shodě přísudku s podmětem, a to ve verši *větřj teplý wáli* na *větří teplý vály* a ve verši *mrazy přeſtali* na *mrazy přestaly.* Ponecháváme také podobu spojek *nebo* a *neb*; všechny mají v editovaných kancionálových písních význam kauzativní, nikoli disjunktivní.

4.5.5 Na závěr transkripčních pravidel

V edici jsme ponechali všechny doložené jazykové formy odlišné od současné češtiny, které byly obvyklé v českém jazyce 17. století. Zachovali jsme také prvky v barokním jazyce již archaické (např. *učedlnici*; *předce*), pravděpodobné novotvary (genitiv plurálu *šaty*), tvary progresivní (např. *poď; ozejvaji*) a nářeční (např. *řetezý*; *nyni*).

143 LAMPRECHT, Arnošt, ŠLOSAR, Dušan, BAUER, Jaroslav. *Historická mluvnice češtiny*, s. 142.
144 BĚLIČ, Jaromír, KAMIŠ, Adolf, KUČERA, Karel. *Malý staročeský slovník*.
145 BLAHOSLAV, Jan. *Gramatika česká Jana Blahoslava*, s. 44.
ŠTEYER, Matěj Václav. *Žáček,* s. 75.

4.6 Transkripční pravidla notové části

Notový zápis jsme transkribovali v duchu editorské tradice, která přihlíží k intenci znějící podoby díla, nikoli tedy k intenci jeho zápisu.[146] V důsledku této metody jsme notový text upravili do moderní podoby. Snažili jsme se ale vyhnout dnešním prostředkům pro kancionálové písně 17. století nemyslitelným, nezavádíme tedy kupříkladu značení dynamiky či agogiky. Uvědomujeme si důležitost, kterou má přítomnost originálního notového zápisu v kritické edici, a přikládáme faksimile pramenů do příloh.

Notace je vytištěna již moderním notopisem, který se pomalu ustaloval od začátku 17. století.[147] Výjimku tvoří píseň s incipitem „Nejslavnější Král nebeský“, která je zapsána doznívající bílou menzurální notací; transkribujeme ji do zápisu moderního. Píseň obsahuje tři (v té době již graficky archaické) značky pro ligaturu, které transkribujeme jako dvě půlové noty spojené legatovým obloučkem.[148] Taktové čáry jsou používány velice zřídka, předtaktí však Holan vyznačuje vždy. V edici zavádíme taktové čáry podle moderních pravidel. Do současné podoby upravujeme také značení pro mezery, koruny a repetice.

Všechny písně jsou notovány v C-klíčích. Notaci transkribujeme do moderních G-klíčů s výjimkou F-klíče pro basový part, který se používá dosud. Pro tenorový part používáme G-klíč s malou osmičkou dole, tedy tzv. *Ricordi chiavetta*.[149] Podle typu C-klíčů do edice zapisujeme, zda se jedná part o sopránový (dobově diskantový), altový či tenorový.

Předznamenání nevyhovuje vždy tónině a tendencí dobového záznamu je pouhé naznačení, zda se jedná o tonalitu durovou (incipit „Ó Ježíši Děťátko spanilé“; „Vítej Děťátko jediné“), mollovou (incipit „Vítej, vítej Boží Synáčku“; „Maria Matko přemilá“) či modální (incipit „Nejslavnější Král nebeský“). Předznamenání upravujeme podle současných pravidel, ale u tóniny modální ho ponecháváme.

Posuvky se v originále vyskytují pouze v podobě křížků a béček, které plní také funkci odrážek. Výskyt posuvek je problematický, neboť někde scházejí, jinde jsou navíc a v některých případech visí volně v prostoru, takže lze špatně rozpoznat, zda patří k určité notě, či do generálbasového značení. Dále je nezřetelný jejich dosah platnosti, jelikož někdy se vztahují pouze k jediné notě a jindy platí pro dvě noty umístěné za sebou nebo také pro větší notový úsek. Křížky a béčka tedy opravujeme podle moderních pravidel a zavádíme

146 VELA, Maria Caraci (ed.). *Kritika hudebního textu: metody a problémy hudební filologie*, s. 62.
147 LOUDOVÁ, Ivana. *Moderní notace a její interpretace,* s. 10.
148 MALÝ, František. Vydavatelská zpráva a poznámky k interpretaci, s. 5.
149 LOUDOVÁ, Ivana. *Moderní notace a její interpretace,* s. 11.

odrážky. Zápis generálbasu, který bývá v originále většinou pouze naznačen, ponecháváme v původní podobě. Analogicky však doplňujeme takové generálbasové značky, které jsou v originále zaneseny třeba pouze jednou, ale ono místo se v notovém textu opakuje vícekrát. Také odstraňujeme křížky a béčka, jež se staly nadbytečné následkem editorského doplnění předznamenání. Číslovaný bas[150] rozhodně nerozepisujeme, ponecháváme mu možnosti různých realizací.[151] Ve všech editovaných písních, v nichž se generálbas objevuje, považujeme jeho part za určený primárně pro varhany.[152]

V písních se občas jako artikulační prostředky objevují legatové obloučky. Vždy je ponecháváme, ale v nutných případech upravujeme jejich umístění, jelikož někdy jsou vysázeny nepřesně. Všechny mají navíc stejnou velikost bez ohledu na počet not, jež spojují, takže upravujeme též jejich délku, aby bylo zřetelné, ke kterým notám se váží. V případech, kdy je nutné vyslovit pouze jednu slabiku na více not a originální zápis obloučku schází, doplňujeme obloučky přerušovanou čárou. Činíme tak i v basové notové osnově, která má generálbasové značení, jelikož tím umožňujeme snadnější čtení partu v případě, že by se ho uživatelé rozhodli interpretovat pěvecky. Přerušovanou čarou vyznačujeme také všechny další legatové obloučky, které se v originále nevyskytují, ale jejich absence je dnes zavádějící. Často jsme tak připisovali obloučky nad trámce, jelikož v Holanově době plnily trámce funkci legata, kdežto v současnosti se na noty spojené trámcem zpívá i více slabik.[153]

Originální zápisy tempa prostřednictvím taktových označení ponecháváme nezměněné, a to i tempo vyjádřené třídobým metrem 3/2. Avšak s poznámkou, že jde pravděpodobně o zastaralý zápis a Holanovi souputníci toto metrum interpretovali jako 3/4.[154] V písni *O utikání Pána Krista s Pannou Mariji do Ejipta* došlo následkem zavedení taktů k posunutí těžké doby. Tento problém jsme vyřešili poměrně velkým zásahem do notace textu tak, že jsme v příslušných taktech změnili sudé metrum 2/2 na liché 6/4. Interpret by ovšem tuto změnu měl vnímat jako editorský kompromis a nikoli jako plnohodnotnou změnu v 6/4 metrum, při které by došlo ke vzniku triol a rytmické změně nálady.

Dynamické značky se v prameni nevyskytují, avšak dynamický kontrast je naznačen kompozicemi písní. Kupříkladu v písni s incipitem „Nejslavnější Král nebeský“ se melodická linka se slovem *nebeský* (4.–5. takt) dvakrát těsně za sebou opakuje, a vytváří tak dvojité

150 CMÍRAL, Adolf. *Základní pojmy hudební*, s. 88.
151 VELA, Maria Caraci (ed.). *Kritika hudebního textu: metody a problémy hudební filologie*, s. 54.
152 SYCHRA, Method Lumír. *K dějinám varhan a varhanní hry v Čechách,* s. 25.
153 ZELINGR, Ivo. *Notografie,* s. 143.
154 MALÝ, František. Vydavatelská zpráva a poznámky k interpretaci, s. 5.

echo, vhodné třeba pro sólistu[155] či jiný způsob dynamické změny. V případě takto pojaté dynamiky lze potvrdit slova Jaroslava Jiránka, která označují hudební text za umění interpretační a notový zápis za pouhý metaznak.[156]

Dělení slov na slabiky v textu pod notami podřizujeme zákonům pěvecké výslovnosti, nikoli pravidlům českého pravopisu. Snažíme se tedy, aby v zakončení slabik byl vokál, případně konsonant *j*, *l*, *m* nebo *n*.[157]

Notový text jsme tedy transkribovali se snahou zachovat dobový charakter znění písní, avšak jejich zápis zpřístupnit současným interpretům, kteří se na čtení starého zápisu not nespecializují.

155 SLAVICKÝ, Tomáš. Staročeský dýchánek, 7. 5. 2013.
156 DANEŠ, František. Řeč hudby a řeč o hudbě, s. 6.
157 DOLEŽALOVÁ, Ilona. *Problematika pěveckých dovedností dětí na nižším stupni osmiletého gymnázia*.

4.7 Soupis emendací

Předkládáme seznam textových emendací, který jsme uspořádali ve formě: zkratka názvu písně, číslo strofy v písni, číslo verše: *emendovaná podoba* m. *původní podoba*.

Seznam emendací hudebního textu koncipujeme v podobě: zkratka názvu písně, hlas (S/A/T/B), číslo taktu: *emendovaná podoba* m. *původní podoba*.

Do emendací zařazujeme pouze takové hudební a jazykové výrazy, které jsme klasifikovali jako tiskové chyby.

Zkratky písní použité v soupisu emendací:

Nejsla	Nejslavnější Král nebeský
ODuch	O Duchu svatém
Osvaté	O svaté a blahoslavené Trojici
Oumuče	O umučení Páně
Outiká	O utikání Pána Krista s Pannou Mariji do Ejipta
Ovstou	O vstoupení Páně
Ovzkří	O vzkřišení Páně
ÓJeží	Ó Ježíši Děťátko spanilé
Touž	Touž notou
Vítej	Vítej, vítej Boží Synáčku
VítejD	Vítej Děťátko jediné

ÓJeží, 1, 15: *rozmilé* m. *rozmile*;
ÓJeží, 2, 2: *pěknější* m. *pěknégſſy*;
ÓJeží, 2, 9–10: *pastvičky / navštěvte* m. *paſtwičky nawſſtěwte*;
ÓJeží, 4, 5: *dvořané* m. *Dwořáné*;
ÓJeží, 4, 9–10: *zjednejte / k Králi* m. *zgednegte k Králi*;
ÓJeží, 5, 1: *slzičky* m. *slžičky*;
ÓJeží, A, 14: *čtvrťová pauza* m. *nic*;
ÓJeží, A, 20: *fis* m. *f;*
ÓJeží, A, 32: *fis* m. *f;*

Oumuče, nadpis: *Páně* m. *Páuě*;

Oumuče, 1, 1–2 : *Jetsemanské / v hradbě* m. *Getſemanſké w hradbě*;

Oumuče, 1, 11–12: *nedejte / nastal* m. *nedegte naſtal*;

Oumuče, 3, 9: *pro mě* m. *pro mně*;

Oumuče, 3, 10: *ode mě* m. *odemně*;

Oumuče, 4, 3: *těžces* m. *tézces*;

Oumuče, 5, 3: *těžce* m. *tézce*;

Ovzkří, 1–5, 14–15; Ovstou, 1–4, 14–15: *ó Bože můj / Kriste* m. *ó Bože můg Kryſte*;

Ovzkří, 1, 12: *vstal Stvořitel* m. *wſtalStwořitel*;

Ovzkří, 2, 7–8: *letí / jest* m. *letj gest*;

Ovzkří, 4, 4: *korunu* m. *Korynu*;

Ovzkří, 4, 7–8: *bohatý / Králi* m. *bohatý Krály*;

Ovzkří, 5, 3: *mrazy přestaly* m. *mrazy přeſtali*;

Ovzkří, 5, 4: *větří teplý vály* m. *wětřj teplý wáli*;

Ovzkří, 5, 7–8: *ráji / tobě* m. *Rági tobě*;

Ovstou, 1, 3: *seď* m. *sed*;

Ovstou, 1, 7–8: *nebeští / též* m. *Nebeſſtj též*;

Ovstou, 3, 7: *vladařství* m. *wladářſtwj*;

Ovstou, 3, 7–8: *vladařství / své* m. *wladářſtwj swé*;

Ovstou, 3, 9–10: *šaty / neb* m. *ſſaty neb*;

Ovstou, 4, 7: *vznášíš se* m. *wznáſýſs ſe*;

Ovstou, 4, 7–8: *vznášíš / se vynášíš* m. *wznáſýſs ſe wynáſſýſs*;

Ovstou, 4, 9: *prorážíš* m. *prorázýſs*;

Ovstou, 4, 13: *osvěť oči* m. *oſwěť očj*;

ODuch, 1, 1–2: *létavý / jasný* m. *letawý gaſný*;

ODuch, 1, 4: *neopusť* m. *neopnſť;*

Osvaté, nadpis: *Trojici* m. *Trogice*;

Osvaté, 1, 7–8: *cherubíni / serafíni* m. *Cherubjni Seraffjni*;

Osvaté, 1, 9: *očí zklopují* m. *očj zklopugj*;

Osvaté, 2, 11–12: *potentáti / Hospodin* m. *Potentáti Hoſpodin*;

Osvaté, 4, 6–7: *svatý / dominici* m. *ſwatý Dominycy*;

Osvaté, 5, 7: *str[u]ny* m. *ſtr_ny*;

Osvaté, 6, 7–8: *nebesy / vše* m. *Nebesy wſſe*;

Osvaté, 7, 11: *svatý* m. *ſwaty*;

ÓJeží, 1–5, 1; Oumuče, 1–5, 1; Ovzkří, 1–5, 1; Ovstou, 1–4, 1; Nejsl, 3, 1: *Ó* m. *O*;

Nejsla, 1, 1–2: *nebeský / Pán* m. *Nebeſký Pán*;

Nejsla, 1, 5–6: *sebe / z Siona* m. *ſebe z Syona*;

Nejsla, 3, 1–2: *Ježíši / Messiáši* m. *Gežjſſy Meſſyáſſy*;

Nejsla, 3, 2–3: *Messiáši / nás* m. *Meſſyáſſy nás*;

Nejsla, 3, 5–6: *pravice* / *ať* m. *prawice ať;*

Nejsla, 4, 1–2: *Krále / v pravdě* m. *Krále w prawdě*;

Nejsla, 4, 6–7: *svornost / časnou* m. *ſwornoſt čaſnau*;

Nejsla, B, 3: *tečkovaná půlová nota f* m. *půlová nota f;*

Nejsla, T, 11: *dvě půlové noty (f, c) spojené legatovým obloučkem* m. *špatně zapsaná ligatura*;

Nejsla, S, 12: *dvě půlové noty (b, a) spojené legat. obloučkem* m. *špatně zapsaná ligatura*;

Nejsla, B, 12: *dvě půlové noty (b, f) spojené legat. obloučkem* m. *špatně zapsaná ligatura*;

Touž, 1, 1–2: *východu / alleluja* m. *Východu Alleluja*;

Touž, 2, 2–4: *all[eluja] / [alleluja] / jehož* m. *all: gehož*;

Touž, 2, 4–5: *Panna / rčem[ež]* m. *Panna rčem:*;

Touž, 3, 2–4: *all[eluja] / all[eluja] / všickni* m. *all: all: wſſyckni*;

Touž, 4, 2–4: *all[eluja] /all[eluja] / od věčnosti* m. *all: all: od wěčnoſti*;

Touž, 4, 5–6: *all[eluja] / buď* m. *all: buď*;

Outiká, 1, 1–2: *přemilá / těžkou* m. *přemilá těžkau*;

Outiká, 3, 3–4: *prodlení / k Jozefovu* m. *prodlenj k Jozeffowu*;

Outiká, 4, 1–2: *milého / smutně* m. *milého ſmutně*;

Outiká, B, 8: *koruna* m. *nic*;

VítejD, 2, 3: *Pacholátko* m. *pacholátko*;

VítejD, 3–8, 4: *rozkošné* m. *roztokoſſné*.

5 Katalog editovaných písní

Uspořádání katalogu vychází z požadavků uvedených Janem Malurou, podle nichž není nutné v edicích popsat všechny fáze geneze písní, neboť důležitá je hlavně identifikace nejstarších výskytů a pokus o určení jejich autorství.[158] Katalog koncipujeme v následující podobě: 1. Incipit editované písně a případně její název (pokud je uvedený), který umisťujeme do kulatých závorek, 2. odpovídající strana v kancionálu CRM, 3. odkaz na zjištěné dřívější výskyty editovaného textu, 4. odkaz na nápěv (na jeho incipit) a v hranatých závorkách údaj o nejstarším výskytu jeho melodie, 5. počet strof, 6. strofické schéma, 7. hudební obsazení.

Písně v katalogu řadíme za sebou podle jejich uspořádání v edici, a tím automaticky i podle jejich pořadí v kancionálu CRM. Genezi textů a melodií jsme určovali především podle databáze *Hymnorum Thesaurus Bohemicus*[159] a *Melodiarium Hymnologicum Bohemiae*,[160] dále podle sekundární literatury.[161]

Incipit	Strana	Text	Nápěv	Počet strof	Schéma	Obsazení
Ó Ježíši Děťátko spanilé	92–95	rkp. Matyáše Devotyho, 1676	Holan?	5	10a 6a 6b 6b 6c 6c 4d 4d 6e 6e 6e 8f 8f 10g 10g	soprano, alto, tenor, bass/basso continuo
Ó Ježíši ve vsi Jetsemanské (O umučení Páně)	92–95	Holan?	Bez notace. Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé	5	Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé	Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé
Ó Ježíši vstaň Vítěziteli (O vzkříšení Páně)	92–95	Holan?	Bez notace. Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé	5	Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé	Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé
Ó Ježíši ó Králi nad Králi (O vstoupení Páně)	92–95	Holan?	Bez notace. Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé	4	Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé	Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé
Duše svatý nad orla létavý (O Duchu svatém)	92–95	Holan?	Bez notace. Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé	2	Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé	Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé

158 MALURA, Jan. Jak dnes vydávat českou barokní hymnografii?, s. 104.
159 *Hymnorum Thesaurus Bohemicus.*
160 *Melodiarium Hymnologicum Bohemiae*.
161 Katalog in: BOŽAN, Jan Josef. *Slaviček rájský*.

Bože svatý, plný velebnosti (O s[vaté] a blahoslavené Trojici)	92–95	Holan?	Bez notace. Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé	7	Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé	Jako: Ó Ježíši Děťátko spanilé
Vítej, vítej Boží Synáčku	113	Holan?	Nebeský Otče všech věci tvorče [M. V. Šteyer: Kancionál český, 1683]	3	9a 9a 9b 9b (8c 9c)	soprano, soprano, bass/basso continuo
Vítej Děťátko jediné	114	Holan?	Spívejmež všickní vesele [„Kolínský kancionál“, 1517; předtím „Franusův kancionál“, 1505, na text Utěšený nám den nastal]	8	8a 8a 8b 8b	tenor, tenor, bass/basso continuo
Nejslavnější Král nebeský	152	Holan?	Otče náš jenž v Nebi bydlíš [rkp. „Rackův sborník“, 1520?]	5	8a 4a 4a 8b 6b 7c 7c	soprano, alto, tenor, bass
Tři králové od východu	152	Holan?	Bez notace. Jako: Nejslavnější Král nebeský	4	8a 4b 4b 8a 6b 7c 7c	Jako: Nejslavnější Král nebeský
Maria Matko přemilá (O utikání P[ána] K[rista] s P[annou] Mariji do Ejipta)	154	Holan?	Jestiť psáno dá[vním] [„Kolínský kancionál“, 1517]	9	8a 8a 8b 8b	alto, basso continuo

Seznam pramenů uvedených v katalogu:

DEVOTY, Matyáš. Katolický rukopisný kancionál. 1676. Okresní muzeum v Chrudimi, přír. č. 23 974.

„FRANUSŮV kancionál“. Utrakvistický rukopisný kancionál. 1505.

HOLAN Rovenský, Václav Karel. *Capella regia musicalis*. Praha, 1694. Knihopis č. 1 458.

„KOLÍNSKÝ kancionál“. Utrakvistický rukopisný kancionál. 1517. Regionální muzeum Kolín, sign. 80/88.

„RACKŮV sborník“. Rukopisný notovaný sborník latinských duchovních písní. 1520?

ŠTEYER, Matěj Václav. *Kancionál český*. Praha, 1683. Knihopis č. 15 935.

6 Závěr

Cílem práce bylo uspořádat kritický výbor písní z vánočního oddílu Holanova kancionálu *Capella regia musicalis*. Práce reagovala na aktuální požadavky ve vědeckých kruzích, které doporučují provádět hybridní edice, a vykazuje proto i některé rysy edice praktické a čtenářské.

Výběr písní byl založen na třech kritériích, z nichž dvě byla poměrně neproblematická: předmětem práce měly být písně dosud kriticky needitované a zároveň hudebníky málo interpretované. Jako problematické se ukázalo třetí kritérium, které vyžadovalo Holanovo pravděpodobné autorství textů. Píseň s incipitem „O Ježíši Děťátko spanilé“ poukazuje svou hláskovou podobou, morfologickými jevy i lexikem na stáří kolem poloviny 17. století a na severočeskou nářeční oblast. Její verze se však objevuje již před Holanem, a to v rukopisném kancionálu z roku 1676, který uspořádal chrudimský rodák Matyáš Devoty, tedy člověk ze stejné nářeční oblasti jako V. K. Holan Rovenský. Text s incipitem „Nejslavnější Král nebeský“ vykazuje rysy humanistické, což je patrné na jeho metru (8a 4a 4a 8b 6b 7c 7c). Pokud se nejedná o básnickou stylizaci přizpůsobující se staré modální tónině, pak vylučujeme Holanovo autorství i u této písně. Zbývající písně (incipity „Vítej Děťátko jediné“; „Vítej, vítej Boží Synáčku“; „Maria Matko přemilá“) jsou charakteristické jednoduchým spisovným jazykem prostým bohatých metafor a expresivních výrazů. Specifická je pro ně také čtyřveršová strofa s jednoduchých metrem a sdruženým rýmem. Návrhem této práce je považovat tyto tři písně za Holanova kontrafakta, tedy za staré nápěvy, na které Holan složil nové básnické texty. Všechny editované písně pak spojuje skutečnost, že vykazují prvky Holanova skladatelství, neboť i přejaté melodie jsou jím doplněny o generálbasové značení a další pěvecké obsazení.

Výsledky jazykové analýzy editovaného materiálu ukázaly, že písňové texty jsou zachyceny poměrně pečlivou tiskařskou sazbou, jež svědčí o povědomí vyššího stylu a ponechává některé archaismy (tvrdé ł s kličkou). Po stránce hláskové jsou písně konzervativní, jelikož obsahují minimum hláskových změn, jež proběhly v průběhu 16. století. Pouze v cyklu písní začínajících incipitem „Ó Ježíši Děťátko spanilé“ se můžeme setkat s úžením *é > í (ý)*, diftongizací *í (ý) > ej* a náslovného *ú > ou (au)*. Protetické *v-* se ale vůbec nevyskytuje. Výsledky poukázaly také na některé morfologické zvláštnosti, které se vyskytly v tomtéž cyklu písní jako změny hláskové. Texty obsahují rozdílnou

deklinaci zájmena *já* od deklinace současné spisovné češtiny a od podoby deklinace vyskytující se v dobových mluvnicích. Dále jsou v nich užívány hovorové progresivní výrazy (např. *poď),* pravděpodobné neologismy (genitivní plurál *šaty*) či krácené tvary 2. osoby singuláru slovesa *být* do podoby konsonantu *s* připojeného na konec jiných slovních druhů. Z lexikálního hlediska je píseň začínající slovy „Ó Ježíši Děťátko spanilé“ charakteristická častým výskytem deminutiv. Ostatní písně se vyznačují poměrnou lexikální chudostí, avšak zajímavá je obecná problematika zápisu a výslovnosti toponyma *Ejipt/Egypt*, jehož varianta s konsonantem *j*, kterou při transkripci volíme, by v písních mohla svědčit o průniku mluvené řeči do psaných textů.

Z transkripce hudební části edice vyplynulo, že nejproblematičtějším jevem v originále je nedůsledné značení posuvek a jejich často chaotické umístění. Čtení hudebního textu znesnadňuje i dobově špatný zápis některých znaků; například v písni s incipitem „Nejslavnější Král nebeský“ je ligatura označena tak, že ji lze velmi lehce zaměnit za celou notu a její nožičku pak za taktovou čáru nebo tiskařskou špínu. Vyspělým prvkem na žánr české kostelní písně je náznak generálbasového značení, které k písním doplnil varhaník V. K. Holan Rovenský. Takto značené basso continuo je důkazem počátku přechodu od horizontálního chápání hudby ke kompozici vertikální. Vícehlas již tedy není seskupením jednotlivých melodických linek, ale harmonickou kompozicí složenou z akordů. Dále lze z editovaných písní vypozorovat, že ve všech je vedoucím hlasem soprán/tenor, který se podkládá bassem continuem. Výjimku tvoří píseň s incipitem „Maria Matko přemilá“, v níž je part pro hlas napsán v altovém C-klíči. Předpokládáme však, že i tato píseň se někdy zpívala v transpozici do vyšší tóniny. Ukázalo se, že editované písně vynikají na svou dobu a žánr neobvyklou skladatelskou zručností.

Edici jsme koncipovali z hlediska metody lingvisticko-muzikologické. Z pokusu o takovéto interdisciplinární pojetí vyplynuly některé závěry týkající se vzájemného vztahu jazyka a hudby.

Minimální pohyb původních základních melodických linek, který souvisí také s jejich malým stářím (z pohledu člověka 17. století), koreluje s poměrně konzervativním jazykem reflektujícím stav 16. století. Píseň začínající slovy „Nejslavnější Král nebeský“, v níž je patrný pozůstatek staré modální tóniny, souzní s textem vykazujícím rysy humanistické. Podobně jako folklorní písně jsou i tyto kostelní písně provázány napříč

stoletími mnoha společnými rysy a nové písně tak vznikly ze základů písní starých.[162] Z hlediska grafického dochází k průniku hudebního značení do textu písní. Symbol :/: v textu odkazuje jednak na hudební repetici (nikoli však repetici textovou) a jednak značí počátek dopěvu. Hudební ráz písní tvoří výrazným způsobem druh tóniny, ale také jazykový rytmus a přízvuk.[163] Význam textu bývá občas podporován stoupající či klesající melodickou linkou. Kupříkladu v písni s incipitem „Nejslavnější Král nebeský" jsou slova „stoupil z vysokého nebe" ve vedoucím tenorovém hlase podpořena klesající melodií. Příkladem intenzivního souznění hudební kompozice s textem je přechod z „tanečního" 3/4 metra do sudého metra 2/2 v cyklu písní začínajím incipitem „Ó Ježíši Děťátko spanilé". Zatímco rytmus 3/4 byl obecně označován za nebeský a patřící k náboženským textům, rytmus 2/2 byl vnímán jako pozemský. V editované písni je pasáž s 2/2 metrem podkládána často světskými motivy (např. *čižičkové*, *stehličkové*, *kurotvičky*, *hrdličky*, *papouškové*, *pštrosové*), v případě počáteční písně „Ó Ježíši Děťátko spanilé" pak také expresivně zabarvenými deminutivy. Tyto postřehy by však neměly zastínit skutečnost, že písně obsahují i části plně nesynchronizované s textem, a interpreti tak musí notový záznam textům písní podřídit.

Za prioritní úkoly dalšího výzkumu Holanova kancionálu považujeme: 1) Provedení jazykové charakteristiky dalších písní z kancionálu *Capella regia musicalis* a získání tak většího vzorku materiálu pro jazykové závěry. 2) Literárněhistorický průzkum, který by přinesl přesnější výsledky v určování autorství editovaných textů. 3) Porovnání jazyka autorských písní napříč tématy v kancionálu a doplnění tak aktuálního brněnského mezioborového výzkumu o aspekt jazykový.

162 BENEŠ, Bohuslav. *O životě písně v lidové tradici*, s. 41.
163 CMÍRAL, Adolf. *Základní pojmy hudební*, s. 168.

7 Seznam pramenů a literatury

7.1 Staré tisky

BENEDIKT z Nudožer, Vavřinec. *Grammaticae Bohemicae.* [online]. Praha: 1603 [citováno ze dne 26. 7. 2013]. ÚJČ AV ČR, v. v. i. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

BOŽAN, Jan Jozef. *Slaviček rájský.* Hradec Králové: u Václava Tybély, 1719. Národní knihovna ČR, signatura 54 A 36.

HOLAN Rovenský, Václav Karel: *Capella regia musicalis.* Praha: Jiří Laboun st., 1694. Národní knihovna ČR, signatura 54 A 48.

HOLAN Rovenský, Václav Karel: *Capella regia musicalis.* Praha: Jiří Laboun st., 1694. Národní muzeum: České muzeum hudby, signatura AZ 13.

ROHN, Jan Karel. *Nomenclator*. Díl 3. [online]. Praha: 1764 [citováno ze dne 15. 5. 2013]. ÚJČ AV ČR, v. v. i. Dostupné z <https://madla.ujc.cas.cz>.

ROSA, Václav Jan. *Grammatica linguae Bohemicae* [online]. Praha: 1672 [citováno ze dne 28. 6. 2013]. ÚJČ AV ČR, v. v. i. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

7.2 Edice

BLAHOSLAV, Jan. *Gramatika česká Jana Blahoslava.* K vydání připr. Mirek Čejka, Dušan Šlosar a Jana Nechutová. Brno: Masarykova univerzita, 1991.

BRIDELIUS, Fridrich. *Jesličky*, *staré nové písničky.* Eds. Marie Škarpová, Pavel Kosek, Tomáš Slavický. Dosud nevydáno.

KOŘÍNEK, Jan. *Staré paměti kutnohorské.* Eds. Alexandr Stich a Radek Lunga. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000.

MICHNA, Adam z Otradovic. *Básnické dílo, texty písní 1674–1661.* Ed. Mirek Čejka. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999.

ŠTEYER, Matěj Václav. *Žáček, aneb, Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti neb tisknouti.* 4. vydání (1.novodobé). Ed. Daniel Nečas. Praha: Akropolis ve spolupráci s Učenou společností ČR, 2001.

7.3 Literatura

BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas.* Díl 4. a 5. Praha: Academia, 1992–2011.

BAŤA, Jan. Duchovní píseň v českých zemích. *Hudební rozhledy.* 2007, roč. 60, č. 1, s. 40.

BENEŠ, Bohuslav. *O životě písně v lidové tradici.* Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1973.

BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972.

BĚLIČ, Jaromír, KAMIŠ, Adolf, KUČERA, Karel. *Malý staročeský slovník* [online]. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978 [citováno ze dne 28. 6. 2013]. ÚJČ AV ČR, v. v. i. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

Bible. Ekumenický překlad. 2. vydání. Praha: Ekumenická rada církví v ČSR, 1984.

CMÍRAL, Adolf. *Základní pojmy hudební.* 5. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959.

DANEŠ, František. Řeč hudby a řeč o hudbě. *Slovo a slovesnost.* 2005, roč. 66, s. 3–18.

DAŇHELKA, Jiří. Směrnice pro vydávání starších českých textů. *Husitský tábor.* 1985, roč. 8, s. 285–301.

DOLEŽALOVÁ, Ilona. *Problematika pěveckých dovedností dětí na nižším stupni osmiletého gymnázia* [online]. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta [citováno ze dne 1. 6. 2013]. Dostupné z <http://is.muni.cz/th/184524/prif_b/Bakalarska_prace.txt>. Převzato z: SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy 2*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 256.

Elektronický slovník staré češtiny [online]. Verze 0.4.2. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

FIDLEROVÁ, Alena A.. Ke vztahům mezi písařským a tiskařským pravopisným územ v raněnovověkých rukopisech. In: *Bohemica Olomucensia 3 – Linguistica Juvenilia.* 2009, s. 40–47.

FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury.* 2 H–L, sv. I, H–J. Heslo: Mojmír Otruba. Praha: Academia, 1993, s. 234–236.

GEBAUER, Jan. *Slovník staročeský. Díl 1. A–J.* Praha: Česká grafická akciová společnost Unie, 1903.

HÁDEK, Karel. Ke kvantitě samohlásek v češtině 17. století. *Listy filologické*. 1970, roč. 93, s. 44–53.

HÁDEK, Karel. K transkripci česky psaných památek 16.–17. st. *Studia Comeniana et historica.* 1977, roč. 17, č. 7, s. 28–37.

Hymnorum Thesaurus Bohemicus [online]. Ústav pro klasická studia AV ČR, v. v. i. [citováno ze dne 1. 7. 2013]. Dostupné z <http://www.clavmon.cz/clavis/>.

JANEČKOVÁ, Marie. *K jazyku českého baroka.* Praha: ARSCI, 2009.

JUNGMANN, Josef. *Slovník česko-německý*. Díl 1., A–J. Praha: 1835.

JUNGMANN, Josef. *Slovník česko-německý*. Díl 3., P–R. 2. vydání, nezm. Praha: Academia, 1990.

KALISTA, Zdeněk. *Tvář baroka.* 2. vydání (včetně exilových 4.). Praha: Garamond, 2005.

Knihopis Digital Database [online]. FLÚ KKS AV ČR, v. v. i. [citováno ze dne 7. 7. 2013]. Dostupné z <http://www.knihopis.org>.

KOMÁREK, Miroslav. *Nástin fonologického vývoje českého jazyka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982.

KOSEK, Pavel. Transkripční poznámka. In: Božan, Jan Josef. *Slaviček rájský.* K vydání připr. Jan Malura a Pavel Kosek. Brno: Host, 1999. s. 312–318.

KOSEK, Pavel. *„Jesličky" F. Bridelia jako objekt interdisciplinární edice.* Handout. Institut für Slawistik, Universität Wien, 27. 5. 2010.

KOSEK, Pavel. *Transkripční pravidla edice F. Bridela „Jesličky. Staré nové písničky"*. Handout.

KOSEK, Pavel. *Brideliovy Jesličky z jazykového, literárního i hudebního hlediska – jazyk.* Handout.

KOSEK, Pavel. Prezentace na Kruhu přátel českého jazyka. Praha: FF UK, 28. 11. 2012.

KOTT, František Štěpán. *Česko-německý slovník.* Díl pátý. Praha: František Šimáček, 1887.

LAMPRECHT, Arnošt, ŠLOSAR, Dušan, BAUER, Jaroslav. *Historická mluvnice češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

LINKA, Jan. Explikatologie? *Listy filologické.* 2000, roč. 123, č. 1–2, s.157–158.

LINKA, Jan: Co z raněnovověkých textů vydávat? A jak? *Česká literatura.* 2005, roč. 53, č. 2, s. 233–239.

LOUDOVÁ, Ivana. *Moderní notace a její interpretace.* Praha: Akademie múzických umění, 1998.

MALETÍN, Bohumil. Václav Karel Holan Rovenský a jeho kaniconál. *Miscellanea, oddělení rukopisů a vzácných tisků.* 1987 (1988), roč. 4, č. 1, s. 85–120.

MALURA, Jan: Jak dnes vydávat českou barokní hymnografii? *Česká literatura.* 2005, roč. 53, č. 1, s. 101–108.

MALURA, Jan. Duchovní píseň v českých zemích. *Hudební rozhledy.* 2007, roč. 60, č. 5, s. 44–45.

MALÝ, František. Vydavatelská zpráva a poznámky k interpretaci. In: MICHNA, Adam z Otradovic. *Svatoroční muzika.* K vydání připr. František Malý, Jiří Sehnal a Libor Štukavec. Praha: Editio Bärenreiter, 2001.

MÜLLEROVÁ, Věra. *Tříhlasé adventní a vánoční písně z kancionálu V. K. Holana Rovenského – praktická edice.* Praha, 2011. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta UK a Collegium Marianum – Týnská vyšší odborná škola.

MUŽÍK, František. *Úvod do kritiky hudebního zápisu.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961.

NEJEDLÝ, Petr a kol. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny* [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2010 [citováno ze dne 15. 5. 2013]. Dostupné z <https://madla.ujc.cas.cz>.

NĚMEC, Igor, PEČÍRKOVÁ, Jaroslava a kol. *Staročeský slovník,* sešit 1–26 [online]. Praha: ÚJČ AV, 1968–2008 [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

PODOBSKÝ, Jaroslav: Kaple královská. Zvláštní otisk časopisu *Beseda* (Semily II). 1948, roč. 5, č. 19–20, 21–22.

PORÁK, Jaroslav. *Humanistická čeština. Hláskosloví a pravopis.* Praha: Univerzita Karlova, 1979.

POSPÍŠIL, Michael a Ritornello: *Jesličky, staré nové písničky* [CD záznam]. Praha: ARTA, 2000.

POSPÍŠIL, Michael a Ritornello: *Čas jako hlas* [CD záznam]. Praha: ARTA, 2004.

RACEK, Jan. Česká hudební kultura v údobí pobělohorském. In: *Česká hudba.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958, s. 85–134.

REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník.* Dotisk 1. vydání Voznice: Leda, 2004.

SEHNAL, Jiří. Český zpěv při mši. *Hudební věda.* 1992, roč. 29, č. 1, s. 3–15.

SLAVICKÝ, Tomáš. Staročeský dýchánek. Praha: ÚČL AV ČR, v. v. i., 7. 5. 2013.

SMÉKALOVÁ, Kateřina, REJHONOVÁ, Jitka. Kancionál Capella regia musicalis Karla Holana Rovenského a jeho místo v raněnovověké české hymnografické produkci. *Opus musicum.* 2012, roč. 44, č. 5, s. 41–61.

SYCHRA, Method Lumír. *K dějinám varhan a varhanní hry v Čechách.* Praha: Obecná jednota cyrillská, 1912.

SVOBODOVÁ, Marta. *Interní subjekty v „nových" písních Holanova kancionálu* [online]. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta [citováno ze dne 4. 7. 2013]. Dostupné z <http://is.muni.cz/th/64870/ff_m/>.

ŠIMEK, František. *Slovníček staré češtiny* [online]. Praha: Orbis, 1947 [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

ŠKARKA, Antonín. *Půl tisíciletí českého písemnictví.* Uspoř. Jan Lehár. Praha, Odeon, 1986.

ŠKARPOVÁ, Marie. *Šteyerův Kancionál český – návrh českého hymnografického kánonu* [online]. Praha, 2006. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta [citováno ze dne 5. 7. 2013]. Dostupné z <http://theses.cz/id/m0nb8w/>.

ŠKARPOVÁ, Marie: Jak vydávat českou raněnovověkou kancionálovou píseň? *Česká literatura.* 2007, č. 1, s. 87.

ŠKARPOVÁ, Marie, SLAVICKÝ, Tomáš, KOSEK, Pavel. Sem, sem děťátko – kritická edice české barokní písně. *Listy filologické.* 2012, roč. 135, č. 1–2, s. 155–175.

ŠKARPOVÁ, Marie. Prezentace na Kruhu přátel českého jazyka. Praha: FF UK, 28. 11. 2012.

ŠLOSAR, Dušan. Příspěvek k poznání české kvantity v 16. století. In: *Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity.* Řada jazykovědná A 10. 1962, roč. 11, s. 91−97.

ŠLOSAR, Dušan: Poznámky k vývoji české interpunkce v 16. století. *Listy filologické.* 1964, roč. 87, s. 126–135.

ŠLOSAR, Dušan. Samohlásková kvantita v době Adama Michny z Otradovic. *Listy filologické.* 1969, roč. 92, s. 340–345.

ŠLOSAR, Dušan. Poznámky ke dvěma edičním otázkám. *Studia Comeniana et historica*. 1977, roč. 17, č. 7., s. 65−69.

TESAŘ, Stanislav a kol. *Melodiarium Hymnologicum Bohemiae* [online]. Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně [citováno ze dne 7. 7. 2013]. Dostupné z <http://www.firmadat.cz/melodiarium>.

TESAŘ, Stanislav. Duchovní píseň v českých zemích. *Hudební rozhledy.* 2007, roč. 60, č. 4, s. 41.

TOBOLKA, Zdeněk. *Kniha. Její vznik, vývoj a rozbor.* Praha: Orbis, 1950.

VELA, Maria Caraci (ed.): *Kritika hudebního textu: metody a problémy hudební filologie.* Praha: KLP, 2001.

VINTR, Josef. Pravidla označování kvantity vokálů v barokní češtině podle „Brusu" Jiřího Konstance z r. 1667. In: *Pocta Dušanu Šlosarovi*. Eds. Petr Karlík a kol. Boskovice: Albert, 1995, s. 36–45.

VINTR, Josef. Zásady transkripce českých textů z barokní doby. *Listy filologické.* 1998, roč. 121, č. 3–4, s. 341–346.

VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. 2. vydání. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008.

Vokabulář webový [online]. Verze 0.4.2. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [citováno ze dne 28. 6. 2013]. Dostupné z <http://vokabular.ujc.cas.cz>.

ZELINGER, Ivo. *Notografie.* Praha: Supraphon, 1986.

7.4 Obrazový doprovod

Obrázky, kliparty, ilustrace – Velký výběr obrázků zdarma [online]. Archiv veřejně využitelných obrázků. [citováno ze dne 20. 6. 2013]. Dostupné z <http://obrazky.superia.cz>.

Sibelius 7. Hudební notační software. Informace na <http://www.sibelius.com>.

7.5 Seznam citovaných hudebních ansámblů a sborů

Čeští madrigalisté. Pražský vokální soubor založený v roce 1929. Vedoucí: Veronika Hádková.

Ritornello. Instrumentálně-vokální komorní soubor založený v roce 1993. Vedoucí: Michael Pospíšil.

Vagantes. Pražský vokální ansámbl založený v průběhu 80. let 20. století. Vedoucí: Martin Konvalinka.

Vox Bohemica. Českobrodský smíšený pěvecký sbor založený roku 1992. Vedoucí: Tomáš Charvát.

Přílohy

1. Cyklus písní zač. incipitem Ó Ježíši Děťátko spanilé. Zdroj: www.manuscriptorium.com (CRM, sig. 54 A 48).

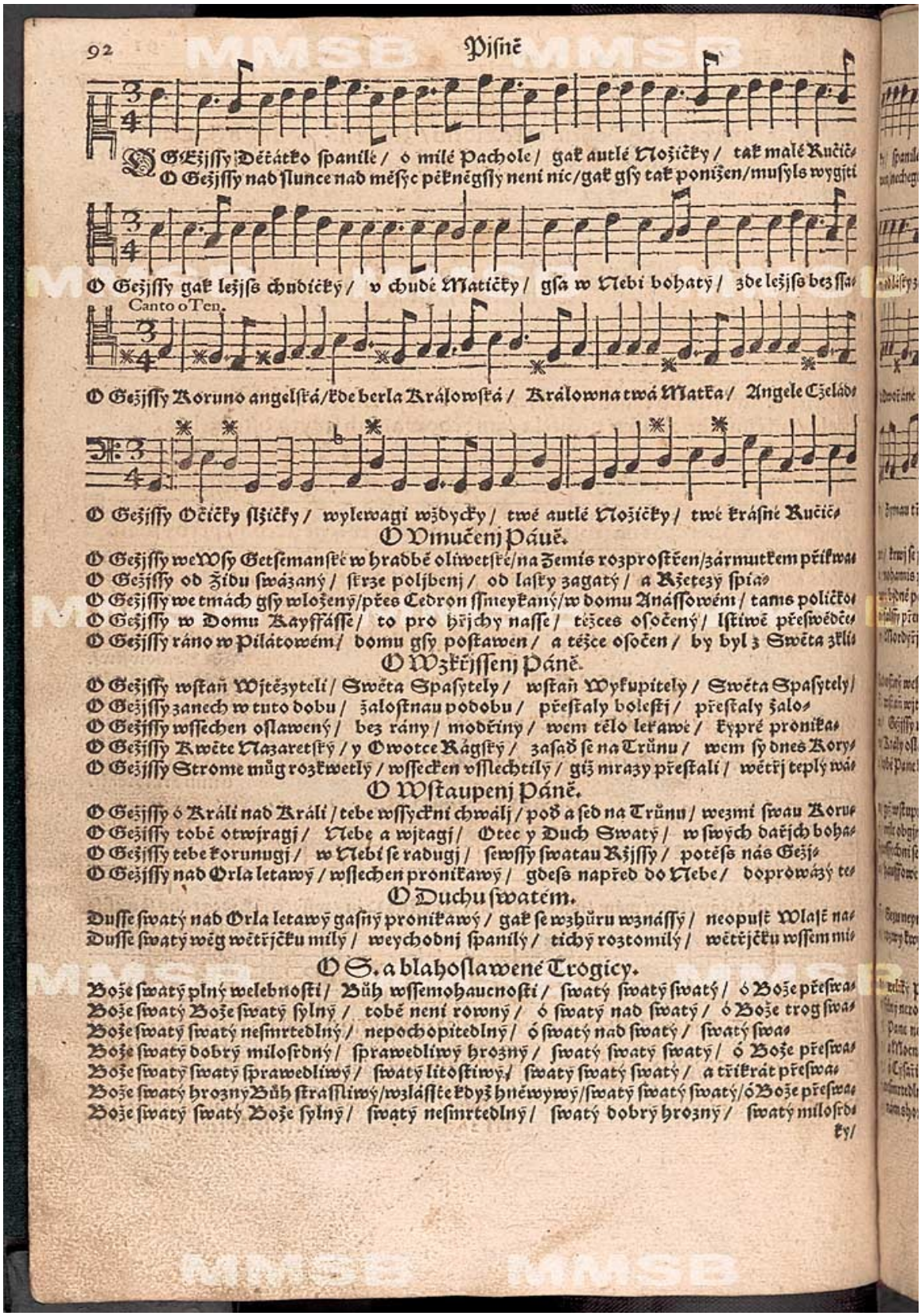
92 Pjsně

O GEžjssy Děťátko spanilé / o milé Pachole / gak autlé Nožičky / tak malé Ručič-
O Gežjssy nad slunce nad měsýc pěkněgssy neni nic / gak gsy tak ponižen / musyls wygjti

O Gežjssy gak ležjss chudičký / v chudé Matičky / gsa w Nebi bohatý / zde ležjss bez ssa-

Canto o Ten.

O Gežjssy Koruno angelská / kde berla Králowská / Králowna twá Matka / Angele Cželád-

O Gežjssy Očičky slžičky / wylewagi wždycky / twé autlé Nožičky / twé krásné Ručič-

O Vmučenj Páuě.

O Gežjssy we Wsy Getsemanské w hradbě oliwetské / na Zemis rozprostřen / zármutkem přikwa-
O Gežjssy od Židu swázaný / skrze poljbenj / od lasky zagatý / a Rzetezý spia-
O Gežjssy we tmách gsy wložený / přes Cedron ssmeykaný / w domu Anássowém / tams poličko-
O Gežjssy w Domu Kayffásse / to pro hřjchy nasse / těžces osočený / lstiwě přeswědče-
O Gežjssy ráno w Pilátowém / domu gsy postawen / a těžce osočen / by byl z Swěta zkli-

O Wzkřjssenj Páně.

O Gežjssy wstaň Wjtězyteli / Swěta Spasytely / wstaň Wykupitely / Swěta Spasytely /
O Gežjssy zanech w tuto dobu / žalostnau podobu / přestaly bolestj / přestaly žalo-
O Gežjssy wssechen oslawený / bez rány / modřiny / wem tělo lekawé / kypré pronika-
O Gežjssy Kwěte Nazaretský / y Owotce Rágský / zasaď se na Trůnu / wem sy dnes Kory-
O Gežjssy Strome můg rozkwetlý / wssecken vsslechtilý / giž mrazy přestali / wětřj teplý wá-

O Wstaupenj Páně.

O Gežjssy ó Králi nad Králi / tebe wssyckni chwálj / poď a sed na Trůnu / wezmi swau Koru-
O Gežjssy tobě otwjragj / Nebe a wjtagj / Otec y Duch Swatý / w swých dařjch boha-
O Gežjssy tebe korunugj / w Nebi se radugj / sewssy swatau Rzjssy / potěss nás Gežj-
O Gežjssy nad Orla letawý / wssechen pronikawý / gdess napřed do Nebe / doprowázý te-

O Duchu swatém.

Dusse swatý nad Orla letawý gasný pronikawý / gak se wzhůru wznássý / neopusť Wlasť na-
Dusse swatý wěg wětřjčku milý / weychodnj spanilý / tichý roztomilý / wětřjčku wssem mi-

O S. a blahoslawené Trogicy.

Bože swatý plný welebnosti / Bůh wssemohaucnosti / swatý swatý swatý / ó Bože přeswa-
Bože swatý Bože swatý sylný / tobě neni rowný / ó swatý nad swatý / ó Bože trog swa-
Bože swatý swatý nesmrtedlný / nepochopitedlný / ó swatý nad swatý / swatý swa-
Bože swatý dobrý milosrdný / sprawedliwý hrozný / swatý swatý swatý / ó Bože přeswa-
Bože swatý swatý sprawedliwý / swatý litostiwý / swatý swatý swatý / a třikrát přeswa-
Bože swatý hrozný Bůh strassliwý / wzlásste když hněwywý / swatý swatý swatý / ó Bože přeswa-
Bože swatý swatý Bože sylný / swatý nesmrtedlný / swatý dobrý hrozný / swatý milosrd-
ky /

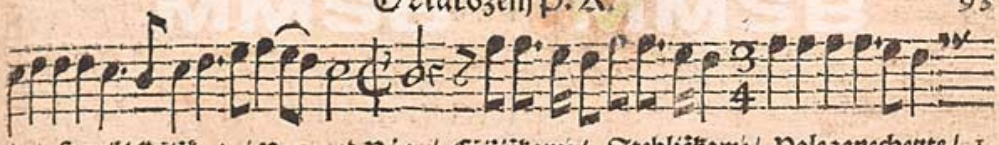

ky/ ſpanilé Očičky/ ó Pane nad Pány/ Cžižičkowé/ Stehličkowé/ Pole zanechegte/ 1.
wen/nechegte Betlehem/gſauce wſſudy Pánem/Kurotwičky a Hrdličky/zanechte paſtwičky 2.

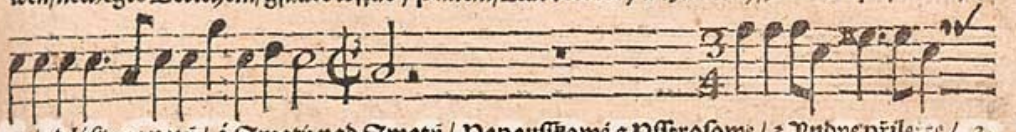

ty/od láſky zagatý/ ó Swatý nad Swatý/ Papauſſkowé a Pſſtroſowé/ z Rndye přilette/ 3.

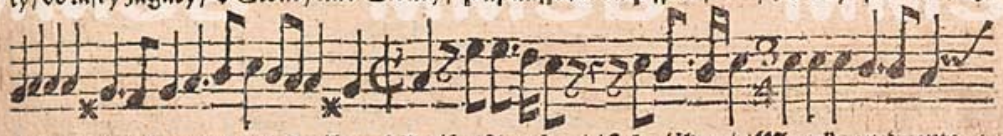

ka/Dwořáné Howádka/ ó Krály nad Krály/ Angelowé/ ſpěwáčkowé/ Muzyku zgednegte 4.

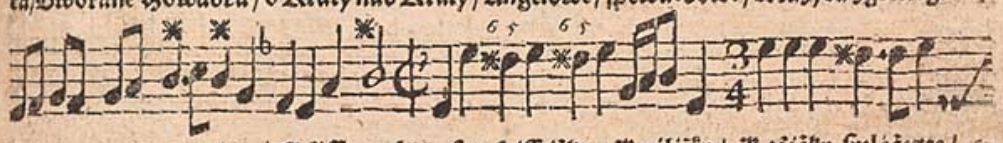

ky/ Zymau třepetagj/ ó Gežjſſy malý/ ſem Liſſtičky a Králičky/ Kožičky ſwláčegte/ 5.

O Vmučenj Páně.

pen/ krwj ſe potjcý/ s Smrtj zapáſycý/ Včedlnicy/ Milownicy/ ſpanj zanechegte/ 1.
tý/nohamis poſſlapán/gſa Nebe/Země Pán/Včednicy/Služebnicy/Pána zaſtáwegte/ 2.
waný/bjdně potupený/welmi zahanbený/ſwětlo nebe/prawdo země/genžs pro mně ponižen/3.
ný/falſſy přemožený/od Petra zapřený/Láſko ſrdce/ ſnáſſýſs těžce/ Petrowo zapřenj/ 4.
zen/Mordýřj předſtawen/ a nad ně potupen/ ach vkřižůg/ vkřižůg/ vkřižůg Pilate/ 5.

O Wzkřjſſenj Páně.

Radoſtný weſelý/mocný ſylný Krály/dnes Ptáčkowé/dnes Žáčkowé/ſmutku zanechegte/ 1.
ſti/wſtaň wjtězný z hrobu/wem ginſſy podobu/Ptácy letj geſt podletj/Kwjti ſe rozwjgj/ 2.
wé/ Gežjſſy wzkřjſſený/ mé milé ſpaſenj/ duſſe wjtá/ k tělu ljtá/ wjteg tělo ſláwy/ 3.
nu/Krály oſlawený/nowé ſſaty wezmi/gižs bohatý Krály ſwatý/ſtrom ſmrti zahlazen/ 4.
li/tobě Pane k wůli/ y Gablka zragj/ w kráſném Rági tobě k wůly/ wſſecko ſe zelená/ 5.

O Wſtaupenj Páně.

nu/giž wſtupugeſs w zhůru/ó Pane nad Pány/tě Nebeſſtj též y Zemſſtj/Angele wjtagj/ 1.
tý/mjle obgjmagj/ radoſtně pleſagj/ Synu mileg/ ſtokrát mileg/ poſaď ſe na Trůnu/ 2.
ſſy/wſſychni ſe radugj/tobě Kryſte ſlawný/wem wladářſtwj ſwé Cýſařſtwj/wezmi nowé ſſaty 3.
be/hauffowé ſpanilý/ó Gežjſſy milý/nad zem wznáſýſs ſe wynáſſýſs/ prorázýſs oblaky/ 4.

O Duchu ſwatém.

ſſy/Gezu neymilegſſy/pomoz ſwogj Ržjſſy/Pán v dwéři/hned otewři/ ohniček zahřege/ 1.
lý/rozwy kwjtky malý/wjteg ó můg milý/dnes bjličká holubička/w ohni w wětru ſwatý/ 2.

O S. a blahoſlawené Trogicy.

tý/ weliký Pán ſwatý/ ó ſwatý nad ſwatý/ Cherubjni Seraffjni/ zde očj zklopugj/ 1.
tý/ſylný nerozdjlný/ó ſwatý nad ſwatý/dnes mocnoſti wždy s maudroſti/ſlaupowé kleſagj/ 2.
tý/ Pane newymluwný/ ó Bože přeſwatý/ Archangele y Angele/ ſtále bez přeſtánj/ 3.
tý/ a Mocnáři ſwatý/ó ſwatý nad ſwatý Dominycy magj prácy/ Mocnoſtmi heybagj/ 4.
tý/ ó Cýſaři ſwatý/ ó ſwatý nad ſwatý/ dnes na ſtruny hragj Trůny/ ljce zakrywagj/ 5.
tý/neſmrtedlný ſwatý/ó ſwatý nad ſwatý/Zem s Nebeſy wſſe ſe děſý/dwakrát dwanáct ſtarcy/6.
ný/nám showjwagjcý/ſwatý wſſecken kráſný/dnes s Knjžatý zwučme S./S. ſprawedliwý/ 7.

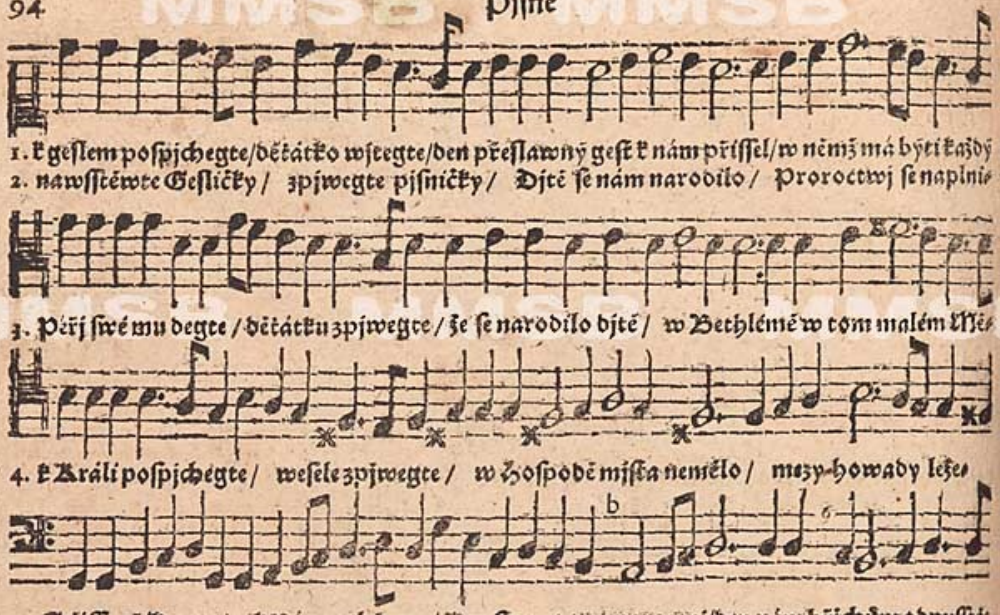

1. K geslem pospjchegte/dětátko wstegte/den přeslawný gest k nám přissel/w němž má býti každý
2. nawsstěwte Geslicky/ zpjwegte pjsnicky/ Djtě se nám narodilo/ Proroctwj se naplnio
3. Přij swému degte/dětátku zpjwegte/ že se narodilo djtě/ w Bethlémě w tom malém Měs
4. K Králi pospjchegte/ wesele zpjwegte/ w Hospodě místa nemělo/ mezy-howady leže
5. Gežjsse přikreyte/tak Pána zahřegte/ Kryste pro twé narozenj/dey nám hřichům odpusstě

O Umučenj Páně.

1. Pánu pot stjregte/ omdlewat nedegte/ nastal gest den zarmaucen/ od wěcnosti nařjz
2. s pomocy přispěgte/mordowat nedegte/ach kde gsau wssyckni vtekli/neb se protiwenstwj le
3. buď odemně chwálen/za to w Nebi wěcně/ děkugeť stokrát mé srdce/ gak může býti neywy
4. y mě prowinčnj/ welmi sauží tebe/ gak smutný Mocleb má přijss/můg přezarmaucený Ge
5. odpowjme za tě/sami před Cysařem/tu žalosti Máteř wadne/ smutkem diw na zem nepad

O Wzkřjssenj Páně.

1. K hrobu pospjchegte/Gežjssi zpjwegte/třetjho dne wstal Stwořitel/z mrtwých náš milý Spas
2. rozljhá se w Hági/ ptáčkowé zpjwagj/ zpjwegte wssyckni ptáčkowé/ giž weselegi než pr
3. korunowé hlawy/ó Králi nad Králi/ prozpěwůgmeť wssyckni nynj/na den božjho wzkřjsse
4. had starý zapuzen/Bábel gest přemožen/ vtěssený nám den nastal/w němžto P. K. zmrtwých
5. gde wůně ljbezná/wesele zwjrátka/y wssecka zprostá howádka/ chwálj Pána Gezu Kry

O Wstaupenj Páně.

1. Nebe otwjragj/ takto ti zpjwagj/ Gežjssy sladká paměti/ genž plodjss w srdcy rado
2. wezmi swau Korunu/ wjteg milý Synu/ Gežjssy Králi přediwný/ a Wstezytely slaw
3. neb gsau wssecky zlatý/ mocný slawný Králi/ Nebesstiane gey wjtegte/brány wasse otwjreg
4. gako Bůh veliký/prosýme twé djtky/zůstaň s námi Hospodine/ oswěť očj zaslepe

O Duchu swatém.

1. srdce potěssuge/wesele zpjwegme/ó nawsstěw nás Dusse swatý/genž gsy w dařjch swých boha
2. Duch letj bohatý/přicházý k nám swatý/Těssytely Dusse swatý/nawsstěw nás neb gsy boha

O S. a Blahoslawené Trogice.

1. swé twáře snižugj/strachem prospěwugi/neymocnějssy neysylnějssy/Bože neydobrotiwěg
2. Boha se lekagj/y ti Potentáti Hospodin Pán Bůh Zástupů/ plno wůkol gest Rytj
3. chwálj bez vstánj/ wesele zpjwagj/ swatý swatý třikrát swatý/ swatý stotisýckrát swa
4. Mocy ozey wagj/ čtyrikrát dnes zpjwagj/ Sláwa Otcy též y Synu/ y také Duchu swate
5. pod nohy padagj/ hřbety podkládagj/ Sláwa Otcy též y Synu/ y také Duchu swate
6. házý swými Wěncy/ před Božj stolicy/ Sláwa Otcy též y Synu/ y také Duchu swate
7. swatý litostný/ swaty Bůh strassliwý/ Sláwa Otcy též y Synu/ y také Duchu swate

wec

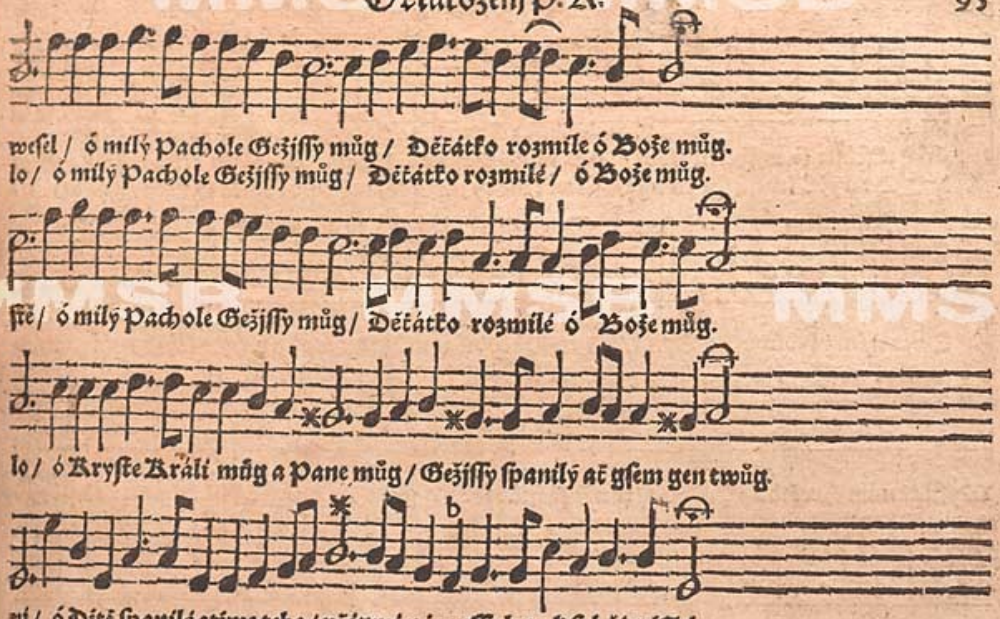

wesel / ó milý Pachole Gežíssy mũg / Dĕtátko rozmile ó Bože mũg.
lo / ó milý Pachole Gežíssy mũg / Dĕtátko rozmilé / ó Bože mũg.
ſtĕ / ó milý Pachole Gežíssy mũg / Dĕtátko rozmilé ó Bože mũg.
lo / ó Kryſte Králi mũg a Pane mũg / Gežíssy ſpanilý ať gſem gen twũg.
nj / ó Djtĕ ſpanilé etjme tebe / přigmi nás wſſechny k ſobĕ do Nebe.

O Vmučenj Páně.

ný / zemdlený Gežíssy etjme tebe / pro twũg pot krwawý wem nás k ſobĕ.
kli / zdráw buď ó Beránku opuſſtěný / mezy lité Wlky poſtawený.
ce / cos k tomu říkala Matko milá / když gſy tu Nowinu vſlyſſela.
žíſſ / w den ſaudný bude wſſe wygeweno / co geſt bylo té nocy trpeno.
ne / zdráwa buď Panenko zarmaucená / pro Synáčka ſwého ſkormaucená.

O Wzkřijſſenj Páně.

tel / we / nj / wſtal / ſta / } Gežíssy wzkříſſený / ó Bože mũg Kryſte oſlawený ó Pane mũg.

O Wſtaupenj Páně.

ſtí / ný / te / ně / } Gežíssy wzkříſſený ó Bože mũg Kryſte oſlawený / a Pane mũg.

O Duchu ſwatém.

tý / tý / } Nawſſtěwũg poſylňũg / w každe dobĕ / nebo nemůžeme nic bez tebe.

O S. a Blahoſlawené Trogicy.

ſſý / řů / tý / mu / mu / mu / wu / } Wſſemohaucý Bože a Pane mũg / plný welebnoſti ó Bože mũg.

2. Incipit Vítej, vítej Boží Synáčku. Zdroj: www.manuscriptorium.com (CRM, sig. 54 A 48).

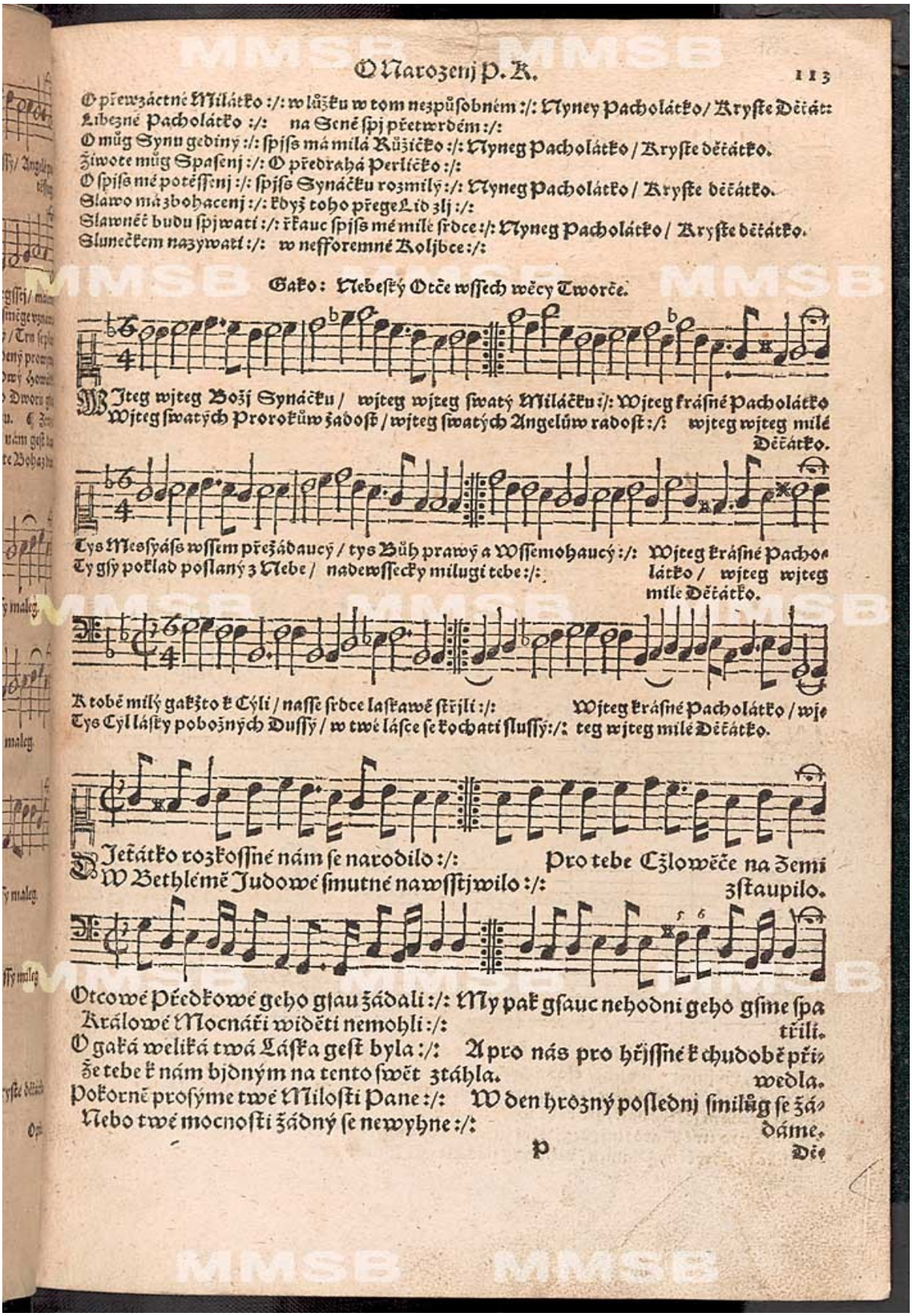

O Narozenj P. K. 113

O přewzácné Miláčko :/: w lážku w tom nezpůsobném :/: Nyney Pacholátko / Kryste Děťátko
Libezné Pacholátko :/: na Sené spj přetwrdém :/:
O můg Synu gediný :/: spjss má milá Růžičko :/: Nyneg Pacholátko / Kryste děťátko.
Žiwote můg Spasenj :/: O předrahá Perlíčko :/:
O spjss mé potěssenj :/: spjss Synáčku rozmilý :/: Nyneg Pacholátko / Kryste děťátko.
Slawo má zbohacenj :/: když toho přegel id zlj :/:
Slawněě budu spjwati :/: řkauc spjss mé milé srdce :/: Nyneg Pacholátko / Kryste děťátko.
Slunečkem nazywati :/: w nefforemné Koljbce :/:

Gako: Nebeský Otče wssech wěcy Tworče.

Wjteg wjteg Boží Synáčku / wjteg wjteg swatý Miláčku :/: Wjteg krásné Pacholátko
Wjteg swatých Prorokůw žadoss / wjteg swatých Angelůw radoss :/: wjteg wjteg milé
Děťátko.

Tys Messyáss wssem přežádaucý / tys Bůh prawý a Wssemohaucý :/: Wjteg krásné Pacho-
Ty gsý poklad poslaný z Nebe / nadewssecky milugi tebe :/: látko / wjteg wjteg
mile Děťátko.

K tobě milý gakžto k Cýli / nasse srdce laskawě střjli :/: Wjteg krásné Pacholátko / wje
Tys Cyl lásky pobožných Dussý / w twé lásce se kochati slussý :/: teg wjteg milé Děťátko.

Jetátko rozkossné nám se narodilo :/: Pro tebe Cžlowěče na Zemi
W Bethlemě Judowe smutné nawsstjwilo :/: zstaupilo.

Otcowé Předkowé geho gsau žádali :/: My pak gsauc nehodni geho gsme spa
Králowé Mocnáři widěti nemohli :/: třili.
O gaká weliká twá Láska gest byla :/: A pro nás pro hřjssné k chudobě při-
Že tebe k nám bjdným na tento swět ztáhla. wedla.
Pokorně prosýme twé Milosti Pane :/: W den hrozný posledny smilug se žá-
Nebo twé mocnosti žádný se newyhne :/: dáme.

3. Incipit Vítej Děťátko jediné. Zdroj: www.manuscriptorium.com (CRM, sig. 54 A 48).

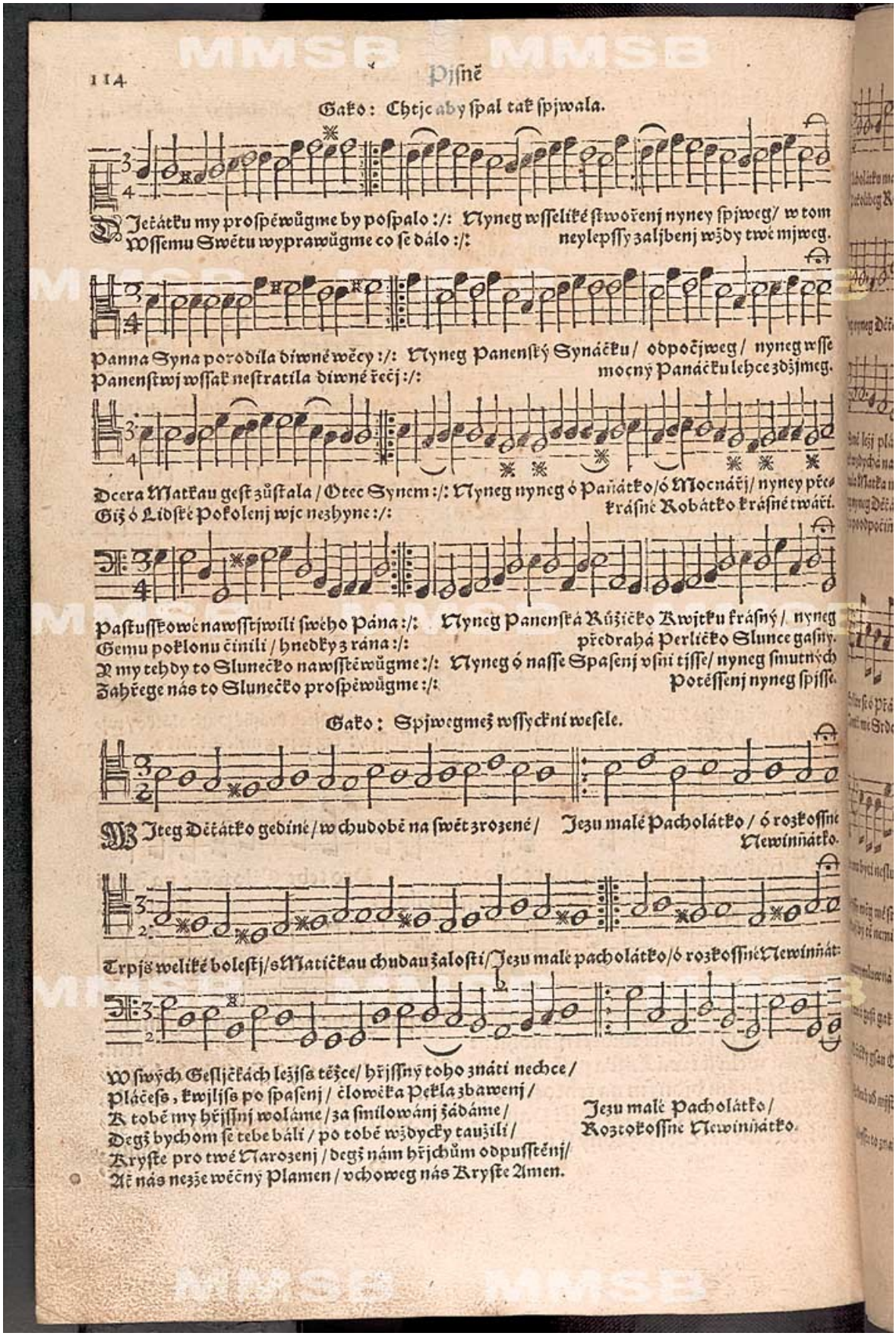

4. Incipit Nejslavnější Král nebeský. Zdroj: www.manuscriptorium.com (CRM, sig. 54 A 48).

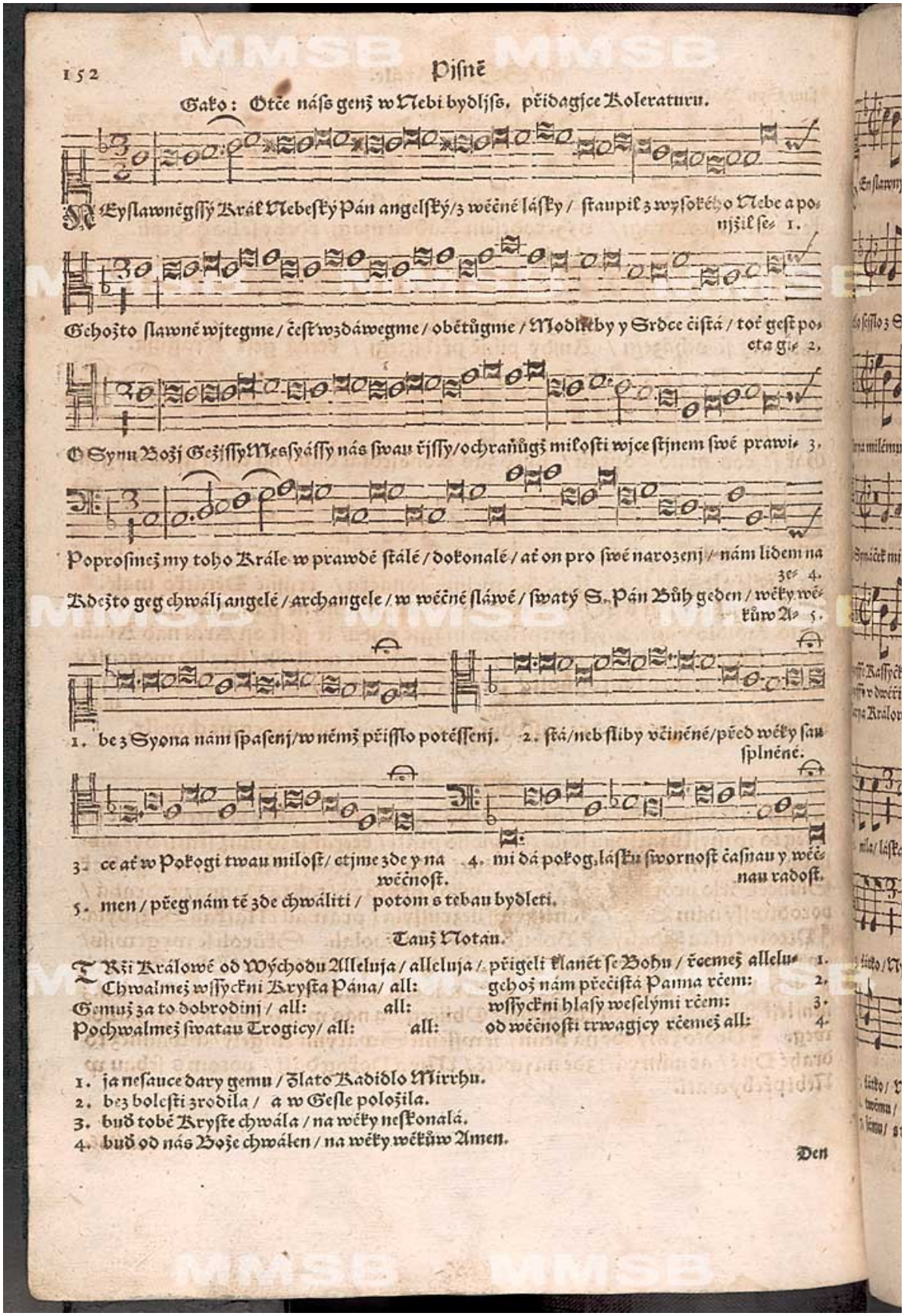

Gako: Otče náss genž w Nebi bydljss, přidagjce Koleraturu.

NEyslawněgssý Král Nebeský Pán angelský/z wěčné lásky/ staupil z wysokého Nebe a ponjžil se. 1.

Gehožto slawně wjtegme/ čest wzdáwegme/ obětůgme/ Modlitby y Srdce čistá/ toť gest poctagi. 2.

O Synu Božj Gežjssy Messyássy nás swau řjssy/ochraňůgž milosti wjce stjnem swé prawi. 3.

Poprosmež my toho Krále w prawdě stálé/ dokonalé/ ať on pro swé narozenj/ nám lidem nazes. 4.

Kdežto geg chwálj angelé/ archangele/ w wěčné sláwě/ swatý S. Pán Bůh geden/ wěky wěkůw A. 5.

1. be z Syona nám spasenj/ w němž přisslo potěssenj. 2. stá/ neb sliby včiněné/ před wěky sau splněné.

3. ce ať w Pokogi twau milost/ ctjme zde y na wěčnost. 4. mi dá pokog, lásku swornost časnau y wěčnau radost.

5. men/ přeg nám tě zde chwáliti/ potom s tebau bydleti.

Tauž Notau.

TRži Králowé od Wýchodu Alleluja/ alleluja/ přigeli klanět se Bohu/ řcemež allelu. 1.
Chwalmež wssyckni Krysta Pána/ all: gehož nám přečistá Panna rčem: 2.
Gemuž za to dobrodinj/ all: all: wssyckni hlasy weselými rčem: 3.
Pochwalmež swatau Trogicy/ all: all: od wěčnosti trwagjcy rčemež all: 4.

1. ja nesauce dary gemu/ Zlato Kadidlo Mirrhu.
2. bez bolesti zrodila/ a w Gesle položila.
3. buď tobě Kryste chwála/ na wěky neskonalá.
4. buď od nás Bože chwálen/ na wěky wěkůw Amen.

Den

5. *O utikání P[ána] K[rista] s P[annou] Mariji do Ejipta*. Zdroj: www.manuscriptorium.com (CRM, 54 A 48).

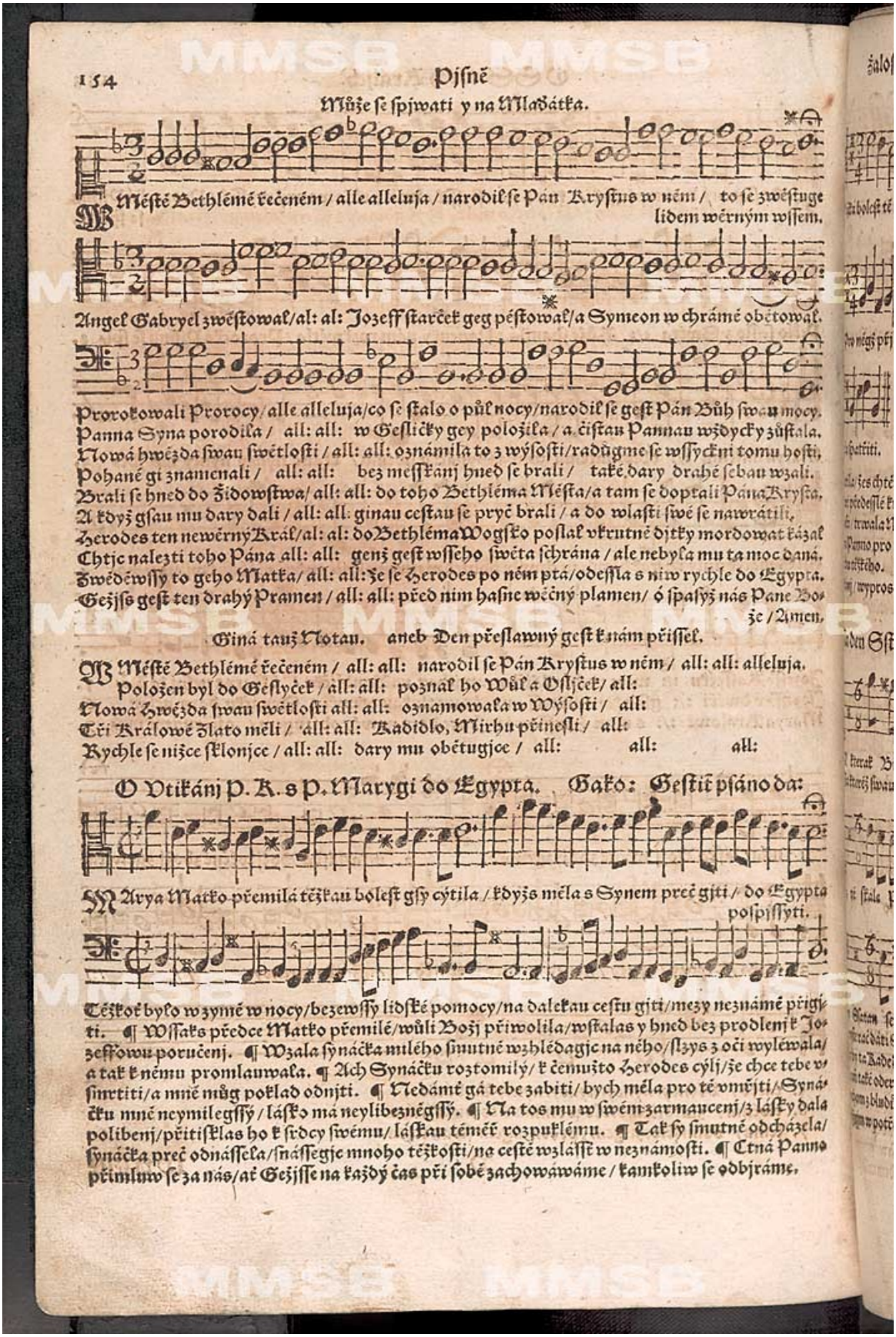

154 Pjsně

Může se spjwati y na Mladátka.

Městě Bethlémě řečeném / alle alleluja / narodil se Pán Kryſtus w něm / to se zwěſtuge lidem wěrným wſſem.

Angel Gabryel zwěſtowal/al: al: Jozeff ſtarček geg pěſtowal/a Symeon w chrámě obětowal.

Prorokowali Prorocy/ alle alleluja/co ſe ſtalo o půl nocy/narodil se geſt Pán Bůh ſwau mocy.
Panna Syna porodila / all: all: w Geſličky gey położila / a čiſtau Pannau wždycky zůſtala.
Nowá hwězda ſwau ſwětlosti / all: all: oznámila to z wýſosti/radůgme se wſſyckni tomu hosti,
Pohané gi znamenali / all: all: bez meſſkánj hned se brali / také dary drahé ſebau wzali.
Brali se hned do Židowſtwa/ all: all: do toho Bethléma Města/a tam se doptali Pána Kryſta.
A když gſau mu dary dali / all: all: ginau cestau se pryč brali / a do wlaſti swé se nawrátili,
Herodes ten newěrný Král/al: al: do Bethléma Wogſko poſlal vkrutně djtky mordowat kázal
Chtjc nalezti toho Pána all: all: genž geſt wſſeho ſwěta ſchrána / ale nebyla mu ta moc daná.
Zwěděwſſy to geho Matka/ all: all: že se Herodes po něm ptá/odeſſla s nim rychle do Egypta.
Gežjſs geſt ten drahý Pramen / all: all: před nim haſne wěčný plamen/ ó ſpaſyž nás Pane Bože / Amen.

Giná tauž Notau. aneb Den přeſlawný geſt k nám přiſſel.

Městě Bethlémě řečeném / all: all: narodil se Pán Kryſtus w něm / all: all: alleluja.
Położen byl do Geſlyček / all: all: poznal ho Wůl a Oſljček/ all:
Nowá Hwězda ſwau ſwětlosti all: all: oznamowala w Wýſosti / all:
Tři Králowé Zlato měli / all: all: Kadidlo, Mirhu přineſli / all:
Rychle se nižce ſklonjce / all: all: dary mu obětugjce / all: all: all:

O Vtikánj P. K. s P. Marygi do Egypta. Gako: Geſtiť pſáno da:

Marya Matko přemilá těžkau bolest gſy cýtila / kdyžs měla s Synem preč gjti / do Egypta pospjſſyti.

Těžkoť bylo w zymě w nocy/bezewſſy lidſké pomocy/na dalekau cestu gjti/mezy neznámé přigjti. ¶ Wſſaks předce Matko přemilé/wůli Božj přiwolila/wſtalas y hned bez prodlenj k Joſſefowu poručenj. ¶ Wzala ſynáčka milého ſmutně wzhlédagjc na něho/ſlzys z oči wylewala/ a tak k němu promlauwala. ¶ Ach Synáčku roztomilý/ k čemužto Herodes cýlj/že chce tebe w ſmrtiti/a mně můg poklad odnjti. ¶ Nedámé gá tebe zabiti/ bych měla pro té vmějti/Synáčku mně neymilegſſý / láſko má neylibeznégſſý. ¶ Na tos mu w swém zarmaucenj/z láſky dala polibenj/přitiſklas ho k ſrdcy swému/ láſkau téměř rozpuklému. ¶ Tak ſy ſmutně odcházela/ ſynáčka preč odnáſſela/ſnáſſegje mnoho těžkoſti/na cestě wzláſſě w neznámoſti. ¶ Ctná Panno přimluw se za nás/ať Gežjſſe na każdý čas při ſobě zachowáwáme / kamkoliw se odbjráme.